

Гусетт Гривер

**АҖРЫ
ДУШӘЛИ...**

Гусейн Ариф

АҖРЫ ДУШӘЛИ

КОПИЛИК
БАКЫ 1983

Аз2
h95

h95 **Һүсејн Ариф**
Ајры дүшәли. Ше'рләр. Б., Кәңчлик,
1983. — 280 сәһ.

«Ајры дүшәли» китабына сәһмәли шаиримиз Һүсејн Арифтин ән јәһиш, ән сечмә ше'рләри топланмасыдыр. Мүәсирләримизни тәһмин дүјгүләри, ел-оба мөнәббәти торпаг ешиг, Ислам истәји, сүлә әмин аманлыг арзуләри бу ше'рләрин асас мөвзусудур.

70402
h М653(12)—83 106—83 4702060200 Аз2

© Кәңчлик — 1983

АЗƏРБАЙҶАН СИМФОНІЯСЫ

Јаш өтдүкчә тәләсирәм
кәзмәк үчүн
көрмәк үчүн.
Зирвәләки гар галагы,
Дәрәдәки чисәк үчүн.
Кәһ јадыма көј таладан
үркүб чыхан
марал дүшүр.
Кәһ гајада учмаг үчүн
ганад ачан
гартал дүшүр.
Мән дә учмаг истәјирәм,
јери,
көјү
бирнәфәсә
Өпүб гучмаг истәјирәм.
Мешәләри ағач-ағач,
ағачлары будаг-будаг,
Шәһәрләри күчә-күчә,
Күчәләри бина-бина
кәзиб көрмәк истәјирәм.
Бура аран,
Ора јәјлаг
Хәјалымда ениш,
јохуш,
јахын,
узаг.
3

Азәрбајчан—Одлар јурду,
Азәрбајчан—ана торпаг.

Јаш өтдүкчә тәләсирәм
Тарихләрин
дәрининә,
дајазына
далмаг үчүн,

Өсрләрин сипәсиндән
Кечдијимиз јола, изә
Дөнүб нәзәр салмаг үчүн.
Тарихимиз сирлә долу,
һәлә онун ачылмамыш
нечә-нечә дүјүмү вар.
Дејилмәмиш јүз сөһбәти,
Дујулмамыш мин севинчи,
мин гәми вар.

Охумага тәләсирәм
бабаларын тарихини
китаб-китаб,
вараг-вараг.

Азәрбајчан—Одлар јурду,
Азәрбајчан—ана торпаг.

Нәләр чәкдин
заман-заман.
Әл далынча узанды әл,
Јадлар кәлди гошун-гошун,
Ссчилмәди јазын, гышын.
Зәлзәләдән дағылантәк
Дағылды кәнд,
батды шәһәр.

Позулду бәнд.
Јанды чәпәр.

Алов јағды көјдән јерә
Ахшам-ахшам,
сәһәр-сәһәр
Сәнкәрләрдә кәлиб кечди
Ајын, илин.
Әл далынча узанды әл,
Дашыдылар сәрвәтини,
Јад елләрә
Карван-карван.
Заман-заман
Вахтсыз өлүм,
вахтсыз әчәл,
Вахтсыз хәзан....
Солду чәмән,
Саралды бағ.
Көкс өтүрдү
јана-јана
Бачы, гардаш,
Ата, ана,
оғул, ушаг,
Азәрбајчан—Одлар јурду,
Азәрбајчан—ана торпаг.

Чәкилмәмиш бәдәниндән
Помпејләрин сызылтысы
Сасаниләр вурду јара.
Нечә ганлы мүсибәтләр
Низәләрлә һәкк олунду гајалара.
Чапды сағы,
Чапды солу
јад атлылар.

Из үстүндән
ачылды из,
Јол үстүндән
чәкилди јол

Сынадыгча ярагышы
 Иран,
 Туран,
 Эрәб,
 Монгол.
 Дәвәлиләр, гатырлылар.
 Гурд нәфәсли
 јад атлылар.
 Каман чәкиб
 ох атдылар.
 Нечә башы чијинләрдән
 гопартдылар.
 Каһ о јандан,
 каһ бу јандан
 Ох атдылар.
 Чох атдылар.
 Тарихимиз сирлә долу.
 Әзәл, ахыр —
 Јазыланлар јазылачаг,
 Азәрбајчан—Одлар јурду,
 Азәрбајчан—ана торпаг.

 Ох атдылар,
 Чох атдылар
 Каһ о јандан,
 каһ бу јандан.
 Анчаг јенә
 Садиг галды хилгәтинә,
 иззәтинә,
 һөрмәтинә
 Итирмәдән ләјагәти,
 инсанлығы, нәзакәти
 Агсаггаллы дәдә-баба,
 Агбирчәкли нәнә-ана
 Унутмады,

Итирмәди
 Үзүндәки тәбәссүмү,
 Гәлбиндәки һәрарәти.
 Кизләмәди атлы кәлән
 гонағындан
 арпасыны, саманыны.
 Кизләтмәди хәстә кәлән
 гонағындан
 Өз сонунчу сахланчыны,
 дәрманыны
 Итирсә дә дөјүшләрдә
 шәнлијини,
 бајрамыны.
 Итирмәди намусуну,
 вугарыны
 инамыны.
 Јорғаны јел,
 јастыгы даш,
 Кечәләди чөлдә, дүздә
 Гајалара сығынараг.
 Азәрбајчан —Одлар јурду,
 Азәрбајчан—ана торпаг.

 Көз дикмәдик өзкәләрин
 аранына, јајлағына
 Аранымыз, јајлағымыз ола-ола.
 Көз дикмәдик өзкәләрин
 Торпағына, дашына биз
 Өз дашымыз,
 торпағымыз ола-ола.
 Бир үрәји ики јерә парчалајыб,
 Бир өлкәни ики јерә
 бөлмәмишик.
 Бир гоншунун шәрбәтинә
 Ачы гатыб,

бир кимсəнин кədəринə
күлмəмишик.
Фитнə-фəсад
билмəмишик.
Сөзүмүз сөз,
Дүзүмүз дүз,
Чүтүмүз чүт,
Өкүзүмүз һәр өкүздən
адлы олуб.
Чајымыз чај,
Пајымыз пај,
Дүзүмүз дүз,
Чөрəјимиз
һәр чөрəктən
дадлы олуб.
Сүфрəмиз дə кениш,
ачыг.
Достумуз од,
Дилəјимиз исти,
Ишыг.
Јад кəслəрин һүчумујла
Дағылсаг да нечə кэрə,
Сыхылсаг да нечə кэрə.
Анчаг јенə баш галдырыб
Јајылмышыг түстү-түстү,
Чохалмышыг очаг-очаг.
Азərbайчан—Одлар јурду,
Азərbайчан—ана торпаг.

Әбəs јерə Чаваншири
дөнə-дөнə анмамышыг.
Бабək—дејə
јанмамышыг.
Әбəs јерə учалтмадыг
Корəғлунун һејкəлини.

Әбәс јерә јашатмадыг
 Нечә-нечә гәһрәманын
 арзусуну,
 әмәлини.
 Әбәс јерә дајанмырыг
 Абидәләр өнүндә биз.
 Һәр даш гала,
 кәрпич һасар
 доғма, әзиз.
 Бу дағларда һәр галанын
 Өз шәрәфли
 тарихи вар.
 Ағыр дүшмән һүчумунун ачысыны
 Дөнә-дөнә дадмасајдыг
 Јүксәлмәзди бу галалар.
 Әвәзиндә тәзә-тәзә
 шәһәр салыб,
 ев тикәрдик.
 Булаглардан су кәтириб
 күл әкәрдик.
 Дост гапысы ачмаг үчүн
 Елдән-елә јол чәкәрдик.
 Олмасајды о басгынлар,
 О гырғынлар, о бәлалар,
 Јаранмазды бу галалар.
 Дағлардакы һәр галанын
 Өз шәрәфли тарихи вар!
 Бу галалар әлимизлә
 Нәсил-нәсил горуначаг.
 Азәрбајчан —Одлар јурду,
 Азәрбајчан—ана торпаг.
 Вахт доланды,
 Октјабр баһарынын
 нәфәсилә

өтдү булуд, дағылды чән.
 Јени Април күнәшинин
 Истисини дүдү вәтән.
 Јени дүнја,
 Јени һәјат,
 јени өмүр.
 Боз чөлләрин көркәминин
 дәјишмәкчүн
 Нечә јердә мәчрасыны
 Дәјишди Күр.
 Минкәчевир улдуз-улдуз,
 Минкәчевир чыраг-чыраг,
 Дашкәсәнин һүснүнә бах.
 Дәвәчидән кечиб Самур
 Гучаглады Абшерону.
 Чана кәлди Чейранбатан
 Дөврәсиндә чаван мешә
 Палыд, вәләс, чинар, говаг
 Аддымлады далғалары
 Дирәк-дирәк, буруг-буруг,
 Шәһәр-шәһәр,
 Синәсини ачды Хәзәр
 Нефт дашлары...
 Мө'чүзәләр,
 Од чешмәли Сумгајыты
 Көрмәк үчүн
 Нечә јердән кәлди гонаг.
 Азәрбајчан—Одлар јурду,
 Азәрбајчан—ана торпаг.
 Унутмадыг оланлары,
 Биз јенидән
 Кечмишләри сорагладыг,
 Низамини, Нәсимини,

Фүзулини варагладыг.
 Чәсурлары салдыг јада,
 Алимләри,
 Шаирләри унутмадыг.
 Ширин дилли Вагифләри,
 Вулкан күчлү
 Сабирләри унутмадыг.
 Унутмадыг һаг јолунда
 Зинданларда, сүркүнләрдә
 Чан гојаны
 Унутмадыг бир үрәкли,
 бир диләкли
 26 гәһрәманы.
 Унутмадыг,
 унутмадыг
 Ата гәдәр севдијимиз
 Дағдан агыр Нәриманы.
 Сәфәримиз коммунизмә.
 Бајрағымыз Ленинизмин
 Ал бајрагы.
 Башымызын үзәриндә
 Далғаланыр күнәш кими
 Алышараг.
 Азәрбајчан—Одлар јурду,
 Азәрбајчан—ана торпаг.

ФӘНЛӘ ӘЛИ

Аловму?
 Шимшәкми?
 Бу нечә сирдир?
 Аловда көзәриб, одда бәркијиб.
 Билмирсән поладдыр, билмирсән дәмир,
 Поладлар сындырыб, дәмирләр әјиб.

Шахтада көмөшиб, гарда бүзүшмөз,
Нэ тикан ганадар, нэ ийнэ батар.
Кечэни күндүзлө сјлөјиб эвөз
Нәһәнк гајалары баш-баша чатар.

Јетиниб көмөјө, чатыб һараја,
Она бәрк дө таныш, бош да танышдыр.
Галхыб узанса да улдуза, аја,
Өзкө сүфрәсинә узанмамышдыр.

Овчунда гајнајыб-чошур бу элин
Завод да, мө'дөн дө, торпаг да, су да.
Гызылкүл этритәк хошдур бу элин
Бензин гохусу да, нефт гохусу да.

Һәјатда гардашым тәк дејил мәнним,
Гардаш јол гардашым, иш гардашымдыр.
Беш мөһкәм бармагы елэ бил мәнним
Архамда дајанан беш гардашымдыр.

Бағлы гапылары ачдыг бу эллә.
Һикмәти дәриндә, күчү дәриндә.
Барыт ләкәләри дујулур һәлә
Дөјүш илләринини јара јериндә.

Зәфәр дастаныны бу эллә јаздыг
Ачыб тарихләрин ағ дәфтәрини.
Он једдинчи илдә бу эллә басдыг
Мәғрур «Аврора»нын дүјмәләрини.

Дајаныб гол-гола, чијин-чијинә,
Јајдыг далға-далға «Бејпәлмиләл»и.
Бу элә бирләшиб чыхды ағ күнә
Бабадын орагдан јапышан эли.

Бир мәсләк ешгилә нечә дост ели
Топлајан гүдрәтли бир элдир бу эл.
Милјон һәрарәтли, милјон истили,
Милјон мәһәббәтли бир элдир бу эл.

Мәрамы, мәгсәди, әмәји тәзә,
Һәјаты күлдүрәр, дүнијаны бәзәр.
Јер олмаг истәсә—Күрреји-әрзә,
Нур олмаг истәсә—Күнәшә бәизәр.

Бир шаир алынып гирышығлары
Нечә јени нәгмә, јени әсәрدير.
Бир фәһлә элинин кичик габары
Нечә кениш күчә, бөјүк шәһәрدير.

Бу эллә алышыб очағым, көзүм,
Онсуз күнүм, ајым, илим үшүјәр.
Синәдә үрәјим, додагда сөзүм,
Ағыздан хәбәрсиз дилим үшүјәр.

Јаратмағ арзусу, јазмағ әмәли
Фикрим, һиссим, чулғајыб јенә.
Сығармы?

Сығармы?

Бир фәһлә эли
Бир шаир өмрүнүн нәгмәләринә.

НЕФТ ДАШЛАРЫНДА ДҮШҮНЧЭЛЭР

1. САБАҢЫН ХЕЈИР

Учдуг дэмир гушун ганадларында,
Көз сечмир этрафы,
булудлардајыг.

Он једди дэигэ галдыг навада,
Бахын бајаг харда, инди хардајыг.

Пајызын сон ајы, күлэк чэкир чар,
Дајаглар өзүнэ дајаг истэјир.
Ајырыб ағзыны дэли далғалар,
Элинэ кечэни удмаг истэјир.

Өтүб мејданчадан кечдик ичэри,
Ајаглар үшүјүр, дизлэр көјнэјир.
Ачыр гапысыны дэниз шәһэри,
— Салам нефт дашлары, сабаһын хејир!

2. ВАР! — ДЕДИ

Бир кәнч бизи гаршылады,
Эли, ајағы од кими.
Дедим:—Гочаг,
күлүмсэјиб
— Мәндән гочағы вар!—деди.

Һејран галдым сүрүчүјә,
Көрпү әсди, о әсмәди.
Дедим:—гочаг! бахыб мәнә:
Мәндән гочағы вар! —
деди.

Фәһлә көрдүм гошун чәкән
Далғалара бач вермәди
Дедим:—гочаг—дөнүб о да:
— Мәндән гочағы вар! —
деди.

Доғрудан да нефт дашлары
Гәрибәдән гәрибәди.
Бу шәһэрин һәр гочағы,
Мәндән гочағы вар! —
деди.

3. ИЛК МӘНЗИЛ

Илк нефтчи мәнзили,
нә сөјләјим мән,
Бир дә саламлашыб, бир дә көрүшдүк.
Сағында, солунда атылыб-дүшән
Һәмән көј ләпәдир, һәмән ағ көпүк.

Галханда ахшамын думаны, чәни,
Она нечэлэри көнүл бағлады.
Нечә кеологу, нечә фәһләни,
Шахтадан горујуб, јелдән сахлады.

Илк нефтчи мәнзили, илк јүрд, илк мөкан,
Олуб кечәнләри хатырла бир-бир.
Меһди һүсејн дә бурда бир заман,
Дәриб нәфәсини, дирсәкләнибдир.

Бирдим, бешдим, сирри һәјатын,
Бир гәлбин бир дүнја һекајәти вар.
Нә дејим, бәлкә дә әзиз устадын
Бурда унудулмуш бир сөһбәти вар.

Илк фәһлә мәнзили дөрд дәмир дивар,
Дөрд дивар үстүндә бир дәмир өртүк
Алса да дөврәҗә нәһәнк биһалар
О јенә фикримдә бөјүкдән бөјүк.

Кәлмишәм вәфалы бир сирдаш кими
Елин алгышыны јетирим она
Чанлы абидәми, чанлы музејми,
Чанлы хатирәми ад верим она.

Пајызын јелиндә, гышын гарында
Ачылан чығырдыр, салынан издир.
Илк нефтчи мәнзили Нефт дашларында
Илк мәһәббәт кими бизә әзиздир.

4. БУ ШӘҺӘРИН

Буруглардыр үрәк досту,
Ган гардашы бу шәһәрин.
Јашыл дөшлү, јашыл тәпә
Јашыл башы бу шәһәрин.

Ағ көпүкләр гуршағадәк,
Сағы, солу дөјәр күләк,
Чатма чәпәр, чатма дирәк
Чатма гашы бу шәһәрин.

Бағбан тәзә ағач әкәр,
Бәнна јени бина тикәр.
Дашларына сығал чәкәр,
Јаз јағышы бу шәһәрин.

Једди шәфәг, једди чәләнк
Једди гаја, једди пәләнк,
Једди кәми, једди нәһәнк
Өзүл дашы бу шәһәрин,

5. ДӘНИЗ ТУФАНСЫЗ ОЛМУР

Нојабр—Ијирми бир!
Достлар да ијирми бир!
Ијирми бир үрәкдә
Бир үмиддир,
бир диләк

Өлдү вар,
дөндү јохдур,
Мәгсәдә чатмаг кәрәк!
Дәнизин диби дәрин
Үзү дөндү Хәзәрин

Дөндү,
еләми дөндү.
Орда бир бина јатды,
Бурда бир кәми дөндү.

Хејли синә кәрдиләр
Бурда синә нејләсин?
Гудурмуш далғаларын
зәһминә,
зәрбәсинә,
һәмләсинә нејләсин?

Нәсә ешитмиш кими
Бирчә анын ичиндә
Јајынды гагајылар.

Ијирми бир идиләр,
Дилбир,
сирбир идиләр.
Бир јарадыб,
бир гуруб,
Бир өтүрүб,
бир дуруб
Кечәләри күндүзә
биркә гатдылар онлар.
Ахыр чағларында да,

Элвида достлар—дејә,
 Биркә батдылар онлар.
 Елэ бил күчлү бир эл
 Титрәдиб гапылары,
 дөјдү пәнчәрәләри
 Јахын, узаг елләрә
 Апарды бу хәбәри.
 Көјдән көјә учдулар,
 јердән-јерә кечдиләр.
 Далгаларын гојнундан
 Әбәдијјәт мүлкүнә,
 Көпүлләрә кечдиләр.
 Бир абидә өнүндә.
 Баш әјәрәк бу күн дә,
 Ода, көзә дөнүрүк,
 Дүшүнүр, дүшүнүрүк,
 Инсанын нә күнаһы
 Дөјүш гурбансыз олмур,
 Дәниз туфансыз олмур.

6. СӘСЛӘ МӘНИ

Нәфәсимдә дан јелинин нәфәсидир,
 Гулағымда көј ләпәнин нәғмәсидир.
 Хәјалымда буругларын чәркәсидир;
 Мән кедирәм, саламат гал, Нефт дашлары!

Бахышымда бахышларын һәрарәти,
 Дурушумда дурушларын дәјәнәти.
 Күлүшүмдә күлүшләрин сәадәти
 Мән кедирәм, саламат гал, Нефт дашлары!

Булуд олсун, думан олсун, јағыш олсун,
 Көјләр јерә көз јашыны сыхмыш олсун,
 Вахта бахма, пајыз олсун, ја гыш олсун,
 Лап истәсән кечәјары сәслә мәни,
 Кәләсијәм, Нефт дашлары, сәслә мәни.

1982. октјабр.

ТӘНҺА БУРУГ

Јорғунлуг бир анда дүшмәјир јада,
 Билмирәм бу күнүм нә күнә бәнзәр.
 Саһилдән чох узаг, чох аралыда
 Тәк-тәнһа буруға салырам нәзәр.

Ишыг сорағында ган-тәрә батыб,
 Әтрафа нуруну сачыр бу јердә.
 Өмрүнү кечәнин өмрүнә гатыб,
 Сәбаһы көзүјлә ачыр бу јердә.

Шылтаг гағајылар сүзүб дилләнир,
 Сән гушдан хәбәр ал гуш севинчини.
 Јүклү кәмиләр дә кәлиб арабир
 Онун дөврәсиндә алыр динчини.

Далгалар һәддини јүз јол ашса да,
 Вүгарла дајаныр, инамла бахыр.
 Ајағы дәниздә, башы һавада,
 Ашағы кетдикчә јухары галхыр.

Јағыша, јағмура синә кәрәрәк,
 Јашајыр бир арзу, бир истәк үчүн.
 Буруг ордусуну бир сәркәрдә тәк,
 Даһа дәринләрә сәсләмәк үчүн.

БАЛЫГЫН ДА БАЛАСЫ ВАР

Дәниз дагы хатырладыр,
Гајасы вар, галасы вар.
Туфан верәндә һөкмүнү,
Хатасы вар, баласы вар.

Каһдан күнәш, каһдан думан,
Үзү күләр күләндә дан,
Синәсиндә заман-заман,
Адасы вар, таласы вар.

Гәрар тутмаз јатағында,
Фәсилләрни һәр чағында.
Бир ләпәшшә додағында
Минбир ана лајласы вар.

Дал дәршә,
көтүр саја,
Инциләрни дүз сыраја.
Нефт бир дәрја, су бир дәрја,
Дәрјанын да дәрјасы вар.

Ај балыгчы бу нә бүсат
Ојунчагмы сәнә һәјат?
Тору дәннәзә аста ат,
Балыгын да баласы вар.

Һәр чаңлынын өз сурәти,
Өз аләми, өз хилгәти.
Дуја билсән бу һикмәти
Јашамағын мә'насы вар.

ТОРПАГ ЕШГИ

Сахла бу енишдә, сүрүчү гардаш,
Гој дүшүм машындан торпаг ешгинә.
Бир аз да јеријим мән јаваш-јаваш
Әтрафы сејр едиб дујмаг ешгинә.

Көрүб-көтүрдүјүм чох аздыр һәлә,
Өмүр әманәтдир, вахт кәлиб чатыр.
Бир јовшан колунун гојнунда белә
Нечә дејилмәмиш тәзә сөз јатыр.

О чүлјә адланан јағыш көлүндә
Чалханан газларын ләләји галмыш.
Тәкчә чејран дејил, Чејран чөлүндә
Илхыдан, сүрүдән, нахырдан даныш.

Өпсүн алнымызы ахшамын јели.
Бу доғма дүзләрин әвәзи вармы.
Сүр'әтлә ахса да һәјат ирәли,
Һәр јердән сүр'әтлә кечмәк олармы.

Машынла кәзирик араны-дағы,
Учуруг... кәнд-шәһәр архада галыр.
О јахын салса да бизә узағы,
Бә'зән дә јахыны чох узаг салыр.

О сүзүр торпағын үстүндә гуш тәк,
Билмирсән көј чәмән, јашыл бағ нәдир.
Каһ елә өтүр ки, дујмајыр үрәк
Сәрин мешә нәдир, буз булаг нәдир.

Адам таныјырам арамызда мән—
Јағышда исланыб, гарда батмајыб.
Әли дәмир рула дәјдији күндән,
Ајағы узаныб јерә чатмајыб.

Нэ гэдэр машина ујса да нисан,
Тэкчэ асфалт јолу тутуб галмасын.
Бизэ узаглары јахылашдыран
Бизи јахыплардан узаг салмасын.

НЕЧЭ ВАРСЫНЫЗ

Дашлар башыныза доланым сизин,
Гајалар јахшы кн, һэлэ варсыныз.
Дүзлэр одунуза галаным сизин,
Зирвэлэр, зирвәјә, зилә варсыныз.

А чәмән нахышын һәмән нахышдыр,
А булуд ахышын һәмән ахышдыр.
А шимшәк чохышын һәмән чохышдыр,
Белә јарандыныз, белә варсыныз.

Нижә бу күнүнү јада салмадын,
Башадәк һәјатдан илһам алмадын,
Шаир сән нечә вар елә галмадын,
Дағлар сиз нечә вар, елә варсыныз.

БӘЛКӘ БУНА КӨРӘ...

Јунис Рзајевә

Арабир изимә сабаһын нуру;
Арабир јолума кечә дүшүбдүр.
Арабир јадыма дағларын гары
Дүшүбдүр,
Өзү дә нечә дүшүбдүр...

Бир тәрәфим тала, бир тәрәфим бағ,
Бир дүнја не'мәтдир бир јашыл јарпағ,
Арабир мејлимә Ширван, Гарабағ,
Арабир Гах дүшүб, Жәнчә дүшүбдүр.

Хәјал бојлананда ана торпаға,
Өзүмдән хәбәрсиз гонур Газаға.
Билмирәм нәдәнсә, ај Јунис гаға
Хејли вар, көнлүмә Көјчә дүшүбдүр.

Бәлкә Ағбулагын бәрәсиндәки
Сүбһүн дан гохусу сәсләјир мәни.
Бәлкә Тоғулчанын дәрәсиндәки
Балдырған гохусу сәсләјир мәни.

Бәлкә Једдибулаг думанда, чәндә
Јолума көз дикиб,
дашларында тәр...
Бәлкә Арданышдан Чилә кечәндә
Ачдығым чығырлар гәрибсәјибләр.

Бәлкә бир атаны дост мәнәббәти
Мәзрәдә, Пәмбәкдә кәтириб дилә.
Бәлкә бир ананы ше'р һәсрәти
Раһат бурахмајыб бирчә ан белә.

Демишәм, күлмүшәм дејиб-күләнлә,
Һөрмәтә тәләсиб һүсејн Ариф.
Орда нечә-нечә гәдирбиләнлә
Һалал чөрәк кәсиб һүсејн Ариф.

Орда кишиләр вар, мүдрики кишиләр,
Намусу, гејрәти, һаггы итирмәз.
Орда Микајыл вар, чанлара дәјер,
Очағы мүгәддәс, оду мүгәддәс.

Орда ичәләри эзиздән-эзиз,
Алышан үрәкдир, дуҗан үрәкдир.
Бәлкә бир мәктәбли сәссиз-сәмирсиз
Арифин шәклини истәјәчәкдир.

Нечә ширин мәчлис, ағыр мә'рәкә.
Өмүр дәфтәриндә јашар өмрүмүн.
Тапдыг мүәллимни руһудур бәлкә
Руһуму јериндән ојнадан бу күн.

Һәр сүкут евиндә бир синәдәфтер,
Ујујур әтрафдан хәбәрсиз кимн.
Бәлкә Мәммәдсөјүн, Муса, Әләскәр
Ешигмәк истәјир ајаг сәсимн.

Арзулар, дујгулар, дузлу, мәзәли,
Көңүмә, көзүмә нәсә дүшүбдүр.
Бәлкә Гызылвәнкли Көјчә көзәли
Һәчәрини гулагы сәсә дүшүбдүр.

Чан ичә көзәриб күлә дөнмәсин,
Алышыб ичиндән, гызыб ичиндән.
Һүснү бир маһалы мат гојан кәсин
Ағлајаны булуд, јас тутаны чән.

Бир дөфә нә көрдүм, нә дејим сәнә,
Кизли үшүтмәләр руһуму сарды.
Тәһһа башдашынын гонуб үстүнә,
Вәһшин чөл гарталы һарај гопарды.

Сулара гошүлүб, ахырам санки,
Далғалар үстүмә динди, нә динди,
Орда Ашыг Алы сорағындакы
Өтән чағларыммы гајыдыб инди.

Сөзләри инчи тәк дүзән устадын
Сон баһар үстүнү алыб о јердә.
Дастаны елләри кәзән устадын
Мәзары нә көкдә галыб о јердә...

Инсан даш олса да әријиб кедир,
О шәһәр, бу шәһәр
дөзүрүк јола.

Зодда бир торпаг ев, бир исти тәндир
Бир мүтәккә ола, бир ашыг ола.

Һеч нә истәмирәм, һеч нә гардашым,
Нә шөһрәт, нә алгыш сорағындајам.
Бир гајә көлкәси, бир дә гардашым
Бир чәмән сүфрәси марағындајам.

Достларла сөһбәтдән сөһбәтә кечиб,
Мин сирли аләмә гулаг асајдым.
Бир Дүрлү булагын сујундан ичиб,
Бир јаныг Кәрәмә гулаг асајдым.

Ана тәбиәти хатырлајанда,
Јазыб-јаратмасам чәмән инчијәр.
«Кәрәми» сөјләдим белә бир анда,
«Дилгәми» демәсәм Дилгәм инчијәр.

Бу үлви еһтирам, бу үлви истәк,
Синәдә гајнајан ешг һавасыдыр.
Агил бабалары биз дүшүнмәсәк,
Сонра ким дүшүнүб, ким анасыдыр.

Чинчәк тәрәвәти, күл тәмизлији,
Сазымда, сөзүмдә чағлајыб мәним.
Бәлкә дағ сафлығы, көл тәмизлији.
Мејлими Көјчәјә бағлајыб мәним.

Бир дэ салам верэк эзэл овлага,
Галан өз јериндэ,
 көчән көчүбдүр.
Бәлкә буна көрә, ај Јунис гага
Хејли вар, көнлүмә Көјчә дүшүбдүр.

198

БИР ОВУЧ ТОРПАГ

Овчумда торпагдыр, бир овуч торпаг:
Күнәш бојда ишыг, үмман бојда су.
Фәсилләр бојланыр саламлашараг,
Каһ пайыз гохусу, каһ јаз гохусу...

Чешмәләр гајнајыр, кур чајлар ахыр,
Мәләјир чүјүрләр, кишнәјир атлар.
Овчумун ичиндән күч алыб галхыр,
Мешәләр, чәмәсләр, бағлар, бағатлар.

Овчумда торпагдыр, бир овуч торпаг...
Гаја әтри кәлир, даш әтри кәлир.
Бир овуч торпагда кенишлијә бах,
Дәрәләр, тәпәләр, дағлар динчәлир.

Сечимәз әввали, көрүмәз сону,
Бир дүија мәһәббәт, бир дүија ишам.
Гүрбәт очагынын һәсрәт одуну
Бир овуч торпагла сөндүрүб бабам.

Вәтән нә зүмрүддүр, нә јагут, нә зәр,
Гызыл бу күи мәндә, сабаһ сәндәдир.
Әбәди өзүлләр, әбәди көкләр
Бир овуч торпагын үзәриндәдир.

Овчумда дујдугча һәрарәтини
Көзүмдә нә гәдәр улдуз јаныбдыр.
Низами камалы, Бабәк гүдрәти,
Бир овуч торпагла мајаланыбдыр.

Ону дүшүнүрәм фикримдә аләм,
Илк ешигим, сон андым бу күнә кими.
Бир овуч торпагдан дөнән дејиләм,
Бир овуч торпага дөнәнә кими.

СӨЈУД ПАЈАСЫ

Сөјүлдән бир паја дүзәлтди багбан
Чәпәрин өмрүнү узатмаг үчүн;
Бир учу күч алды күндән, һавадан,
Бир учу торпага ишләди һәр күн.

Өпдү баһар фәсли су ајағыны,
Әтрини сәһәрин әтринә гатды.
Тиканлар дидсә дә көј жарпағыны
Галхыб һәр тәрәфә гол-будаг атды.

Нәһәјәт, ичиндән позду чәпәри,
Онун голларыны бағламаг олмаз.
Ағачтәк бөјүмәк истәјәнләри
Пајатәк чәпәрдә сахламаг олмаз.

ӘБӘДИ БОРЧ

Галхдым бирнәфәсә Исмајыллыдан,
Декабр сазағы јанағларымда.
Чылгын дағ чајымы һарај гопаран
Гарталлармы динән гулағларымда?!

Моруг, бөжүрткән коллары биз-биз,
Чөкөләр, вәләсләр, гарагачлар.
Гаја вар, үстүнә јеријән-ајы,
Гаја вар, ағзыны ачмыш чанавар.

Тохунуб көзүнүн төкүр јашыны,
Зогал будағынын учлары һәрдән.
Сәрт, галын отлардан јапышырам ки,
Ајағым сүрүшүб гачмасын бирдән.

Чаваншир галасы адланан гала
Доланыб зирвәјә даш кәмәр кимн.
Узаныр кәрпичи гопмуш һасарлар.
Кәлмәси позулмуш сәтирләр кими!

Дашлар коғушунда палыд тохуму,
Тикан да бојланыр, кол-кос да галхыр.
Көкләр гыврылдыгча күрзәләр кимн,
Бир дивар икијә бөлүнүб ахыр.

Башыма доланыр көјләр елә бил,
Бир анын ичиндә тәнкијир нәфәс.
Бир сәс гулағыма кәлир узагдан,
Бабам Чаванширин сәсидир бу сәс:

«—Оғул, о галаја бир дә нәзәр сал,
Нә кечид, нә чығыр, нә бир из галыб.
Дағылыб гапысы, батыб бачасы,
Думанлар гојнунда кимсәсиз галыб.

Гала да гочалар вахтындан әввәл,
Ахтаран олмаса, анан олмаса.
Гаја да инчәләр, даш да үзүләр
Истәјән олмаса, јанан олмаса.

Јашајын, ај оғул, фираван, азад,
Кәзин өлкәләри, елләри бир-бир.
Анчаг унутмајын галалары да,
Галалар, сәнкәрләр тарихимиздир.

Дағларда ујујан сәркәрдәләрдир,
Бу кәрпич һөркүләр, даш јадикарлар.
Горујун вәтәни горујанлары,
Индидән горујун...
сабах кеч олар»,

Динләдим!

Нә гәдәр күчлүдүр бу сәс.
Тәрпәнә билмәдим дурдугум јердән.
Фикирләр ичиндә әјдим башымы
Бу гала бабамын гаршысында мән.

БУЛУДЛАР

Шеһ дамласы јарпаглара дүзүлүр,
Әјиләндә көј јајлаға булудлар.
Јел вурдугча ләләк-ләләк сүзүлүр
Һәрдән сола, һәрдән саға булудлар.

Кан јорулуб ганадыны сахлајыр,
Үфүгләрин гапысыны баглајыр.
Көз јашыны сыха-сыха аглајыр,
Һәм јахына, һәм узаға булудлар.

Көјә галхыб шимшәкләрә дил верир,
Јерә ениб бағча-баға күл верир.
Јаз ајлары гонаг олуб әл верир.
Вахтлы-вахтсыз гарлы даға булудлар.

ГЭДИМ КЭНД

Кэндин ортасында ајаг сахлајыб
Бахыб дүшүнүрэм һеј дэрин-дэрин.
Һөрүмчэк тор гуруб, јува бағлајыб
Дағылмыш күнчүндө учуг евлэрин.

Гочалар дајаныб јол ғырағында,
Нэ чаван көрүнүр, нэ ушаг галыб.
Вәһши отлар битиб мејвә бағында,
Ијирми бинадан бири сағ галыб.

Һаны кәл-көтүрү, фираванлығы,
Тәһһалыг јүкүмү үстүнә дүшүб.
Кол-кос ичиндәки гәбиристанлығы
Јағышдан, јағмурдан нә күнә дүшүб.

Дөјүр гапылары ахшам күләји,
Позулуб чығырлар, силиниб изләр.
Дам вар ки, титрәјән ахыр дирәјн
Чәнәдә лахлајан сон дишә бәнзәр.

Лакин тәбиәтин зинәтинә бах.
Чајлар, шәләләләр, сәрин булаглар
Торпағын күчүнә, гүдрәтинә бах,
Бир гарыш отлағы бир сүрү сахлар.

Гарталлар һавада шығыјыр јенә,
Сулари дәрмандыр илк күндән бәри
Ғајалар белиндән чијин-чијинә
Бөјланыр үзүнә дағ кечиләри.

Мешәләр гәрг олуб күлә, күллүјә,
Ајлы кечәләри сәссиз-сәмирсиз...
Бәс нәдән көз јумуб бу көзәллијә
Бир учдан шәһәрә ахышырыг биз.

Нәдән јајылмасын чөлә, чәмәнә
Кәнчләрин гәлбачан меһрибан сәси,
Нәдән һәсрәт галсын жедиб-кәләнә
Мәгрур палыдларын сәрин көлкәси.

Нә үчүн машинлар кәлиб чатмасын,
Китаб, китабхана һаны бу јердә.
Нәдән чохалмасын, нәдән артмасын
Илич лампасынын саны бу јердә.

Биз ки, бој атырыг өтдүкчә илләр,
Тарих шаһиддир бу һәгигәтин.
Бәс нијә дујмасын бурда нәсилләр
Исти нәфәсини мәдәнијјәтин.

Нечә бу ағрыны салмајым јада,
Доғма овлаглара ғыјмаг олармы?
Дүзләрдә јашамаг асан олса да,
Дағлары инсансыз гојмаг олармы.

ДУРНАЛЫ

Башынын үстүндә күнәшин нуру,
Ајағы алтында дүзләрин шалы.
Дурна көзү кими дурудан дуру,
Шаир көнлү кими көврәк дурналы.

Арабир јолуну чән-чисәк кәсәр,
Обадан ајрылыб, ојмагдан күсәр.
Күләк тохунанда титрәјиб әсәр,
Марал баласы тәк үркәк Дурналы.

Көjlәрин көзүндөн дүшән јаш кими,
Силкиниб галханда јашылбаш кими.
Узагдан баханда јанан гаш кими.
Јерин сннәсннә бәзәк Дурналы.

Ачылыр јахасы дан сөкүләндә,
Гызарыр јанағы үфүг күләндә,
Бизим дәдә-баба Чејран чөлүндә
Һәр күлдән, чичәкдән көјчәк Дурналы.

Еј ана тәбиәт, еј илк һәмдәмим
Мәним сәндән јахын кимим вар, кимим.
Сејринә даланда азалыр гәмим.
Һүсејн Арифә дирәк Дурналы.

КӨРӘН ДАҒЛАР МӘНСИЗ ГӘРИБСӘЈИРМИ

Верирми һөкмүнү ахшам күләји?
Сојугдан донурму хәзан чичәји?
Очағы гаралмыш очаг јеринин
Кәсирми үстүнү пәјыз чисәји?
Шимшәкдән од тутуб параланырмы
Гаралмыш көjlәрин булуд өрпәји?
Алырмы ағзына дар дәрәләри
Каһ ениб, каһ галхан думан дәнизи?
От-алаг басыбмы бу вахта кими
Енишдә, јохушда ачдығым изи?

Ајмы далдаланыр, күнәшми батыр?
Әликми төвшүјүр, маралмы јатыр?
Гарталмы гыј вуруб галхыр гајадан,
Мәғрур дағ кәлими гашыны чатыр?

Атлымы јолуну ачыб кечиддә.
Нә әлим јетишир, нә үнүм чатыр,
Мөһнәт сынағындан кечә билмирәм,
Бир анлыг јуху да мәнә наз сатыр.
Дағларсыз көјләсин дағлар һәмдәми.
Дағларсыз нә јаман гәрибсәмишәм,
Көрән дағлар мәнсиз гәрибсәјирми?!

ТӘБИӘТ ДҮШҮНҮР

Кәл чыхаг сејринә уча дағларын,
Чәмән олан јердә халча нә лазым,
Көзүндән су ичәк, буз булагларын,
Лилпар олан јердә долча нә лазым.

Нә камап көтүрәк, нә тар, нә гавал,
Орда нәғмә дә вар, нәғмәкар да вар.
Јарыб булудлары динәндә гартал
О сәсә бәрәбәр бир сәс һарда вар.

Каһдан јағыш јағыб, күләк әссә дә,
Горујар чардаглы гајалар бизи,
Әтрафы чән тутуб, думан кәссә дә
Бәләдчи чығырлар апарар бизи.

Торпағын әтрини фикирләшәндә,
Ипәк телләринә чичәк тахарсан.
Сәһәрләр јадына күзкү дүшәндә,
Марал бахан көлә сән дә бахарсан.

Титрәмә сојуға, јанма сазаға,
Үшүсәк отлардан јорған истәрик.
Даш-кәсәк тохунса әлә, ајаға
Лоғман чичәкләрдән дәрман истәрик.

Зүлмэт кечэлэрдэ парлајан шимшэк,
Јол үстдэ көз гырпан мајак дејилми.
Кэлин тэбиэти биз дэ дүшүнэк,
О өзү һәр шеји дүшүнән кими.

ДАҒЛАР НЭ ДҮШҮНҮР, ДАҒЛАР НЭ ДУЈУР

Дүмағ јорғаныны чэкиб үстүнэ,
Зирвэлэр ујујур, дөшлэр ујујур.
Саралан тонгалы сөнүр Күнэшин,
Гајалар сојујур, дашлар сојујур.

Јорулмуш овчунун гулағы сәсдэ,
Үркмүш дағ кэлинэ гартал көз гојур.
Дујуб дүшүндүјүм дағлардыр мәним,
Дағлар нэ дүшүнүр, дағлар нэ дујур.

ДАҒЛАРА ЧЭН ДҮШЭНДЭ.

Гараларды булудлар,
Исланарды көј отлар,
Кишнәрди һарын атлар
Дағлара чэн дүшэндэ.

Көјлэр јерэ енәрди,
Дэли чајлар динәрди,
Јал-јамач кизләнәрди
Дағлара чэн дүшэндэ.

Көз сечмәзди узағы,
Нэ солу, нэ дэ сағы,
Күл басарды очағы
Дағлара чэн дүшэндэ.

Чобанлар дарыхарды,
Үрәји гэм сыхарды,
Гурд шинкара чыхарды.
Дағлара чэн дүшэндэ.

Дәјә јаш, алачыг дар,
Дәрә сәссиз, гулаг кар,
Дејинәрди гарылар
Дағлара чэн дүшэндэ.

Евләрдэ сусталардыг,
Чал-чағырдан галардыг,
Көчдән сөһбәт салардыг
Дағлара чэн дүшэндэ.

Алышырам, сөнүрәм,
Ода, буза дөнүрәм,
Анамы дүшүнүрәм
Дағлара чэн дүшэндэ.

ЈЕМШАН АҒАЧЫ

Јемшан ағачыдыр...
ачыб голуну
Нечә дэ гејдинә галарды Ариф.
Һәр ағачдан габаг һөјәтдә ону
Мәнимлә јанашы суларды Ариф.

Бу һәјәт өмрүмүн тоју, бајрамы
Бурда нечә көрүш, севинч, мәһәббәт.
Үрәк ағрылары тапды анамы,
Тапды ган тәзјиги, тапды нәһәјәт.

Бахыб көзләримә, көмәк истәди
Гачдым һәкимләрин, гачдым үстүнә.
Ағрылар артдыгча, дәрман тап,—деди.
О дәрман, бу дәрман, башга әлач нә...

Елә бил нә евим һәминки евдир,
Елә бил нә бајыр, көрдүјүм бајыр.
Бир достдан ешитдим:—Ән јахшы тәдбир
Үрәк ағрысына јемшан чајыдыр.

Анам тәбиәти севәрди гәлбән
Отлара, сулара инамы варды,
Тәзә јемшан чајы дәмләјәндә мән
Севинчдән, һејрәтдән көзү јашарды.

Кетди ган тәзјиги, кетди о бәла,
Инсан да һәкимдир, ағач да һәким.
Кәтириб мешәдән Ариф баламла
Бағымда бир јемшан ағачы әкдим.

Тәбиәт әзәлдән сирли, сепрли,
Һикмәтлә долудур јоллар, јамачлар,
Ана һәрарәтли бала әтирли
Ағачлар ичиндә бир ағачым вар.

ХӘЗАН ЧИЧӘЈИ

Сүрүләр, нахырлар ениб арана,
Ел көчүб, булаглар гонагсыз галыб.
Чәкилиб әл-ајаг, чәкилиб ишыг,
Очаг дашлары да очагсыз галыб.

Долу ара вериб, јағыш кәссә дә,
Думанлар, чискинләр вермәјир ара,
Дағын синәси боз кәлләси дүмаг,
Вәләс гыпгырмызы, палыд гапгара.

Туфанлар шаһиди гајаларын да
Дәјишиб сојугдан рәнки, көркәми
Әсәби дағ чајы һарај гопарыр
Гәфилдән вурулмуш дағ кәли кими.

Тиканлар, гангаллар таб кәтирмәјиб,
— Әлвида, — сөјләркән торпаға, суја:
Шахтадан көјәрмиш пајыз чичәји
Көзүнү јеничә ачыр дүнјаја.

Әзәлдән һәмдәми тәклик, чәп, чисәк,
Бир дә сәһәр јели, ахшам күләји;
Ачы тәлејини дүшүнүб она
Чобанлар ад вериб: хәзан чичәји.

Көзәлләр топлајыб дәстә бағламаз,
Бүлбүлләр хәбәрсиз, нәғмәдән узаг...
Јорғун ајыларын пәнчәси алтда
Јерлә јексан олур вахтындан габаг.

Пајыз күнәшиндән чаны гызмамыш,
Башынын үстүнү алан гар олур;
Ишыға, истијә кечикәнләрин
Һәјәтда гисмәти сон баһар олур.

БУЛАГ

Гајнајыб торпагын дәрннлијиндән,
Сыхылыб, гыврылыб, бурулар булаг.
Сызыб дамчы-дамчы даңдан, гајадан.
Дурна көзү кими дурулар булаг.

Пајызда кизләнәр думанда, чәндә,
Лилларлар титрәнәр јелләр әсәндә.
Башынын үстүнү булуд кәсәндә
Дәјинниб рәкинни, гаралар булаг.

Сон баһар дедијин јамандан јаман,
Позуб јашыллыгы гудурар хәзан.
Јарпаглар гојнуна әләнән заман,
Сарылыг кәтириб, саралар булаг.

Гында мараллардыр досту, һәмдәми.
Јај олду башына јығар әләми.
Балача әл-ајаг тохунан кими
Буланыб көзүндән кор олар булаг.

Ахшам аја бахар, күндүз күнәшә.
Ондан әтирләнәр нәркиз, бәнөвшә.
Атасы торпагдыр, анасы мешә
Ахыб өз-өзүнә дурулар булаг.

ДӨЗҮМ

Кизләниб, булудда кечәнилки гар,
Күлүлүн дөшүнә тәзә гар кәлир.
Ағарыр тәбиәт, бозарыр рузкар,
Ағ атлы, боз күрклү сон баһар кәлир.

Күләјин һарајы кетмир гулагдан,
Өтүр шүј будаглар түтәкләр кими,
Үзүлмүш јарпаглар көчүр будагдан,
Ганаддан ајрылап ләләкләр кими.

Кәзирәм әлимлә салдыгым багда,
Нә үзүм, нә һејва, нә дә нар дурур.
Бир учу дивара сөјкәнән шахда,
Јетишмиш бир алма нечә вар дурур.

Шахтаны таныјыб, јели сајмајыр,
Өзүнә әбәди бир мәскән сечиб.
Палыдлар, вәләсләр јыхан нојабр,
Башынын үстүндән хәбәрсиз кечиб.

Сыртыг боз сәрчә дә дидмәјиб ону,
Сапанда тутмајыб дәчәл ушаг да.
Јашыл өртүјүнү, јашыл донуну,
Атыб,

ахшам-сабаһ јаныр будагда.

Башына һәр фикир кәлир адамын,
Ахы, нечә она әл чатмајыбдыр.
Чәпәрдән бојланан гоншу «гағамын»,
Нә јахшы ағзыны сулатмајыбдыр.

Бир үзү гырмызы, бир үзү сары,
Бала тәк бәсләниб, әзизләнибдир.
Үстүнә әләнән хәзәл тозлары,
Јағыш суларыјла тәминләнибдир.

Кәмәшир сон баһар, јашарыр көзүм,
Илк баһар дил ачыб динир үрәкдә
Кичик мејвәдәки бөјүк бир дөзүм,
Өмүрлүк нәгмәјә дөнүр үрәкдә.

ЗИРВЭДЭ БУЗ ҮСТДЭ ӨЛҮР ДАГ КЭЛИ

Елэ ки, јорулур гулагы сәсдэн,
Көзүндө даралыб, кичилир јол, из.
Елэ ки, гочалыб, дүшүр һөвөсдөн
Зирвэјэ чәкилир сәссиз-сәмирсиз.

Елэ зирвэјэ ки, буз гајалары
Орда сана кәлмәз, һесаба кәлмәз.
Аранда бир күнә әријән гары
Күнәш әсрләрлә әридә билмәз.

Јавашча сөјкәјиб буза үзүнү
Јатыр, нә инилти, нә аһ, нә аман.
Беләчә даг кәли јумур көзүнү,
Беләчә даг кәли көчүр дүнјадан.

Нечә даш јарасы, даш нишанәси
Дурур ајағында, дырнагларында.
Ағзындан сон дәфә чыхан нәфәси
Галыр буза дөнүб додагларында.

Бүјнузлар кәлләдә голдан јоғундур,
Көрүб туфанлары, көрүб селләри.
Бүјнузлар нечә дә буғум-буғумдур,
Буғумлар кәлләдә өмрүн илләри.

Ағладаны булуд, јохлајаны чән,
Көјләр ахшам-сабаһ долуб-бошалыр.
О сәрт бүјнузлары диндириб һәрдән
Гарталлар, гузғунлар һај-һарај салыр.

Үстүнә әләнән бирәм-бирәм гар
Ағарыр сачлара дүшән дән кими.
Дүзүлүр бојнуна инчи дамчылар
Дүзүлүр мунчуглар дүзүлән кими.

Елэ ки, вахтыны билир даг кәли
Дәрәјә, тәпәјә, дөшә бурулмур.
Зирвәдә буз үстдә өлүр даг кәли,
Торпаға јүк олмур, даша јүк олмур.

ДЕМИР

Милјон нахыш вурур баһар торпаға,
Күвәниб һүсүнә:—Баһарам,—демир.
Зирвә буз бағлајыб, бүрүнүр аға
Донур ахшам-сабаһ:—донурам.—демир.

Палыд сакит галхыб, сәссиз бој атыр,
Сөјүд дирчәлмәмиш өзүнү дартыр.
Көлмәчә һарајы гулаг батырыр,
Үмман дилә кәлиб:—Мән варам.—демир.

Чәтин күн һәјатын имтаһаныды,
Јахшыны, јаманы тарих таныды.
Сынса да икидин голу, ганады,
Сындырыб өзүнү:—Сынырам.—демир.

Туфанлар гојнунда сынагдан чыхан,
Сағында, солунда шимшәкләр чахан
Башындан јүз дәфә түстүләр галхан
Даг јаныр, бир дәфә, — јанырам—демир.

ДОЛУ

Дөйдү зирвэләрдә сал гајалары,
Дашлар да бөлүнүб, параландылар.
Јериди мешәнни үстүнә сары,
Вәләсләр, чөкәләр јараландылар.

Булудлар вәһши тәк гызмыш елә бил,
Илдирым сәсини дүнјаја јајыр.
Өз јүкү өзүнә азмыш елә бил,
Көј дә гәзәбни јердә сынајыр.

КӨКЛӘР ХӘБӘРСИЗДИ

Галхды јатагындан сел бирдән-бирә,
Отлар јыргаланды, јарпаглар әсди.
Ојады јериндән көл бирдән-бирә,
Бу нә вурһавурду, нә кәһакәсди.

Булуд топа-топа сығынды гоша,
Сү дөјүр, дәрәләр ојуг-ојугдур.
Һавада будаглар кәлир баш-баша,
Торпагда көкләрин хәбәри јохдур.

ХЫРДАЛАН

Үфүг гызаранда, ендим машындан,
Сүрүчү достума: гајыт сән,—дедим.
Бурда тәкбашына кәзим, доланым,
Сабаһы дүшүнүм, дүнәни аным,
Алыб нәфәсими дәриндән, дедим.
Хәбәр тутмајынча јолдашлар һәлә,
Гајнајыб, гарышым дүшүнчәләрлә,
Бир Хырдалан олсун, бир дә мән,—дедим.

20-чи әсрин 50-чи или
Кәндин учгарында кичик даш бина
Башадәк гурулуб тикилмәмишди,
Суваглар, нахышлар чәкилмәмишди
Тәзә дөшәмәјә, тәзә тавана.
Бизә сүфрә ачыб, чөрәк верәрди,
Су истәсәк белә чај кәтирәрди
О хәстәһал гадын, о Пәри ана.

Ше'рләр дејәрдик, тәзә ше'рләр,
Бир гәлбин нә гәдәр марағы варды.
Суаллар, чаваблар, мүбаһисәләр
Узанар ахшамдан сабаһа гәдәр.
Очаг истиләнәр, ишыг јанарды.
Нә о алышмышды, нә мән тәнгидә,
Мән тә'риф хошлајан, достум Нәби дә
Тә'рифлә мәст олуб, хумарланарды.

Үрәк-дирәк вериб бир-биримизә,
Дујуб, дүшүнәрдик, бој атмаг үчүн.
Ачыб вараглардыг китаблары да,
Бөјүк уstadлары салардыг јада
Онлартәк јашајыб-јаратмаг үчүн.
Чалардыг ешгилә дөврүн, заманын.
О көзәл шаири Азәрбајчанын,
Мәни таныјан да аз дејил бу күн.

20 ил кечир о вахтдан бәри
Илләр, нурлу илләр, уғурлу илләр.
Евләрә бахырам, о'евләр дејил,
Елә бил сәһәр дә о сәһәр дејил,
Нечә дәјишәрмиш ајлар, фәсилләр...
Чинарлар бој атыб, шамлар учалыр,
Бир гарыш торпагда нечә рәнк чалыр
Ағачлар, јарпаглар, чичәкләр, күлләр.

Гәмәи дәи бинанын сол ганадында
 Биналар жүксәлиб, пәһәнк биналар.
 Иңсәи нәфәснә гызыб, пәһәнк,
 Иңсәи сәһбәтилә данышыб, динәи
 Иңығлы, һауалы, гәһәнк биналар.
 Мәрмәрдән сивәси, шәфөгдән доңу,
 Бөҗүҗә, кичиҗә ачыр гоҗиңу
 Мәктәпләр, клублар, китабханалар.

Дамлар, кичик дамлар, видалашаг көл,
 Би гдәи иңчмәҗиң бизим диҗарда.
 Чәһриб үзүңү доған сәһәрә
 Бөҗүмәк итәҗир ганы-пәһчәрә.
 Бөҗүмәк итәҗир даһ да, дивар да...
 Бөҗүтмәк итәҗир көз меҗданышы,
 Бөҗүтмәк итәҗир өз меҗданышы
 Ал-җаныл кеҗиңиб көлән баһар да.

Јоллар, кичик јоллар иңчмәҗиң сиз
 Хәтринизә дөҗмәк мәнә ар көлр.
 Бөҗүҗүб иңсәи ганады, голу,
 Иңи сәмент долу, иңи гүм долу,
 Маңыңлар даһыңча маңыңлар көлр.
 Хәһбәхт бир аңаның јерининә дә,
 Көрнә бир бәланың јүрүшүнә дә
 Дүһәңки дөһкәләр бу күн дар көлр.

Бөҗүмәк диләҗи мүгәддәс диләк,
 Бу иңсә заман заман јиңар бәһәрдә.
 Бөҗүмәк итәҗир доҗиңән үрәк,
 Бөҗүмәк итәҗир дүһүңчәләр дә.
 Бөҗүмәк сәһилә дүһмәт һәһәсдән,
 Күһәһилән һәрарат, јердән күч алаң.
 Көһнә Хырдаланың башының үстдән
 Јүксәлиб бөҗүҗүр тәһә Хырдалаң.

Бөҗү, чәһинлиҗи салмадан јада,
 Бәрдә пәһә-пәһә голдан тутан вар.
 — Гаҗ — дессәи Гарадаг дуруб арханда,
 — Суҗ — дессәи јанында Чәҗранбатан вар.

Аз деҗил сәҗугда очаг галаҗан,
 Гурағлыг дүһәндә сәһинлик јаҗан,
 Нә гәдәр өмрүңү өмрә чалаҗан,
 Нә гәдәр сәһни сәһә гатаң вар.
 Көҗәһиң торнағын, аҗарың даһың,
 Күздәк һаһадарың, Сараҗ сирданың.
 Чаван Сумгаҗыттәк чаван гарданың,
 Бакытәк гәһаман, бөҗүк атаң вар.

ГОҢ БИЗӘ ОЛСУҢ

А дуру чешмәләр, буланмаҗың сиз,
 Бағлар, бар көтирин, бар вә'дәсиндә
 А долу будағлар, талаңмаҗың сиз,
 Чәҗва вә'дәсиндә, бар вә'дәсиндә.

А доған улдузлар, саралмаҗың сиз,
 Үфүг ғызармамын, даң сөкүлмәһини.
 А јаһан очағлар, гаралмаҗың сиз,
 Күләк сәһкимәһини, гар чәһкилмәһини.

Еҗ даһла, гурума, сҗ меһ, чәһкилмә,
 Сүбһүн нәфәсини чәһән дуҗмамын
 Еҗ баһар јағышы—даҗандым демә
 Торнағын сивәси судан доҗмамын.

Гаҗалар бөлүңүб паралаңмаҗың,
 Гарталлар баш-баша, үз-үзә олсуң.
 Дағлар сиз јаһылыб, јаһалаңмаҗың
 Иңсәи: нә олур гоҗ бизә олсуң.

КЕЧӨЛӨР

Күнөн даглар архасына кечөндө,
Сечилмээди жоллар, излөр, күчөлөр.
Дүшүнөрдү жолчу жола дүшөндө:
Белө вахтда кедиб нарда кечөлөр?..

Жапгына бах гаранлыгын чанында
Нэ кәнд ону Јахын гојур, нэ шөлөр.
Дүшүнүрөм ишыглара баханда:
Көрөн нарда кечөлөјир кечөлөр....

ЖОЛЛАР

Исти аран Јериндө
Бағчалы, бағлы жоллар.
Ағ памбыг чөллөриндө
Бөјаз сачағлы жоллар.

Дағ дөшүндөн кечөндө
Итир думанда, чөндө.
Ғалын мешө ичиндө
Јашыл дарағлы жоллар.

Нечө Јохушлу, Јаллы,
Ғызылгушлу, мараллы,
Ғарағатлы, зоғаллы;
Шамлы, говағлы жоллар.

Тәпәдә—боз күрөкли,
Чәмәндә—көј өтөкли,
Дүшмәнә—даш-көсөкли,
Доста—марағлы жоллар.

Ғарлы зирвәләр ашап,
Кечидләрдә ғарышап
Машыналары јарышап,
Сәсли-сорағлы жоллар.

БӨЈҮРТКӘН

Тездән беш-алты ушағ
Кәндимиздән чыхардығ;
Колларын арасында
Бөјүрткән јығардығ.

Ғәфләтән ғалханда гуш
Диксиниб чәкинәрдик.
Голумузла јавашча
Тәримизи силәрдик.

Әлләрә, ајағлара
Тиканлар илишәрди.
Ағ көјнәјин бојнуна
Ғара ләкә дүшәрди.

Әлимиз ғанајарды,
Билмәздик ағры нәдир.
Санардығ һәр нә варса,
Колларын ичиндәдир.

Күн вар мәнимлә јашар,
Ил вар јадымдан чыхыб.
Тикан вар фикримдәдир,
Күл вар јадымдан чыхыб.

ДАМЧЫЛАР

Думан-чискин көј үзүнү кәсәндә,
Јаваш-јаваш јерә енәр дамчылар.
Бирдән-бирә күлөк галхыб әсәндә,
Сага-сола сәпәләнәр дамчылар.

Сармашанда будагларын бојнуна,
Ағ инчиләр парылдајыр јан-јана.
Һәрдән јашыл јарпагларын гојнуна
Оғрун-оғрун кириб синәр дамчылар.

Көнүл ачан төһфәсидир баһарын,
Чох далмышам мән сејринә бунларын.
Каһ ојнадар синәсини суларын,
Каһ дашлара дәјиб динәр дамчылар.

Көрүнәндә нахышлары гајада,
Көрпә гушлар гәрар тутмаз јувада.
Ајрыланда учуб итәр навада,
Бирләшәндә селә дөнәр дамчылар.

ПАЈЫЗДА

Чичәк солуб, күл көчүр,
Овлаг о овлаг дејил.
Јарпаг үзүлүб дүшүр,
Будаг о будаг дејил.

Солғун күнәш бојланыр,
Тез-тез дәјишир һава.
Көрән нәләри аныр
Чылпаг сөјүд, бош јува.

Көј сармашыг, јашыл тағ
Гопуб галыр чәпәрдә.
Јарпаглар галаг-галаг
Үзүр көлмәчәләрдә.

Бага кирдим бағ һаны?
Бүсбүтүн саралыбдыр.
Дага бахдым, дағ һаны?
Үстүнү гар алыбдыр.

Кедир кәндә, шәһәрә
Машынлар гатар-гатар,
Јығылмыш зәнбилләрә
Ағ алма, гырмызы нар.

Чығыр батыб, из итиб,
Һарда галды јаз күнү.
Вәдә чатыб, вахт битиб
Пајыз верир һөкмүнү.

Булуд галхыр узагдан,
Думан, чискин кетмәјир.
Сары кејсә дә һәр јан
Сары бүлбүл өтмәјир.

БУЛАГЛАР

Булаглар көз кими дуру,
Дәрман кими тәмиз олур.
Булаглар дәнизә ахыр,
Булагларын һесабына
Дәниз чошуб дәниз олур.

Бир дэннизин синэсиндэ
Мин булагын сирри ятыр.
Нечэ-нечэ даг чаынын,
Даг селинин сэбри ятыр.

ЈАХШЫ КИ ВАРМЫШ...

Бир јашыл чэмэндэ ачдым сәһәри,
Чичәкләр гызарды јанагларымда.
Динләдим чајлары, шәләләри,
Севиниб динчәлди гулагларым да.

Дәрәләр, тәпәләр үзүмә күлдү,
Билмәдим һарадан, һараја кәлдим.
Елә бил чийнимдән јүк көтүрүлдү,
Елә бил јенидән дүнјаја кәлдим.

Үркдү даг кечиси шимшәк чаханда,
Торпаг нахыш-нахыш, көј нахыш-нахыш
Үрәк јоруланда, чан дарыханда
Дәдә-баба дағлар јахшы ки, вармыш.

АҒБУЛАҒА КӘЛМИШӘМ.

Чәмән ешги, чешмә ешги синәмдә,
Чичәкләрдән кам алмаға кәлмишәм.
Чылчыраглар алышанда, сөнәндә,
Боз Арандан, көј јајлаға кәлмишәм.

Көзәл дәрә әзәл күндән сирдашым,
Дуру булаг бу јердәки көз јашым.
Чәнбәрәји бир дә кәзим долашым,
Дәдә-баба бир овлаға кәлмишәм.

Дарамадан кечәк үзү јухары,
Көз өнүндә гајаларын гатары.
Шө'лә чәкир зирвәләрин ағ гары
Лилпар долу буз булаға кәлмишәм.

Аллаһверди, Мәммәдсөјүн бир үмман,
Нәчәф кетди тај-тушундан никаран.
Сүбһә кими Әләскәрдән, Алыдан,
Сөһбәт ачыб, сөз салмаға кәлмишәм

Хатырладым шаир достум Елдары,
Бир тарихдир бир инсанын илгары.
Гәдирбилән Ағбулаглы достлары.
Көрмәк үчүн Ағбулаға кәлмишәм.

МЕШӘЛӘР

Булуд гајнајанда гашынын үстдә
Көзүндән јаш төкүб, ағлар мешәләр,
Шимшәк ојнајанда башынын үстдә
Јашыл синәсини дағлар мешәләр.

Атыб гар донуну гыш чәкиләндә,
Чылпаг будаглардан буз төкүләндә,
Гызыл көзләрилә баһар күләндә,
Селләр, сулар кими чағлар мешәләр.

Гәдим шөһрәтидир вәтәнин, елин,
Ән бөјүк арзунун, ешгин, әмәлин.
Чичәк мөвсүмүндә амансыз јелин
Уғурсуз јолуну бағлар мешәләр.

Жарпаглар дил ачыб өтөндө пәсдән,
Турача жувадыр, марала мәскән.
Сөјүдлө дараныб, дүшмәз һәвәсдән
Палыдла өзүнү јохлар мешәләр.

Дүз чыхыб илгара һүсәји Ариф
Дүшмәјиб кәнара һүсәји Ариф
Дөһсә бир чинара һүсәји Ариф
Ону өмрү боју сахлар мешәләр.

ДАҒЛАР

Дағлар...

Чискилли дағлар...

Бораилы, гасыргалы,
Гызыл гаја сыргалы.
Шәләлә телли дағлар...

Палыд көклү-көмәчли,
Гартал нәсилли дағлар.
Чөкә, вәләс биләкли
Дилли Дилгәм диләкли
Гәлби нискилли дағлар...
Гәмдә Фүзули гәмли.
Олда Јаныг Кәрәмли
Булуллар кишиәјәндә,
Аловдан дон кејәндә,
Саз тутуб, сөз дејәндә
Абдал Мискилли дағлар.

Марал үркүр бәрәдә,
Әлик азыр дәрәдә.
Мәнә белә кәлир ки,
Елә она көрә дә

Дағлар...

нискилли дағлар.

Дағлар...

Илгарлы дағлар...

Јазлы, баһарлы дағлар.
Әтәји көј чәмәли,
Зирвәси гарлы дағлар.
Көјдә шимшәк гәдәмли
Јердә Гаҗаг Кәрәмли,
Бабәк вугарлы дағлар.

Бәркијиб дөјүшләрдә

Дөзүб ағрыја, дәрәдә,

Мәнә белә кәлир ки,

Елә она көрә дә

Даш дишли,

даш чәнәли,

Дизи

даш дизли дағлар.

Короғлу нишанәли,

Чаваншир изли дағлар.

Дағлар...

шөһрәтли дағлар...

Күчлү, гүдрәтли дағлар

Синәси, һикмәт долу,

гојну сәрвәтли дағлар.

Сирли јатағлар орда

Дүрлү булағлар орда.

Һаваны ондан соруш,

Даваны ондан соруш,

Гаҗма лоғман далынча.

Лоғманы ондан соруш,

Дөшдә гол-ганад ачар

Гөтазлы алачығлар.

Хөстө кедәр саг кәләр,
Чаны-баны чаг кәләр,
Бабалар јахшы дежиб,
Дага кедән даг кәләр.

Мин элач вар бир дәрә
Отларда, чичәкләрдә
Мәнә белә кәлир ки,
Елә она көрә дә
Даглар..
шәфгәтлн даглар

ПАЛЫД ЯНЫР, ТӘК ЯНЫР

Очаг яныр габагда,
алову дилим-дилим,
һәрарәти янагда.
Сөјүд,
шам күлә дөнүб,
Күлә дөнүб говаг да.
Очаг яныр.
бәрк яныр,
Чытыртылар гулагда.
Гыгылчымлар сычрајыр
алов бешикләрнидән,
Гыгылчымлар јахында,
гыгылчымлар узагда.
Доврә вуруб бајагдан
гызыныр,
гызынырыг.
Көздәки һикмәтә бах,
тохунса елә бил ки,
јел дә јанар,
сазаг да.

Гурусу,
јашы нәдир.
Көтүјү,
гол-будағы,
Ајағы, башы нәдир.
Балача дүшән кими
бәркә-боша ағачлар...
Көр нечә дә өмрүнү
бирчә анын ичиндә
вурду баша ағачлар.
Палыд буна дајаныр.
Һәлә дә јаныр, јаныр...
Өзүнүн өмрүнүмү
Узатмаг истәјир о,
очағынны,
Нә дејим.
Очаг јенә бәрк јаныр,
Палыд јаныр,
тәк јаныр.

ДӘРӘЛӘР ЧӘҚИР

Дашлардан сызылан сәрин булаглар
Јолуну, изини дәрәдән сечир.
Јај фәсли дөшләрдә әријәндә гар
Чошуб селләр, сулар дәрәдән кечир.

Јериндән ојнајан гајалар белә,
Дөјүб бир-бирини дәрәјә говур.
Агзы боз көпүклү шәләләләр дә,
Дәрәни кәмирир, дәрәни овур.

Дојур, долу дојур ахшамдан бәри,
Көјләрнн зәрбиндән јер нәләр чәкир.
Зирвәләр сәјр едир әкинликләри
Дағларын јүкүнү дәрәләр чәкир.

БӘР ДАГ

Бәр даг бир бинадыр, дашлы-агачлы,
Ону сәлләр, сулар нахышламышдыр.
Бәр даг бир галадыр, ана тәбиәт,
Гуруб инсанлара багышламышдыр.

Бәр даг бир көһләндир, күнәш доғанда
Нәфәсн бугланыб ган-тәрә батыр.
Бәр даг бир икиддир, ахшам елә бил,
Думан јорғанына бүрүнүб јатыр.

ТУРАЧ

Иниҗлы, навалы сәимдә мәним
Гәфәсә салынмыш бир турачым вар.
Чәкирик назыны, бирчә күн белә.
Дәһини, сујууну кәсмир ушағлар.

Ганады, гујругу нахыш-нахышдыр,
Бәјну чичәкләнмиш будаға бәнзәр.
Елә бил рәкиннән она пәј вериб.
Моруглу дәрәләр, лаләли дүзләр.

Мән она баханда мәнәләр, дағлар,
Үфүгләр фикримдә доланыр бу дәм.
О мәнә баханда бу дар гәфәсдән —
Нәдир дүшүндүјү. —
дејә билмәрәм.

БУЛУДДАН ЈУХАРЫ

Булууддан јухары нәһәнк, сәл гаја,
Дајаныб гурурла илләрдән бәри.
Думаг гар галагы, буз көлкәсиндә
Ғабармыш көксүндә ган ләкәләри.

Ләкәләр гәлбими көјнәдир бу дәм
Кизли үшүтмәләр кечир ичимдән.
Дәрә дејил, дејәм: — Ғарға ганыдыр, —
Зирвәдә ғарталдан никаранам мән.

САЗЫМ ДИНИР

Дүшүнүрәм отағымда,
Динир сазым.
Өз нәфәсим,
өз авазым.

Сазым динир,
сакит-сакит
«Көрөми»ни
дилләјирәм.
Өтән гәмли әсәрләрин
нәсрәтилә илләјирәм.
Һарај Әсли!..
Һарај Көрәм!..

Дил дејәни
телләр дејир
Инсан өмрү түкәнә дә,
инсан сәгги түкәнмәјир.
Арзуларын, әмәлләрин
өз өмрү,
өз әләми вар.

Сазым динир...

стагымда

Көрәм јохдур,

«Көрәми» вар.

САЗ

(мүхәммәс)

Еншил, јохушлу өмрүн јолунда,
Севинчлө, кәдәрлө јүкләнмишәм мән.
Гарлы зирвәләрүн далыб сејринә,
Башымы дик тутуб дикләнмишәм мән.
Мәгрүр даг кәлңлө үлфәт баглајыб,
Гарталла бир сусуб, бир динмишәм мән.
Вахт олуб сәсимә чоху сәс вериб,
Вахт олуб мејдаңда тәкләнмишәм мән.
Саз дејиб,

сөз дејиб јаранмышлардан,

Саз үстө, сөз үстө көкләнмишәм мән.

Саз, дедим,

сөз, дедим

бир күнәш кими

Әкин үфүгләрдән бојланан сазым.

Кечәјлә башыны јастыга гојуб,

Сабаһа көз ачыб ојанан сазым.

Наггын, әдаләтин чатыб дадына,

Сүңкүлө јанашы дајанан сазым.

Иңдәләр көксүндә нәрә чәкәрәк,

Көңләнләр ганына бојанан сазым.

Залымла, зүлүмлә баш-баша кәлиб,

Каһ алышан сазым, каһ јанан сазым.

* * *

Саз деди,

сөз дедим,

Дәдә Горгудун

Мөһтәшәм көркәми јадыма дүшдү.

Кәлди Озан баба дили нәгмәли,

Мүбарәк гәдәми јадыма дүшдү.

О логман камаллы мүдрик инсанын,

Давасы, мәлһәми јадыма дүшдү,

Көнүл рүбабынын инчә телиндә

Мин зили, мин бәми јадыма дүшдү.

Дүңјада дүңјаја сыға билмәјән,

Сәһирли әләми јадыма дүшдү

* * *

Саз дедим,

сөз дедим,

Дәдә Гурбани

Әсрдән-әсрә сәсләди мәни,

Бир елә аһ чәкди, аһым гуруду,

Сачымы көјнәтди, сачымын дәни.

Нәдир даг башында галаг-галаг гар,

Үрәк һәсрәт јурду, мөһнәт мәскәни.

Асанмы бир халгын дәрдини чөкмәк,

Саралмыш көрәндә күлү-күлшәни.

«Әлләрин гурусун бәдәсинл хорјад,

Әләми дәрәрләр јаз бөнөвшәни?»

* * *

Саз дедим,

сөз дедим,

Аббасы андым

Чән-чискин өләнир гашгабағындан,

«Нә күлүрсән, мәним кими күлүнчә?»

Көр нэлэр сүзүлүр дил-додагындан.
Түстүмү, думаммы соврулан көжө,
Ат дөжмиш галамны данн торнагындан?
Кетди Күлкөз, Пөри, кетди тој-бүсат,
Жаралар жаранды жар образындан,
Аббасы кәтирди дар ајагында.
Дөрд башындан тутуб, гөм ајагындан.

* * *

Саз, дедим,
сөз, дедим,
Устадиамалар!..
Агил бабаларын агил сөзүнү,
Чалајыб өмрүнү сөзүн өмрүнө.
Јашајыр өзлөри, дујур өзлөри,
Инсан јадданынын хәзинәсиндө.
Инсан камалынын итмәз излөри,
Сәфәрә чыханда јадында сахла,
«Кечәнин хејриндән күндүзүн шәри»,
«Гүввәтли олсан да јохсулу дөјмә»
Гасым, Хәстә Гасым, дилләр әзбәри.

* * *

Саз, дедим,
сөз, дедим,
гызышыб Алы
Өзүнү мејдана салды, нә салды.
Нај вуруб, гыј вуруб бир ан ичиндә,
«Короглу» чагырды, «Короглу» чалды.
Гылынчлар, галханлар дурду үз-үзә,
Бу нә вурһавурду, нә чалһачалды.
Сәсинин аһәнки дәјишди бирдән,
Көнүлдән гәрибә бир сәс учалды.
«Ајдыр, күндүр, кәлиб кедир өмүрдән,
Тәләсирик көрән јазә нә галды.»

* * *

Саз дедим,
сөз дедим,
Һаны Әләскәр?
Бир дә устадымы саламлајым мән.
Көрајлылар ширин, гөшмалар дәрин,
Бир дә хатырлајым, бир дә дујум мән.

Көјчәнин гонаға чохдур һөрмәти,
Елин шөһрәтинин елә јайым мән.
Әсәдин, Мирзәнин зәикуләсиндән,
Нечә узаг дүшүм, нечә дојум мән.
Көрәмләр, Дилгәмләр кимдә вар десин
Әлимин далыны јерә гојум мән.

* * *

Саз дедим,
сөз дедим,
галхыб зирвәјә
Бахдығым јерләрә мән јенә бахдым.
Кечиб аста-аста Күр саһилиндән,
Шәмкирдә Шәмкирли һүсејнә бахдым.
Динләдим һејрәтлә кешинш оғлуну,
Үрәкдән «гардашым» дејәнә бахдым.
Бәркдә бир-биринин тутуб голундан,
Дөзүм палтарыны кејәнә бахдым.
Бу күнүн көзүјлә ачыб сабаһы,
Сабаһын көзүјлә дүшмәнә бахдым.
Әјилмәз башымы һазырам, әјим,
Дәдәләр өнүндә сәнәт ешгинә,
Һазырам сыхмаға о мәрд әлини,
Дөјанәт ешгинә, гејрәт ешгинә.
Дүзә-дүз дејилир, әјријә әјри,
Һәгигәт ешгинә, милләт ешгинә.
Дуз-чөрәк кәсдикдә тәмиз сүфрәдә,

Мәһәббәт, сәдагәт, үлфәт ешгинә.
Саз, дедим,
сөз дедим
Азәрбајҗана
Әбәди ештирам, һөрмәт ешгинә!

АШЫГ ӘЛӘСКӘРӘ

Кәзиб оба-оба, долашыб кәнд-кәнд,
Бир әср өмр етмәк көр нә демәкдир.
Дөзүб оба-оба, одланыб кәнд-кәнд,
Көзүлә аловлар көрмәк демәкдир.

Аләми көңлүмүн һәмдәми билди,
Чәкди хәјалыны дағлар, аранлар.
«Көјчә гар әлиһдән зара кәлибдир,
Муган һәсрәт чәкир а јага гар-гар.»

Дәрдини елләрә сазла данышды,
Көјчә маһалынын, Көјчә көлүнүн
Еингилә печә јол јаныб алышды,
«Көјчә көзәлиһини», «Көјчә күлүнүн».

Әкинчи јанындан кәлиб-кечәндә,
Јадына нә дүшдү, јағыш булуду.
Халгын тәләһини фикирләшәндә
Дәрди торпаг дәрди, су дәрди олду.

Кәзди Гарабагда, Миллә, Муганда,
Ҷамаат башына дөндү нә дөндү.
Устадлар устады сајыланда да
Устады јанында шакирдә дөндү.

Тәмкинли дурушу, уча гамәти,
Икид бабалары хатырладарды.
Онда Дәлә Горгуд әгли, һикмәти,
Һәм дә гөч Короглу вугары варды.

Өмрүн әввәлиһдән ахырынадәк
Саза бағласа да өз үрәјини,
Јер әкиб, су чәкиб, тохум сәпәрәк
Зәһмәтлә газанды дуз-чөрәјини.

Әлләр тәрпәнмәди онун сәсилә,
Ағачлар ојнајыб, дашлар гызанда,
Гырғышлар дајанды бир кәлмәсилә
Бәјинләр гудуруб, башлар гызанда.

Гыјмады јахшыја, гыјмады мәрдә,
Бир дост архасында бир маһал олду.
Јери билиндикчә хејирдә, шәрдә
Кәнчә икән мө'тәбәр ағсаггал олду.

Залымлар өнүндә титрәди зағ-зағ,
Атдығы һәр күллә һәдәфә дәјди.
О, Вағифдән сонра, Вурғундан габаг
Елә бил саз тутуб, сөз демәлијди.

ГЫЗЫЛВӘНК ГӘБИРИСТАНЫНДА ДҮШҮНЧӘЛӘР

Ајағлар, тәпикләр, јелләр, јағышлар
Вердикчә һөкмүнү бурда илбәил.
Чүрүјүб ағачлар, јејилиб дашлар
Илк гәбир, сон гәбир сечилән дејил.

Гәбиристан...

Чижиңдә бир елин јасы,
Айданмы, ойданмы јатыб говрулуб,
Билмимир һансыдыр көнчи, гочасы,
Јазылар мамырдап охунмаз олуб.

Устадлар устады јатыр бу јердә,
Јатыб Ашыг Алы—тана билмирәм.
Сәһибсиз галаңда батыр гәбир дә,
Батыб Ашыг Алы—тана билмирәм.

Јох бир ишһанәси дүңја үзүндә,
Чалап чәпкәлһини елә чалмајыб.
Ики-үч гарыһын тутгун көзүндә
Шәкһи бәлкә галыб, бәлкә галмајыб.

Замап долашыдыгча көр нәләр едиб,
Данлар парча-парча, гәлпә-гәлпәдир.
Веркүл бир гәлпәһини үстүндә кедиб,
Нөгтә бир гәлпәһини үзәриндәдир.

Дурмушам үз-үзә гәмлә, тәлашла,
Чыгырлар позулуб, нә һала дүшүб.
Бәлкә дә икijә бөлүнәп дашла
«А» сага атылыб, «Л» сола дүшүб.

Шүбһәләр гојнуңдан чыхмагдан өтрү
Үмманлар алтыңдан чыхасан кәрәк.
Кичик бир чүмләни јыгмагдан өтрү
Он-он беш чарнапа јыгасан кәрәк.

Нә гәдәр әһвалат, нә гәдәр әсәр,
Беләчә јох олуб тарихимиздән.
Соврулан тозларла сөзләр, фикирләр
Һаваја соврулуб тарихимиздән.

Нечә гәһрәманын јурду итибдир,
Думанлы дагларып дан еһнәсиндән.
Бирчә ад итмәклә орду итибдир
Иһсан јаддашыһын хәһнәсиндән.

Таһылмамып аләм, ачылмамып сирр,
Аз дејил, халгымып торнагларында.
Сәбәби, илләти бизә бәләндир
Јазысы јарымчыг варагларып да.

Позулуб бүсбүтүн чалы-чәпәри.
Алылар дартылыб, тырып-тырындыр,
Бәлкә дә Мәдәни харабәләри
Кимсәни бу гәдәр сарсытмамындыр

Һәјат мүвәггәти, һисап өмүрсүз,
Бу кедип-кәлһини һисабы јохдур.
Јатыб Ашыг Алы сәһсиз-сәһирсиз,
Сәсләрәм, сәһмин чавабы јохдур.

Достларла көмәшип фикрә далмышып—
Һәсрәтин үзү боз, гапы сојугмуш.
Илләрлә саз тутуб, сөз дејән ашыг
Дејирсән:—Елә бил һәјатда јохмуш.

Әријиб гарышыды әбәдијјәтә,
Јанында чохлаы камала јетди,
Сазда Короглусу кечди Әсәдә,
Сәздә Әләскәри ојатды кетди.

МӘНИ

Һејранам Тифлисә ушаг чагыңдан,
Бир дә о јерләрә јетирин мәһни!
Ашырыб сәһәрләр Сәһ'ап дагыңдан,
Күлләрин гојнуңда итирин мәһни!

Көј отун үстүндө кәсин гузуну,
Қабаб суланмамыш сәпин дузуну,
Қахет чахырыҗла кәл бујнузуну
Долдуруб бир хала кәтирин мәни.

Јајылсын әтрафа чонгури сәси,
Доғмадыр руһума күрмү нәғмәси,
Дүшәндә ахшамын сәрин көлкәси,
Күрүн көрпүсүндән өтүрүн мәни!

Чајын сәһилиндә јашыл бағча-бағ,
Һәр евдә, ејвандә тәзә чилчирағ.
Севирәм Тифлиси, сеvirәм, анчағ
Өләндә Газахда көтүрүн мәни!

ГАЛМАЈЫБ

*Ағдамадакы «Имарәт» абидәләри
өнүндә дүшүнчәләр.*

Бахдым «Имарәтә»,
Имарәтдими?
Дивардан нә дејим,
Тағы галмајыб.
Һардаса атылыб итмиш гапынын
Ғыфылы, ачары, јағы галмајыб.

Күлүмү тапылар очағ јеринин,
Јастығы јас тутуб јатағ јеринин.
Кәләни гурд-гушдур гонағ јеринин
Көчмүш бостанынын тағы галмајыб.

«Гәм-гүссә чулғајыб бизи һәјәтдә»
Титрәјир һәр кәсин дизи һәјәтдә.
Һаны арабанын изи һәјәтдә.
Музејдә самысы, чағы галмајыб.

Бурда адлы-санлы гәһрәман јатыр.
Јүз нағыл, јүз сөһбәт, јүз дастан јатыр.
Анамыз Хан гызы—Нагәван јатыр,
Солу атым-атым, сағы галмајыб.

Ағдамын «Ағдама» гијмәти буму?
Нәвәнин бабаја һөрмәти буму?
Инсанын әмәји, зәһмәти буму?
Позулуб бағчасы, бағы галмајыб.

Халга тут үзүнү, һүсејн Ариф
Де үрәк сөзүнү, һүсејн Ариф
Горума өзүнү, һүсејн Ариф
Көзүнүн гарасы, ағы галмајыб.

АЈ ДАҒЛАР

Сојујур чыгырым, үшүјүр изим,
Будагда титрәјән јарпағ көрүнүр.
Дәрәјә енирәм, гатланыр дизим,
Зирвәјә галхырам, узағ көрүнүр.

Фәсилләр долашығ дүшүб елә бил,
Јаз баша вармамыш, јәј кәлиб кечир.
Заманын чилову әлнимдә дејил,
Һәфтә үзүлмәмиш, ај кәлиб кечир.

Һәмнишә дөшүнә дөјән шаирин
Тәбибдән, дәрмандан сөз салыр бу күн.
Дүнән гочалмарам дејән шаирин
Гочалыр, ај дағлар, гочалыр бу күн.

КӨК ВӘ БУДАГ

Будаг јаваш-јаваш галхды јухары,
Көзүндә кетдикчә дәјишди аләм.
Арабир бојланыб көкүнә сары
Деди: «Сән алчагда, мән јүксәкдәјәм».

Һәјатын өз һөкмү, өз гануну вар,
Бу гәдәр ловғалыг әбәсдир, әбәс.
Бир көкүн үстүндә јүз будаг јашар,
Јүз будаг бир көкү сахлаја билмәз.

КӨТҮК

Торпагдан үзүлүб, судан ајрылыб,
Күнәшин нуру да ондан узагдыр.
Сојунуб бүсбүтүн габыгсыз галыб,
Чүрүјүб сыхылыр јердә нә вахтдыр.

Күләјин һөкмүнү дүјмајыб һәлә,
Аләмдән јохса да артыг хәбәри;
Меншәдә јарарсыз көтүјү белә
Горујур туфандан өз пәһрәләри.

ЈАЛТАДА СОН БАҺАР

Декабрын сонудур, санырсан анчаг
Апрел тәзә кәлиб, мај тәзә кәлиб.
Шәһәрин гојнунда јашыллыға бах,
Бағча тәзәләниб, бағ тәзәләниб.

Дәниз дә сакитчә кәлиб јухуја,
Һардаса кизләниб сусур далғалар.
Сојугун нәфәси дәјмәјиб суја,
Дајазда, дәриндә чимәнләр дә вар.

Шәфәглә бәзәјир күнәш һәр јаны,
Јенә нур әләнир одлу көзүндән.
Јеријиб арабир ахшам думаны
Мәғрур Ајпетринини өпүр үзүндән.

Учан су сычрајыб сал гајалардан.
Дәнизин гојнунда јатмаға кәлир.
Елә бил дағларын әтрини бу ан,
Суларын әтринә гатмаға кәлир.

Кимсә дарыхмајыр истидән өтрү,
Ким көрүб сон баһар хәзансыз кечә.
Нә ола һәјатда инсанын өмрү,
Белә гарсыз кечә, борансыз кечә.

ОҒЛУМЛА СӘЈАҺӘТДӘ

Көрпә јанағларын од тутуб јаныр,
Ғызыл шамамасан јашыл тағ үстә.
Мәним әтрафымда хәзан доланыр,
Сән тәзә гөнчәсән тәр будаг үстә.

ДАН УЛДУЗУ

Дур, огул, ачылды көјүн габагы,
Ојанды табият, ојанды арзу.
Чыхаг, сејрә чыхаг, ана торпагы,
Доғду Дан улдузу, сәфәр улдузу.
Кәз, огул, аләми көрмәк үчүн кәз,
Көз көрә билмәсә гәлб севә билмәз.

ТАНЫ

Ајагын јер тутуб бәркијир, огул,
Сәни горхутмасын јағыш индидән.
Бир сәс гулағыма нә дејир, огул:
— Сојуға, истијә алыш индидән.
Дәрәни, тәпәни, дүзүнү таны,
Вәтәнини таны, өзүнү таны!

ДҮЗЛӘР

Дүзләр, кениш дүзләр күлүр баһарда,
Бахдыгча нә учу, нә бучагы вар.
Јарыач, јарытох јашасалар да
Јүздән чох өмр едиб бурда бабалар.
Бу торпаг, бу күнәш, бу су, бу һава
Мини көзә ишыгдыр, мин дәрдә дава.

СУЈУНУ КӘСМӘ

Көрдүјүн ағачы, огул, бир заман,
Бурда өзүм әкдим өз әлләримлә.
Гәдим арх сүзүлүб кечир јанындан,
Кичик будагы да гопмајыб һәлә.
Онуң көлкәсиндә нә дүшүр јада

Гој бир аз динчәлим...
дајан тәләсмә;
Мәни көрмәсән дә бир вахт дүнјада
Әкдијим ағачын сујуну кәсмә.

БУҒДА

Торпагын гојунда кечирди ғышы,
Күнләр кәлиб кечди, тәк дарыхды о,
Әләнди үстүнә баһар јағышы,
Јердән баш галдырыб үзә чыхды о,
Бир бугда бечәрсән бир сүнбүл олур,
Сүнбүлә бахмасан јаныб күл олур.

ҒАЈАЛАР

Јоллар ајрычында боз гатар ғаја...
Ғабарыг көксүндә јүз күллә јери.
Кечмишдән сөз ачыр јени дүнјаја.
Ғарталлар јурдунун гәдим сәнкәри.
Ана табиятин дүј һүнәрини, —
Дәрәләр доланда күллә сәсилә—
Икид бабаларын синәләрини
Ғајалар горуду өз синәсилә.

КӘРӘМ МҲДАНЫ

Кәрәм мейданыдыр көрдүјүн мейдан,
Бурда залымларын ғырды белини.
Күчсүзә күч верди, хәстәјә дәрман,
Узатды елләрә көмәк әлини:
Дедији бир сөз дә галыб јадикар:
— Икиди ғылынч јох, гејрәт јашадар.

ДАШ КӨРПҮ

Огул, бу даш көрпү гәдим көрпүдүр,
Чоң кириб гәсдинә туфан, сел, күлөк.
Саһилдән-саһилә узаныб кедир,
Өсрдән-әсрә узанан әл тәк.
Солмуш синәсиндә жазылар да вар...
Көрөн о жазыны охујубдуму
Машындан дүшмәјиб тарих јазанлар?..

ДУМАН

Думан кечәләјиб јашыл чәмәндә,
Күлләрин башына доланыб кедир.
Нәсә тәбиәтдән сөнбәт дүшәндә,
Адам вар думандан шикајәт едир.
Ону да итмәсин өз јахшылығы,
Думандыр горујан бу јашыллығы.

КОРОҒЛУ ГАЛАСЫ

О гарлы зирвәдә көрүнән гала
«Короғлу галасы» адланыр, огул.
Гәринәләр өтүб дүшсә дә јола,
Ели дүшүнәни ел аныр, огул.
Короғлу кетсә дә вугары кетмир,
Короғлу даг олур,
даг олан итмир.

ТОРПАҒЫНДА

*Југославија дағларында поэузмјш
јаделли гәбиристанында агаран тәнһа
башдашы өнүндә дүшүнчәләр.*

Еј тәнһа башдашы, еј иткин инсан,
Вахтында һәр шеји бил торпағында.
Өзкә севинчинә шәрик олма сән,
Севин торпағында, күл торпағында.

Јашыл халысыны ачанда јонча,
Гушлар нәғмә дејир саһил бојунча,
Дәрәни, тәпәни гохла дојунча,
Чичәк торпағында, күл торпағында

Долан зәһмәтинлә, долан варынла,
Өз јайын, өз гышын, өз баһарынла,
Гохум-гардашынла тај-тушларынла,
Ачыны, ширини бөл торпағында.

Гапылар ачыгмы һәр јатан үчүн.
Милјонлар чан верәр бир вәтән үчүн,
Атылдын одлара чөл-чәмән үчүн,
Чәмән торпағында, чөл торпағында.

Өзүм дә билмирәм нә дејим сәнә,
Фикирләр башымда чахнашыр јенә,
Суму азлыг едир, — су вер,—дејәнә,
Дәниз торпағында, көл торпағында.

Инди нә ананын, нә јананын вар,
Башгадыр заманын вердији гәрар.
Истәсән гәбрини тапдамасынлар
Јаша торпағында, өл торпағында.

НЕЧӘ ДЕЖИМ

Бир комада ахшамладым,
этраф мешә.
Қол дибиндән баш галдырыб
тәр бәнөвшә.
Сәһбәт ширин, гәнд әзилиб
дилә, дишә.
Көзәл инсан, көзәл һава,
көзәл фәсил..
Белә анда
Нечә дежим кома мәним
евим дежил?!

Дағ дөшүндә әсди күләк,
гопду туфан.
Чатмагаја һајымыза
чатды бу ан.
Јох горхумуз гошун чәкәп
селдән, судан,
Гајанын да гаја кими
гәдрини бил
Белә анда
Нечә дежим, гаја мәним
евим дежил?!

Гартала бах, јувасында
тутмуш гәрар.
Һәр јуванын өз истиси,
өз шәкли вар.
Мән—Ач! десәм гапысыны
о да ачар.
Торпаг әсил, гартал әсил,
јува әсил,
Белә анда

Нечә дежим јува мәним
евим дежил?!

Күр гырағы, Чејран чөлү,
нечә јатаг.
Чобан достум, гајнар бахыш,—
гајнар булаг.
Сүрүләрдән, нахырлардан
верди сораг.
Тәзә ишыг, тәзә дирәк,
тәзә мәнзил
Белә анда
Нечә дежим бу ев мәним
евим дежил?!

Шамхор СЕС-дә гонаг олдум
бир фәһләјә
Фәрәһимиз сығышмады јерә, көјә.
Нечә дәфә-өз евиндир
динчәл!—дејә
Бахышлары күлүмсәди,
күлдү көнүл.
Белә анда
Нечә дежим бу ев мәним
евим дежил?!

Ачыг сәма, әнкин үфүг,
мави Хәзәр.
Балыгчылар кәлишимдән
тутду хәбәр.
Бир гајыгда сүфрә ачдыг
сәһәр-сәһәр
Архамызда бојлу буруг
гызыл сәһил
Белә анда

Нечә дејим—гајыг мәним
евим дејил?!

Нефт дашлары, једди көмн
мө'чүзәдир
Ахшам-сабаһ далғаларла
диз-дизәдир.
Һәр бинанын пәнчәрәси
дәнизәдир.
Сулар боју јашыл ләпә
јашыл кәкил
Белә анда
Нечә дејим дәниз мәним
евим дејил?!

Һара кетдим бөјүк, кичик
әзизләди.
Дүшүнмәдим исти нәди,
сојуг нәди?!

Нечәләри сөзләримн
әзбәр деди
Мәктәбли гыз бүлбүл кимн
өтдү дил-дил.
Белә анда
Нечә дејим.—бу ев мәним
евим дејил?!

Сибирә дә дүшдү јолум,
узаг Сибир..
Рус үрәји тәмизликдә
күл кимидир.
Хизәкдәјик, гар әләнир,
марал чәкир
Бир гучагда доғулмушуг
биз елә бил,

Белә анда
Нечә дејим: — Хизәк мәним
евим дејил?!

Ајлар, илләр чајлар кимн
дашар, кечәр.
Өз һәддини, сәрһәддини
ашар, кечәр.
Бир евдә ки, гардашларым
јашар, кечәр
Очаг чатыб, чыраг тутуб
нәсил-нәсил
Белә анда
Нечә дејим: — Бу ев мәним
евим дејил?!

Милјон атам, анам мәним,
Милјон бала балам мәним.
Милјон дајым
милјон әмим
Белә анда
Нечә дејим-дајым: — дејил,
әмим дејил?!

Гајалар ганадым мәним,
Далғалар пнадым мәним,
Елоглуса адым мәним
Белә анда
Нечә дејим: — Елнн гәми
гәмин дејил?!

Фикрим учур бирнәфәсә,
Дал бу ешгә, бу һәвәсә.
Һәр дост еви евимдисә,
Милјон еви бир шаирәм

бу торпагда
Белә анда,
Белә вахта
Нечә дејим: Дунја еви
евим дејил?!

1982.

БАКЫДАН ТӘБРИЗӘЧӘН

Чәми ики-үч аддым...
Бу издән о изәчән.
Араз узаныб кедир
Чешмәдән дәнизәчән.

Бах чөлүмә, дүзүмә
Өзүм һәсрәт өзүмә.
Јуху кәлмир көзүмә
Кечәдән күндүзәчән.

Әршдә чөвлан ејләдим.
— Марса нә вар —
сөјләдим.

Нечә узагмыш
дедим,
Бакыдан Тәбризәчән.

ЧӘНУБЛУ ШАИР ДОСТУМ НАЗИМ КИТАБ ЕЛОҒЛУНА

Мөһнәт долу мәктубуну охудум,
Олан олду, бу керчәкдир Елоғлу.
Ики үрәк бир снәдә дөјүндү,
Ики үрәк бир үрәкдир Елоғлу.

Хәбәр верин јахыныма, јадыма,
Бир удумлуг су чиләсин одума.
Ана Тәбриз елә дүшүб јадыма,
Гол узалы, әл титрәкдир Елоғлу.

Гарадағын фәрағына дүшмүшәм,
Марағанын марағына дүшмүшәм
Бинәләрин сорағына дүшмүшәм,
Һәлә јоллар чән-чисәкдир Елоғлу.

Јаман олур селләр-сулар дашанда,
Дашлар гопуб гајалардан дашанда
Ахшам-сабаһ Саваланын башында,
Чахан шимшәк нә шимшәкдир Елоғлу.

Јананда да Муғана јан, Милә јан,
Кәрәм кими дил-дил өтүб дилә јан.
Ел уғрунда елә алыш, елә јан.
Көрән десин нә демәкдир Елоғлу.

Кејиб бајрам либасыны бу јерләр,
Тамашадыр тызыл Бакы, көј Хәзәр.
Шәһријарла гонаг кәлин бир сәһәр,
Гәдәминиз мүбарәкдир Елоғлу.

Даһа нејләр бәрә бизә, бәнд бизә.
Инсафдырмы һәсрәт гала көз-көзә.
Балаларын тој күнүндә Тәбризә
Ариф достун кәләчәкдир Елоғлу.

АРАЗ САҢИЛИНДӘ

Арамыздан ахыб кечир
Араз булана-булана.
Сөјр едирәм көркәмини
Јарам сулана-сулана.

Гартал кәзир даг башыны,
Үрәк аныр сирдашыны.
Сәпәләјир көз јашыны
Булуд долана-долана.

Дамарымда чонуб ганым,
Бир үммандыр һәјәчаным.
О јандадыр јары чаным —
Һеј бахирам јана-јана.

ТӘБРИЗИМ

Нә мүддәтдир кениш синән
Долуб тәлашла Тәбризим,
Богма јарыда сәсини
Башладың башла, Тәбризим.

Һаваја бах, дан сөкүлүр,
Көјдән јерә нур төкүлүр,
Јаз бојланыр, күнәш күлүр,
Ојнама гышла, Тәбризим.

Ач голуну-ганадыны,
Батырма һаггын адыны,
Өз хиласкар өвладыны,
Өзүн алгышла, Тәбризим.

Јанма ода дири-дири,
Шәргин гоча чәнкавәри,
Парчала паслы зәнчири,
Дәбилгә, дашла, Тәбризим.

Дола үфүгү голуна,
Шәфәг чиләнсин јолуна,
Милјон гызына, оғлуна,
Севинч багышла, Тәбризим.

Саваланы чискин алыб,
Гартал гајада мат галыб,
Чапан һүсејн гочалыб,
Јаш өтүр јашла, Тәбризим.

Аналарын алында тәр,
Ајрылыг өлүмдән бәтәр,
Әл вериб көрүшмәк истәр,
Гардаш гардашла, Тәбризим.

Апар үрәјин Арифи,
Архан, дирәјин Арифи,
Чағыр һүсејн Арифи,
Кәләр чан-башла, Тәбризим.

ЈАШАР

Бир баһар ахшамы дүшдү јолумуз,
Бир булаг башында мәчлис гурулду.
Һәр чәмән чичәји бир гызыл улдуз,
Сөһбәт узандыгча кефләр дурулду.

Бир јашыл будаға илишди әлим,
Елә силкәләдим, гопду бир анда.
Мән һардан дүшүнүм, мән һардан билим
Бир бүлбүл јувасы вар имиш онда?

1959.

Балалар агзыны ајырды, јумду,
Агрылар, ачылар сыхды гэлбимн.
Селрэн бир гүввә үстмә чумду,
Бошалды голларым мүгәссир кимн.

Кәләндә күл фәсли, күләндә чәмән
Бир бүлбүл нәғмәси мин көнүл охшар.
Өтөн бүлбүлләрә нечә дејим мән,
Ичимдә лал олмуш бүлбүлләр јашар?!
1982

КЕЧӘ БӘНӨВШӘСИ

Көзүм үзүндә галыб,
Мәнимлә даныш бир ан.
Ајламы үлфәтин вар,
Улдузамы бағлғансан?
Будағын зәриф, јашыл,
Әтрин көзәл, рәнкин аг...
Олма белә фикирли,
Олма белә утанчаг.
Нәдән руһуна јаддыр
Сүбһүн илыг нәфәси
Ај кечә бәнөвшәси?

ГАРАНГУШ

Ај синәси ала гуш,
Кәл-кәл, боју бала гуш.
Баһардан хәбәр кәтир,
Тәзә нәғмәләр кәтир,
Гарангуш, ај гарангуш!

Көјә галхыб учанда,
Ганадыны ачанда,
Јолун бу јана дүшсүн,
Бизим ејвана дүшсүн
Гарангуш, ај гарангуш!

Чәкилиб кедәндә гыш,
Кәсиләндә гар, јағыш
Кәл јуваны гур јенә,
Баланы учур јенә,
Гарангуш, ај гарангуш!

МӘН КӘЛӘНДӘ ЈАЗ ИДИ

Мән кәләндә һәр тәрәф
Јашыл иди, көј иди.
Мән кедәндә тәбиәт
Сары палтар кәјинди.

Мән кәләндә көјәрчин
Дөвр едирди һавада,
Мән кедәндә үшүјүб
Бүзүшмүшдү јувада.

Мән кәләндә сәһили
Бәзәјирди кәлин, гыз.
Мән кедәндә онларын
Ајаг изијди јалныз.

Мән кәләндә бураја
Танымырды бир нәфәр,
Мән кедәндә чохла­ры
— Јахшы јол! Сөјләдиләр.

О зәмиңләр бичилдй,
О бостанлар позулду.
Мән кәләндә јаз иди,
Кедәндә пайыз олду.

МӘНИ СЕВИРСӘНСӘ

Мәни севирсәнсә, нә чај, нә чәрәк,
Нә узун-узады сөһбәт кәрәкдир.
Күн батыб, гаранлыг гарышанадәк
Гој бахым, бахмасам вахт өтәчәкдир.
Гој бахым, дәрәдән галхан думана;
Гәјнајыб-гарышым чәнлә, чисәклә.
Мәни нәрмә-назик доғмајыб ана,
Өмүр кечирмишәм одла, күләклә.
Јајын гызмарында Мили сејр етдим,
Гышын чилләсиндә Сибирә кетдим.

Мәни севирсәнсә, сәссиз-сәмирсиз
Гошгарын башына дөнүб доланаг.
Бир аз да динчәлсин әсәбләримиз,
Мәндә хумарланыб, шөһдә исланаг.
Чәкәк јерин, көјүн хәритәсини,
Бүллүр чешмәләринн көзүнә бахаг.
Динләјәк гајада кәклик сәсини,
Бүлүддә гарталын изинә бахаг.
Јазылсын үрөјә јүз нәғмә, јүз сәс,
Јазылап позулмаз, тапылап итмәз.

Мәни севирсәнсә, горума әсла
Истидә, сојугда, гарда, јагышда.
Нәјатда әбәди бир елтирасла
Сынајым күчүмү ениш-јохушда.
Галын мешәләри јарыб кечәндә

Ағачлар әл вериб сахлар шаирй;
Дағларда јорулуб әлдән дүшәндә
Дағларда ујусун дағлар шаири.
Гәбрим дә сөјләсин ким олмушам мән,
Галхмасын јаныма галха билмәјән.

Мәни севирсәнсә, мәнимлә кедәк,
Көлләр, көлмәчәләр галсын архада.
Башымыз үстүндә чахса да шимшәк
Фыртына горхусу дүшмәсин јада.
Ја енәк торпағын дәринлијинә —
Нәр тәзә лағымдан бир әтир кәлир.
Инсан—електрик чијин-чијинә,
Јералты гапылар ачылыр бир-бир.
Ачылыр гапылар, ачылыр сирләр —
Бу чивә, бу гызыл, бу мис, бу мәрмәр.

Нәр заман бураја дүшмәјир јолум,
Дашкәсән—нәслимин јени шөһрәти.
Ачылыр бүсбүтүн ганадым, голум
Дујуб, дүшүндүкчә бу һәгигәти.
Чубуг дәјәләринн јериндә көрүн
Галхан даш биналар чәркә-чәркәдир.
Налтөкән, мыхтөкән јерләрдә бу күн
Кениш асфалт јоллар узаныб кедир.
Селләрин-суларын позуб һөкмүнү
Јүксәлир әсримин бетон гајасы.
Бир дүјмә мин филнн чәкир јүкүнү—
Зүлмәт дәрәләрдә ишыг дәрјасы.
Гызыл сырға кими гызыл чыраглар,
Булаглар гајнајыр, дәмир булаглар.
Мәни севирсәнсә, ләнкимә әбәс,
Кәзмәјә, көрмәјә, галхмага тәләс.

ДӘМИР ГАПЫ ДӘРБӘНД

Дәмир гапы Дәрбәнддән
Сөз дүшәндә бир заман
Нәнәм дејәрди: — Ора
Эл чатыб, үн јетишмәз!
Дәрбәнд узаглыг рәмзи,
Дәрбәнд узагдан узаг.
Нәнәм тәсәввүрүмдә
Һәр шеји билән алим,
Мәнсә ушагдан ушаг.
Алныны ғырышдырыб
Сонра нәнәм дејәрди:
— Ај бала, бир вахт ора
Филтан кәнддән филанкәс,
Бир дә Сибир Искәндәр
Күнләрин бир күнүндә
Кедиб чыхыб дејирләр.
Доғулдугум јер — Газах,
Дәрбәнд узагдан узаг...
Арабир бабаларын
Хәбәр тутдугу шәһәр
Кәпчә,

Јереван.

Тифлис.

Миндијимиз—араба,
Көрдүјүмүз—даг, дәрә,
Гарә кәл—сүр'әтимиз.
Дәјишдикчә фәсилләр
Дәјишди һәјатымыз;
Ил-ил бој атдыгча биз,
Дәјишдик сүр'әти дә,
Ини дә, вүс'әти дә.
Дәмир гапы Дәрбәндин
Јүз дәфә кечдик үстдән.

Заман башга замандыр
Дәгигә—гәти зәфәр,
Санијә имтаһандыр.
Белә вахтда әкәр биз
Вурулсаг өзүмүзә;
Дүнәнки, фикримизә.
Дүнәнки, сөзүмүзә,
Сабаһын әтәјиндән
Үзүләр әлләримиз.
Бирчә дилә бәнд олуб,
Бирчә елә бәнд олуб.
Јашасаг јер үзүндә
Нечә јердән хәбәрсиз,
Нечә елдән хәбәрсиз —
Кери галарыг, кери!
Мүасир машынарда,
Мүасир гатарларда
Тәкчә чисмимизлә јох,
Мүасир дүшүнчәмиз,
Мүасир ешгимизлә
Кечә билмәсәк әкәр
Дәмир гапы Дәрбәнди
Демәк, һасар о һасар,
Бәнд дә һәминки бәнддир.
Дәмир гапы Дәрбәнд дә
Нәнәмин дүшүндүјү
Дәмир гапы Дәрбәнддир!

СИБИР ТӨҺФӘСИ

ЈАШЫДЛАР

Ангарск тәр тәзә,
Бурда һәр шеј јенидир.
Биначары ишыгы,
Заводлары мөһтәшәм,
12 јашлы шәһәр
Сумгајытын ејнидир.

Кениш асфалт күчәләр
Бој атыр илдән-илә.
Јоллар боју узанан
Чәркә-чәркә дирәкләр
Этрафа шәфәг сачыр
Әлван гәндилләрилә.

Ангарск—Сумгајыт
Бир-бирилә әкиздир.
Онларда нә десән вар,
Бирчә шејдән савајы:
Ангарск килсәсиз,
Сумгајыт мәсчидсиздир.

КҮНӘШ

Саат он ики олду,
Һарадасан, ојан, күнәш.
Бизи гарын, шахтанын
Әлиндә гојан күнәш.
Јол узаг, мешә сәссиз,
Огул-ушаг нејләсин?
Көјдә сән көрүнмәсән
Јердә очаг нејләсин?!

Көзүм һавада галды,
Алыш күнәш, јан күнәш!
Чәнубда ода дөнүб
Шималда донан күнәш!

АД КҮНҮ

Дагдан көлкә дүшүр, көјдән гар енир...
Лена саһилиндә тахта бинаја
Јыгылды фәһләләр, ики-бир, үч-бир,
Достун ад күнүндә јатагханаја.

Һәрә бир шеј гојду садә сүфрәјә,
Баылады сөһбәтләр, хош данышыглар.
Әјләшдик јан-јана, үрәк-үрәјә,
Сүбһәдәк сөнмәди јанан ишыглар.

Охудуг, ојнадыг... һамы күләр, шән;
Бирн чакыр сүздү, бирн чај ичди.
Нә тамада варды, нә сағлыг дејән,
Апчаг мәчлисимиз чох јахшы кечди.

ҺҮСЕЈНӘ ЈОЛДАШ ОЛА

(мәзәли шә'р)

Нечәсән, кечәјары
Сибир ола, гыш ола?..
Көј чәп-чисәк ичиндә,
Јер енинн-јохуш ола?

Нечәсэн, ајагларын
Сојугдан донмуш ола?
Машын көһнә, тәкәр бош,
Сүрүчү сәрхош ола?

Ким истәр дагда, дашда.
Үстү, башы јаш ола,
Неч кәсә гошулмајыб,
Нүсәјнә јолдаш ола.

БӘНЗӘМӘЗ

Байкалын да өз һүснү вар әзәлдән,
Нә Көј көлә, нә Хәзәрә бәнзәмәз.
Бу торнағын ағ кејимли дүзләри
Јашыл донлу о дүзләрә бәнзәмәз.

Шадланырам вәтәнимлә, елимлә,
Данышырам јағышымла, селимлә.
Тарихләри варагладым әлимлә,
Пркутск һәр шәһәрә бәнзәмәз!

Полад кими бәркијирәм күләкдә,
Тәзә сөзләр ләпәләннәр үрәкдә.
Галын кејиб, әјләширәм хизәкдә,
Бу сәфәрим һеч сәфәрә бәнзәмәз.

ХОШДУР

Һава буланса да гачмајаг сәв,
Мәнә чән дә хошдур, чисәк дә хошдур.
Чәкәк тәбиәтнин назыны бир дә,
Чахса башым үстә шимшәк дә, хошдур.

Кәзмишәм чөлләри күл дарыханда,
Булуд көз јашыны јерә сыханда.
Гочаман тајганы сәјрә чыханда
Араба да хошдур, хизәк дә хошдур.

Дағлара галхмышам атын белиндә,
Дујмушам һөкмүнү чошгун селни дә.
Достлар мәскәниндә, достлар елиндә
Мәнә гар да хошдур, күләк дә хошдур.

БАЛАМЛА СӨҺБӘТ

Ахшам дүшүр,
Шәр гарышыр,
Чискинә бах,
Думана бах!
Тутулубдур үзү ајын,
Һарај чәкир ағчагајын,
Бајырдакы туфана бах!
Габағымда дәфтәр, гәләм,
Һамы кедиб, евдә тәкәм;
Отаг исти,
Соба јаныр
Узанаараг бөјрү үстә
Ала пишник хумарлашыр.
Бир уғулту гопур бу дәм
Көј кишнәјир, јер ниләјир;
Евдә исти,

Чөлдә сојуг
Тәбиәтнин аманы јох.
Сәјр едирәм јаваш-јаваш
Пәнчәрәмә ахан чәни,
Дүшүнчәләр чәкир мәни.
Фикрим учур узаглара...
Кимдир кәтән көрүшүмә

Гары, бузу

 Яра-яра?..
Аҕ саггалы гара батыб,
Кирииклэрэ гыров гонуб.
Јерин, көјүн шахтасындан,
Сибирийн сәрт һавасындан
 Өл үшүјүб,
 Ајаг донуб.

Таныјырам,

 Бирдән-бирә
 Јүјүрүрәм габағына.
Ушаг кими дајанмадан,
 Атылырам гучағына.
 —Даныш, баба!
 Голундакы зәнчир нәдир?...

Нә дәһшәтли мәнзәрәдир!
Дајан ону ачым бу дәм;

 Әлләримлә бачармасам,
 Нәфәсимлә әридәрәм.
— Јох, јох, оғул! Дустағам мән.
 Хејли вар ки, иткин дүшүб
 Вәтәнимдән узағам мән.
 Дөнүб үзү рузикарын,
 Амансыздыр һөкмү чарын,
 Гапы бағлы, ачары јох.
 Тәбиәт дә рәһм етмәјир,
 Гышы узун, баһары јох.
 Ат ојатдым Короғлу тәк
 Каһ о дағда, каһ бу дағда.
 Дүшмән үстә гылынч чәкдим
 Каһ аранда, каһ јајлагда.
 Әјилмәдим бәјә, хана,
 Бир бах инди нә күндәјәм!..
 Сач ағарды, бел бүкүлдү,
 Гол бошалды, диш төкүлдү,

Нечә илдир сүркүндәјәм.

 Сөјлә, оғул, сәнидәми?..
— Јох, јох, баба, јыхылды чар,
Гапымызы ачды баһар;
Елимиздә, обамызда
Нә бәј галыб, нә аға вар.
 — Даныш, оғул!

Нечә дүшүб бу торпаға јолун сәнин?
Зәнчирсиздир голун сәнин!

— Јох, јох, баба,
 Зәнчирләри парчаладыг.
 Нә зиндан вар, нә һычгырыг,
 О дүнәнки Сибир дејил
 Сибир бу күн!
Кимсә артыг бу торпаға
 Голубағлы кәлмир бу күн.
 О јүксәлән буруға бах,
 Әлимизлә алышмышдыр

Саһил боју јанан чыраг.
Нечә тәзә гәсәбәси,
Нечә тәзә шәһәри вар.
Братскын, Ангарскын
Шәһрәтини ким унудар?..
Сејр ет, баба, бу торпағы,
Нәләр көрәр көзүн бу күн.
Бахыб күләр үзүн бу күн.
Сибир башга Сибир олуб.
Инсанлар да ширинләшинб,
 Чанбир олуб
 Гәлббир олуб.
 Өз хошумла бу јерләрә
 Уча-уча кәлдим бу күн.
Достларымын ғүввәтиндән
Јени әсәр јазмаг үчүн!

— Даныш, оғул!

— Дајан, баба,

Голундакы ээпчирини,
Ачым бу дэм!
Эллэримлә бачармасам,
Нэфәсимлә эрдәрәм.
— Даныш, огул!
— Эҗләш, баба!
Бир сәс кәлир,
Елә бил ки, јатмыш идим,
Ајылырам.
Ачылынча ганы, бирдән,
Бабам мәни гојуб кедир,
Мән бабамдан ајрылырам.
Дүнән елә,
Бу күн белә.
Дүнәнә бах,
Бу күнә бах,
Һәр вахтын өз һөкмүнә бах!

БИЗДӘН ГАБАГ ЧАТДЫ КҮНӘШ

Ахшам үстү,
Этраф дүмағ,
Һәр тәрәф гар.
Бојланырыг пәнчәрәдән,
Иркутск архададыр,
Москваја учур гатар.
Јол узуну
Ағачларын арасындан
Бизә сары бахыр күнәш.
Елә бил ки, Москваја
Ғамыдан тез чатмағ үчүн
Ирәлијә гачыр күнәш,
Ирәлијә ахыр күнәш,
Гатар кедир...
Бирдән-бирә

Јорғун дүшүб,
Јатыр күнәш...
Үфүгләрин гучагына
Јуварланыб, батыр күнәш.
Кечә кечир,
дан сөкүлүр
Москвада дурур гатар.
Бојланырыг пәнчәрәдән
Этраф дүмағ,
Һәр тәрәф гар.
Гаранлығын пәрдәсини
Јенә чырыб,
Атды күнәш.
Јер ишыглы,
Көј ишыглы.
Дүшүнүрәм өз-өзүмә:
Доғрудан да Москваја
Биздән габаг
Чатды күнәш!

СИБИРМИ МӘНЛӘ КӘЛДИ, МӘНМИ СИБИРДӘ ГАЛДЫМ?

Чөлләр гар ичиндәдир,
Јоллар, изләр бағланыр.
Ангара эзәмәтлә
Јатагында бугланыр.

Донуб Јенисеј, Лена,
Тутулуб көләр бу күн.
Гәлбимә бахан олса
Бајкалы көрәр бу күн.

О гоча балыгчынын
Нәғмәси дилимдәдир.
Мин-мин элин иетсен
Нәлә дә элимдәдир.

Көзүмдән көрпәләрин
Нәвәси кедән дежил,
Нәфәсимдән тајганын
Нәфәси кедән дежил.

Хәзри өндү алнымы,
Нәләри јада салдым.
Сибирини мәнлә кәлди,
Мәнни Сибирдә галдым?!

БУ КҮН БИР МӘКТУБ АЛДЫМ

Бу күн бир мәктуб алдым
Шинмал јадыма дүшдү.
Гар үстдә хизәк изи,
Марал јадыма дүшдү.

Елә бил, әлләрини
Јавашча суја гојдум.
Багулник ағачынын
Әтрини бир дә дујдум.

Бајкалын саһилинә
Учду хәјалым јенә.
Бахдым көј ләпәләрә,
Дәјишди һалым јенә.

Нефтчиләр дөнүр ишдән,
Көрүшүб данышырыг.
Нәләри хатырладыр
Буругдан кәлән ишыг.

Лена санки ујујур,
Үзүндә буз пәрдәси.
Чешмәләрини анасы,
Чајларын сәркәрдәси.

Көзләрим мәктубдадыр,
Мәктуб, уғурлу мәктуб!..
Нөрмәтлә, еһтирамла,
Севинчлә долу мәктуб!

Чәкилиб отағыма,
Охујуб шадланырам.
Достлар мәни дүшүнүр,
Мән достлары анырам!

СИБИРДӘН НӘ КӘТИРДИМ

Мән Сибирдән нә гаш-даш,
Нә баһалы дәриләр,
Нә габ-гачаг кәтирдим.
Үрәјимдә нечә чај,
Нечә кәнд, нечә шәһәр,
Нечә очаг кәтирдим.

ДУШҮНМӘК, ДУШҮНМӘК ИСТӘЈИРӘМ МӘН

ДУШҮНМӘК, ДУШҮНМӘК ИСТӘЈИРӘМ МӘН

Багла гапылары, багла, севкилим,
Гапанын бир аныг ипчәрәләр дә,
Сән дә аягыны сахла, севкилим,
Гој дуреун, нә варса дурдугу јердә,
Вургуну олсам да һәр ширин сәсин,
Һәләлик гулагым сәс ешитмәсин,
Фикирләр, дүјгулар әләминдәјәм,
Үрәкдир синәмдә јалныз дилләһәи,
Дүшүнмәк, дүшүнмәк истәјирәм мән.

Унаг һа дејиләм, өмүр јарыдыр,
Бәлкә дә мәңзилә бир шеј галмајыб?
Бу күн - гызам дејән - сабаһ гарыдыр,
Бир дә ки, дүјада ким гочалмајыб!
Ја вахтлы, ја вахтсыз о шеј ки һагдыр
Јетиниб, јахандан јанышачагдыр,
Әчәл дедикләри гара јел кими
Нечә ки, әсмәјиб башымын үстәи
Дүшүнмәк, дүшүнмәк истәјирәм мән.

Јаздыгым әсәрләр габагымдадыр,
Јарымчыг гојдугум ше'рләр дә вар,
Тә'риф дә, тәһид дә гулагымдадыр,
Башымда долашыг фикирләр дә вар,
Бирн јахшы дејәр, бирн пис дејәр.

Бирн дә чох сөзү үрәксиз дејәр.
Олар әл чалан да, әл чалмајан да,
Бунлара алданыб чыхма изиндән,
Дүшүнмәк, дүшүнмәк истәјирәм мән.

Өзүм дә билмирәм, аһ нечә кәрә
Јеримдән ојадыб һәр күлүш мәни,
Ујуб орда-бурда дејиләнләрә,
Мән аз јанылмадым досту, дүшмәни,
Чох олуб јолумдан сапыб аздыгым,
Намәрдә инаныб, јада гыздыгым,
Сонра ешитдијим тикаплы бир сөз
Кечиб күллә кими әллә јеримдән...
Дүшүнмәк, дүшүнмәк истәјирәм мән.

Јүз дағдан ағырдыр бир кичик кәдәр,
Јаныб гаралмајан һарам вар мәним!
Достларым хәтринә дәјдијим гәдәр
Синәмдә сағалмаз јарам вар мәним.
Каһ јерсиз инчитдим јары-јолдашы,
Ахды кизли-кизли көзүмүи јашы,
Бир гәлбә тохунмаг асан кәлмәсин
Мини кәндә, шәһәрә од әләмәкдән,
Дүшүнмәк, дүшүнмәк истәјирәм мән.

Енишли, јохушлу бу јолларда бах,
Вармы топуг чалыб бүдрәмәјән кәс?
Јазыг о кимсәдир һәјатда анчаг
Јаздыгы сәһвини поэмаг итәмәз.
Вәфалы севкилим, мән јанылсам да,
Бары сән јанылма һеч вахт дүјада
Одур гапылары багла дејәрәк,
Сакит отагыма чәкилиб һәрдән
Дүшүнмәк, дүшүнмәк истәјирәм мән.

1956

ГОШМА

Торпаг овуланда, даш јеријендә
Булаглар көзүндән јараланырлар.
Зирвәни гар тутуб, долу дөјәндә
Пәләнкләр дизиндән јараланырлар.

Елә ки, бәләдчи көрүнмәз олур,
Гопан туфан олур, галхан тоз олур.
Гатары дағылыб, сәфи позулур —
Чејранлар изиндән јараланырлар.

Сон баһар чәмәнә сон гојан кими,
Мешәләр гочалыб гарыјан кими,
Ағачлар көкүндән гурујан кими
Јарпаглар үзүндән јараланырлар.

Боз гангал өзүнү ағ күл сананда,
Тутулур бүлбүлүн нитги бир анда...
Палыд әвәзинә сөјүд јананда
Очаглар көзүндән јараланырлар.

Вахтсыз дүшән дәни фикирдә ахтар,
Нә көјдән хәбәр ал, нә јердә ахтар,
Һүсејн нә чәкиб—ше'рдә ахтар —
Шаирләр сөзүндән јараланырлар.

БИР ДӘ...

Ојанмаг истәдим сөкүләндә дан,
Көрдүм күнортанын одлу чағыдыр.
Кетдим чешмәләрин ичәм сујундан,
Көрдүм јол бағланыб, дага гар јағыр.

Әлимлә һәјәтдә бир ағач әкдим,
Көмәшди сујуну верәнә кими.
Зијана тәләсдим, хејрә кечикдим
Бир дә бу дүнјаја кәләчәјәмми?!

ТАПЫЛМАЗ

Бурахма фүрсәти, бурахма әлдән,
Көјдә гәрар тутуб, јердә тапылмаз.
Һарајла, һарајын галар ичиндә,
Хејирдә көрүнүб, шәрдә тапылмаз.

Нә чичәкдән соруш, нә отдан соруш,
Нә судан хәбәр ал, нә оддан соруш,
Нә јардан, јолдашдан, нә јаддан соруш,
Намәрдә сәс вериб, мәрдә тапылмаз.

Өмрүн сәфәрини битирмә вахтсыз,
Қарваны мәнзилә јетирмә вахтсыз,
Һүсејн Ариф итирмә вахтсыз,
О елә шаирди, бир дә тапылмаз.

БИЛӘНДӘ КИ...

Елә дикмә улдузлара көзүнү,
Улдуз сәндән, сән улдуздан узагсан,
Мешә билиб, мешә санма өзүнү,
Сабаһ галхыб, ахшам гопан будагсан.

Нур әләниб һәр кәдијә, һәр гаша,
Милјон нахыш вурулубду дағ-даша.
Дүнја еви јаранышдан тамаша,
Бирчә шејн унутма ки, гонагсан.

Ај Нүсөји, демэ нэдир бу јохуш,
Бу јолларда нечэ өмүр јорулмуш.
Ајрылыгдан даһа чэтин олурмуш,
Билэндэ кп, бир күн ајрылачагсан.

СЫҒМАЗ

Ахтармаг ешиглэ аловланан кэс
Кэндэ гэрар тутуб, шөһэрэ сығмаз.
Кәтирмэз фикринэ вахты-вө'дәни,
Кечәјэ, күндүзэ, сәһэрэ сығмаз.

Динчәләр көлкәдә, күнәгаршыда,
Енишләр, јохушлар дураг гаршыда.
Вәтән торпағынын бир гарышы да,
Бешкүнлүк, онкүнлүк сәфәрэ сығмаз.

Ғикмәтлә долудур дәннз дә, көл дә,
Гаралан тикан да, гызаран күл дә.
Дүшүнән бејиндә, дујан көнүлдә
Севинчә сығмајан кәдәрэ сығмаз.

Чәмәндә нә гәдәр бәнөвшә, нәркиз,
Отлар бир-бириндән әтирли, тәмиз.
Көјдән улдузлары сәсләмәјәк биз, —
Јер көјә сығмајыб, көј јерә сығмаз.

Ғыш бир јана чәкәр, баһар бир јана,
Өмрү баша вурар од јана-јана.
Саһилсиз зүлмәттин дәрја гојнуна,
Күнәшндән ајрылан бир зәррә сығмаз.

Тапылан бир инчи итмәз һәјатда,
Доғма сәс гулагдан кетмәз һәјатда,
Сәнин дә дастанын битмәз һәјатда,
Бир халгын сөһбәти бир өмрә сығмаз.

УНУДУЛАРМЫ

Дејирәм: — Көрәсән бу ад күнүмдә,
Дағ кәли јадына мәни салармы?
Бәрәдә үстүмә атылыб чејран,
Ғајада көнлүмү гартал алармы?

О көлүм, о чешмәм, о чајым мәним,
Онларсыз нә күнүм, нә ајым мәним,
Чатанда пәләнкә һарајым мәним
Јерми, јурдуму хәбәр алармы?

Нечәдир гузејдә ағаран гарым.
Әтәкдә јелләниб әсән чинарым.
Јығылын башыма, ај палыдларым,
Бу гәдәр дост көзү јолда галармы?

Јарпызла, лилпарла дејиб-күлмәсәм,
Севинчи, кәдәри јары бөлмәсәм,
Узаг улдузлары јахын билмәсәм
Ше'рим о јерләрә гаһад чалармы?

Бөјүклә, кичиклә, һәмсөһбәт олан,
Чанында түкәнмәз һәрарәт олан,
Күчү халг, дајағы тәбиәт олан
Бир шаир һәјатда унудулармы?

ШАИРӘМ

Көjlәр кими синәсини кен ачыб,
Jерләр кими чошуб, дашан шаирәм.
Чәкилмәдим отагларын күнчүнә,
Дүзләр кечиб, даглар ашан шаирәм.

О јуваны, бу јуваны сечмәдим,
Јурддан-јурда, елдән-елә көчмәдим.
Үздән бахыб, үздән јаныб кечмәдим,
Дүз өјрәниб, дүз данышан шаирәм.

Ахшам-сабаһ јолларымда көәүнүз
Инди нәдир һүсәјнә сөзүнүз.
Мән нә дејим, көрүрсүнүз өзүнүз
Гочалдыгча чаванлашан шаирәм.

АРЗУ

Милјон көңүлләрдә бир арзу күлүр,
Јашамаг, јаратмаг, артмаг арзусу.
Јерләри, көjlәри басыб багына,
Көjlәри јерләрә гатмаг арзусу.

Дәһһиздән-дәһһизә гол-ганад ачмаг,
Аја гонаг ксдиб, күнәшә учмаг,
Мешәһһи охшајыб, чәмәһһи гучмаг,
Улдузлар елиндә јатмаг арзусу.

Мәһһизлә јетәндә тамамланыр иш,
Чәкилир о сүр'әт, о күч, о јериш,
Бәлкә дә зирвәдән даһһа ширинмиш,
Зирвәјә чан атыб, чатмаг арзусу.

ЧАҒЫР

Бу әһһиз күнүмдә, хош саатымда,
Сүфрәмә Кәһһәзи, Гошгары чагыр.
Мурғуза јол версин көпүклү чајлар,
Дөшүндә јарпызы, лилпары чагыр.

Зирвәләр ајрылыб дүшмәсин узаг,
Гајалар белиндә гартал да кәлсин.
Әлван, Сәлимсултан, Гырхгыз, Ағбулаг,
Думанлы, чискинли Нијал да кәлсин.

Көјәзәһһи сәслә, Күлүлү сәслә,
Дәлидаг севимли бир гонаг олсун.
Сағында Шаһдагы, солунда Муров,
Мәчлисин бабасы Бабадаг олсун.

Хәчаләт чәкмәрик, сыхылма, оғул,
Јүз хејир көрмүшәм, һәјатда јүз шәр,
Даглар шаиринин кичик евинә
Бир тәпә сығышмаз, мин даг јерләшәр.

ХӘБӘР ЈОХ

Нечә јол торпагы јаралајыб бел,
Торпаг о торпагдыр, белдән хәбәр јох.
Нечә јол зирвәһһи паралајыб сел,
Даг да һәмән дагдыр, селдән хәбәр јох.

Гурбага көлү дә чошуб, чаглајыб,
Чөр-чөп дә јығылыб јолу баглајыб.
Нечә јол гајаны јел ајаглајыб,
Гаја јериндәдир, јелдән хәбәр јох.

Азмы вахтлы-вахтсыз тутулдум даша,
Дөздүм ээијјөтө, дүшдүм саваша.
Нүсөјин ел севиб, ел чөкир баша, —
Гурулан фитнэдөп, фе'лдөн хөбөр јох.

КӨРҮНМЭЗ

Көјү булуд алар, үфүг даралар,
Багы хэзан далар, жарпаг саралар.
Јердө чөп алышар, торпаг гаралар
Синэдә даг јанар, көзү көрүнмөз.

Зирвә буз баглајар, дөшә гыш дүшәр,
Дөрөни су овар, дүзә даш дүшәр.
Үзә јел тохунар, көзө јаш дүшәр,
Гәлбдә туфан гопар, изи көрүнмөз.

Нүсөји, сәи һара, раһатлыг һара.
Дәниздә далғалар вермәјир ара.
Фикир гар әләјәр гара сачлара,
Әмәли көрүнәр, өзү көрүнмәз.

ГҮРУБАДЫР

Күнәш енир агыр-агыр,
Шөфәг изи гүрубадыр.
Дурна кечир гатар-гатар,
Узаглашыр гаггылтылар,
Ахыр сөзү гүрубадыр.

Нүсөји, далма дәринә,
Көңлүн көзү дан јеринә,
Өмрүн үзү гүрубадыр.

КУНАҢЫМ НӘДИР

Ојандым обашдан көјләр тәртәминз,
Тәзә јарпаглары шөфәг бәзәди.
Гәфләтән мешәдән галхды думан, сис,
Ениши, јохушу дүзү кизләди.

Һава да гаралды, јагыш да кәлди,
Бу нечә ахшамдыр, бу нечә сәһәр.
Бирдән күләк әсди, булуд чөкилди,
Шөфәгләр ојнады—гызыл шөфәгләр.

Јаз гышын, гыш јазын бахмыр сөзүнә,
Дејирәм: — Бәс мәним кунаным нәдир.
Нә јазым јаз кими күлүр үзүмә,
Нә гышым гыш кими өмүрдән кедир.

МЕШӘДӘ ХОРУЗ БАНЫ

Бир дәфә мешәдә итирдик јолу —
Сағамы бурулаг, соламы дөнәк.
Ахды үстүмүзә дамчы-дамчы су,
Көјүн габагыны кәсиб чән, чисәк.

Һәр гаралан колу бир ајы сандыг,
Һәр көтүк слә бил бир чапавардыр.
Ислана-ислана хејли доландыг,
Јолун нә әввәли, нә соңу вардыр.

Агач титрәдикчә, будаг әсдикчә
Галхыб уғулдады гулагларда сәс.
Иисафа кәлмәди гаранлыг кечә
Јагышда-јағмурда тәнкиди нәфәс.

Дедик: — Ахырымыз нечә олачаг,
Нә голдан тутан вар, нә һарај верән.
Бир хоруз банлады јахында бу вахт,
Һара хорузудур бу хоруз көрән.

О јенә банлады,
демәк—сәһәрә
Аз галыб, балача динчәлдн үрәк.
Тутдуг үзүмүзү сәс кәлән јерә —
Көрәк сәһәрнимиз нә көстәрәмәк.

Јаш отлар дәјдикчә әлә, ајага,
Бајагдан бәридикр көјнәјир дизим.
Мәшә көзәтчиси чыхыр габага,
Демәк, гызыначаг чанымыз бизим.

Ујујуб комада, ојандыг сәһәр,
Нә көрдүк. Газанда гајнајыр хоруз.
Гонага беләмн һөрмәт едәрләр,
Кетдн бәләдчимиз, сүсду достуmuz.

Банга мәһна варды онун сәсиндә,
О бизә бу кечә нәләр етмәди.
Өмрүмдә һәк дәфә дост сүфрәсиндә
Мәним богазымдан чөрәк өтмәди.

ФӘРӘНИМ

Думана бах, чискинә бах,
Бу нечә дағдыр фәрәһним?
Бир мәшә бах, бир сәһә бах,
Бу нә фәрәгдыр фәрәһним.

Еј гәлбин зәриф һәмдәмн,
Бир бөләк севинчи, гәми.
Боз далгада јоргун кәми
Саһил узагдыр фәрәһним.

Вә'дә кәлиб чатыр баша,
Нә галыбдыр гарлы гыша.
Дөзәк енишә, јохуша,
Һәјат сынагдыр фәрәһним.

ҺӘЈАТ БИР ЈОХУШДУР, ЗАМАН БИР ЈОХУШ

Даглара бахырам, дағлар сәһирли,
Јағыш бир јохушдур, туфан бир јохуш.
Бағлара бахырам, бағлар фикирли
Алов бир јохушдур, хәзан бир јохуш.

Көјләрә бахырам, узагдан узаг,
Булуд бир јохушдур, думан бир јохуш,
Асанмы вахтында мәнзилә чатмаг,
Һәјат бир јохушдур, заман бир јохуш.

ЧӨРӘК

Чөрәк мүгәддәсдир сәлә, обада,
Әсрләр бојунча унудулмајыб.
Оду ајаглајыб өтән олса да,
Чөрәјин үстүндән кечән олмајыб.

Одур сүфрәмизә јарашыг, бәзәк,
Ачмыш гапымызы нә гәдәр гонаг.
Биз чөрәк вермәдик чөрәк истәјәк,
Биз чөрәк вердик ки, чөрәкли олаг.

ЈОЛ ВЕРИН

Нур јериди, гар әриди, вахта бах,
Илк баһарды, илк баһара јол верин.
Гөнчә долү будагдакы бахта бах,
Дагда гара, багда бара јол верин.

Чән чәкилди, булуд өтдү, гуш учду,
Гәрәнфилләр, јасәмәиләр учушду.
Тут дәрилди, килас дәјиб совушду,
Ағ алмаја, гызыл нара јол верин.

Өлкә-өлкә саламлашсын арзулар,
Нәгмә-нәгмә әтир сачсын арзулар.
Пәрдә-пәрдә ганад ачсын арзулар
Динән саза, өтән тара јол верин.

Ширин кәлин, ширин кедин чаванлар,
— Чан! — сөјләјин,
— Чан! — ешидин чаванлар,
Гочалара һөрмәт едн чаванлар,
Ај гочалар, чаванлара јол верин.

ИННАНАНДА ДҮНЈАЈА...

Бурулардым обашдан
Ја чешмәјә, ја чаја.
Бахардым ахшам-ахшам
Кaһ улдуза, кaһ аја.

Варлыға вурулардым,
Су кими дурулардым.
Чәмәнә бурулардым
Гушлары саја-саја

Сөјүдләр сачаг-сачаг
Нәркизләр гучаг-гучаг,
Үфүгләр очаг-очаг,
Булудлар таја-таја...

Үзү күлүр чөлләрин,
Зүмзүмәли көлләрин.
Мен ојаныр,
күлләрин
Әтрини јаја-јаја.

Һаралары анардым,
Учуб наваланаардым.
Мәнимкидир санардым
Дагда һәр даш, һәр гаја.

Дәрәләр нә дәринмиш.
Көлкәләр нә сәринмиш.
Бу дүнја нә ширинмиш
Иннананда дүнјаја.

КӨНҮЛ ДЕЈИР ЈАША ҺӘЛӘ

Сәфәрдәјәм, сәфәримн
Вурмамышам баша һәлә.
Арзуларым, әмәлләрим
Тохунмајыб даша һәлә.

Доланыб кәнди, шәһәри,
Дағларда ачдым сәһәри
Фикрим кәзир үфүгләри
Дөнүб гызыл гуша һәлә.

Илләри јола салмышам,
Ше'р јазыб, саз чалмышам
Өмүр дејир: — Гочалмышам,
Көнүл дејир: — Јаша һәлә.

ИНСАН

Галхапта, фәрәһиндән
Тој-бајрам едир инсан.
Енәндә гәм сазыны
Чалыб инләдир инсан

Каһ ачыб күлә дөнүр:
Каһ јаныб күлә дөнүр,
Каһ сакит көлә дөнүр, —
Билмирсән нәдир инсан.

Динчәлмәјир бир ан да,
Јај дағда, гыш аранда,
Һәјаты анлајанда
Һәјатдан кедир инсан.

ШЕ'Р ДЕЈИЛМИ?!

Мәндән тәзә ше'р хәбәр алан дост,
Бәс јазын кәлмәси ше'р дејилми?!
Кәзмәјә чыханда чөлүн, чәмәнин
Үзүнә күлмәси ше'р дејилми?!

Јенә көзүм галыб бағчада, бағда,
Мил-мин күл ачылды аранда, дағда.
Ејванда әјилән чарпаз будагда
Бүлбүлүн нәғмәси ше'р дејилми?!

Сејр елә һүснүнү көјдә дурнанын,
Гајада кәклијин, көлдә сонанын,
Ајнабәнд отагда кәлин ананын
Ширин лајлај сәси ше'р дејилми?!

Дәрәдә моруг дәр, дөшдә чијәләк,
Каһ јағыш хош кәлир, каһ сәрин күләк.
Јаш өтүр, дојмајыр дүнјадан үрәк;
Јашамағ һәвәси ше'р дејилми?!

Ким дејир ше'рин мејданы дардыр?
Сону көрүнмәјән бир илк баһардыр.
Нечә ки, һәјат вар, ше'р дә вардыр;
Һәјатын нәфәси ше'р дејилми?!

«АҒЛЫ-ГАРАЛЫ ДҮНЈА» КИТАБИНЫ ВӘРӘГЛӘЈӘРКӘН

Бу ағлы, гаралы дүнјаны кәздим,
Чағлады көнлүмүн һәвәси Аббас.
Һараны долашдым, һараны кәздим
Дујдугча бу исти нәфәси Аббас.

Севинчин дә дуру, гәмин дә дуру,
Бу ешги әзизлә, бу ешги гору.
Дағлар кәламында дағлар гүруру
Һәр шејин учасы, зирвәси Аббас.

Галалар, чалалар, талалар гәдим,
Нечәси фәрәһим, нечәси дәрдим.
Синәми борана, туфана кәрдим
Гулагда Короглу нә'рәси Аббас.

Садахлы, Гачаған, Сарван ширинди
Муғанлы, Инчәли динди, нә динди!
Өзкә анламајан, өзүн ан инди,
Нә јаныб, нә јанар өзкәси Аббас.

Шенлијин, Садыгын өтдүјү јерләр
Меһлә нэфәс дәрәр, чискинлә тәрләр.
Күмүш үзәнкили чејран кәһәрләр
Чыдырда мат гојду һәр кәси Аббас.

Чај чаја гошулур, бағ баға бағлы
Дүз-дүзә чаланыр, дағ даға бағлы.
Гошгалы чөкәји Газаға бағлы
Бирдир мә'рәкәси, мәзәси Аббас.

Ачар јахасыны улдузлу көјләр,
Гызыл дүјмә тахар гызыл күнејләр.
Вотән торпағында бизә бәс ејләр
Бир чинар, бир сөјүд көлкәси Аббас.

Дәјиншир һөкмүнү илләр кет-кедә,
Чыгыр һара кедә, из һара кедә.
Динчәләк бир ахшам Кәпәнәкчидә
Габагда бир чәмән сүфрәси Аббас.

Чалыб чагырсаг да јүз дијарда биз,
Олуб јахынларда, узагларда биз.
Хәјанәт етмәјәк Дәдә јурда биз,
Силинмәз хәјанәт ләкәси Аббас.

Инчиләр дүзүлүб дүз китабында,
Үфүгдән үфүгә сүз китабында,
Достлуг сөзү дүшсүн сөз китабында,
Јајылсын гардашлыг нәғмәси Аббас.

Бәлкә заман-заман күл ачды диләк,
Бәлкә јары јолда дајанды үрәк
Бәлкә унудулдуг...

Бәлкә

Нә биләк

Нә чохдур һәјатын бәлкәси Аббас.

Һүсејн Арифи кәтирдин дилә
Јенә өз әһдинилә, өз нијјәтинлә.
Бу сазлы, сөһбәтли тәбиәтинлә,
Бабамыз¹ Аббасын нәвәси Аббас.

ГАЛЫБДЫР

Јахшы нә вар, кәлиб кечиб өмүрдән,
Нә көзләрсән.

Нә галыбдыр габагда.

Кечидләри булуд кәсиб, чән тутуб,
Дағ башыны гар алыбдыр габагда.
Хәзан дөјүб, чәмән көчүб, бағ јаныб,
Јашыл отлар саралыбдыр габагда.
Јорғун овчу, ајағыны аста ат,
Јоллар, иләр даралыбдыр габагда.

ЈАШ ӘЛЛИНИ АШАНДА

Дағ башына гар кәлир,
Јоллар, иләр дар кәлир,
Дүнән дүшүндүкләрини
Бу күн сәнә ар кәлир
Јаш әллини ашанда.

¹ Туфарғанлы Аббаса ишарәдир.

Дәрәдән думан кечир,
Кечир, нә јаман кечир,
Дүнән:—Кәл, кәл, — дејәнләр,
Бу күн сәндән јан кечир
Јаш әллини ашанда.

Гара сача гар дүшүр,
Дүшүр, бигәрар дүшүр,
Багда хэзан јағышы,
Һејва гонур, нар дүшүр
Јаш әллини ашанда.

Хәзәлләр чошуб-дашыр
Чешмәләр јазыглашыр,
Агачда бош јувалар...
Дурналар узаглашыр
Јаш әллини ашанда.

Јаха вермә ова сән
Дүшүб говһагова сән,
Өз һаваны чал евдә,
Чалма башга һава сән
Јаш әллини ашанда.

Үфүгдә тонгал сөнүр,
Сөнүр, далбадал сөнүр,
Гара көздә гызыл көз,
Аг јанагда хал сөнүр
Јаш әллини ашанда.

Агрылар чана кечир,
Бахмајыр, гана кечир,
Хәјалымдан ушаглыг
Мејлимдән ана кечир
Јаш әллини ашанда.

Вәдә таныш, вахт таныш,
Пәнчәрән ачылмамыш.
Һәштад дөјүр гапыны,
Шаир һәштаддан даныш
Јаш әллини ашанда.

ИНСАНЫ ГОРУЈУН

Јајын аловундан, јајын одундан
Дүзләр алышар да, дүзләр сөнәр дә.
Баһар јағышындан, јаз булудундан
Дүзләр чичәк ачыб, тәзәләнәр дә

Инсаны горујун,
инсан солмасын.

Гышын илләтиндән, гышын үзүндән,
Дағларын зирвәси кизләнәр гарда.
Нур әмиб күнәшин гајнар көзүндән
Дағлар чана кәлиб чаванлашар да,

Инсаны горујун,
О гочалмасын.

НӘ ДЕЈИМ

Көнүл хејли вахтдыр јазмаг истәјир,
Кефдән ачылмајан баша нә дејим?
Кәнчлијин баһары барсыз кечәндә,
Гочалыг адланан гыша нә дејим.

Сән ели анмасын, ел сәни анмаз,
Илһам од олса да һәр дөфә јанмаз.
Кетмә!—сөјләмәклә кедән дајанмаз,
Ај өтүр, ил өтүр, јаша нә дејим?

Достларын сүфрәси ачыг олса да,
Вөрмә мәчлисләрдә өмрүнү бада,
Бир әсәр галмаса сәндән дүнјада
Һүсејн! Торпаға, даша нә дејим?

ДЕЈӘРДИМ

Ганым дамарымда чағламасајды,
Залымлар ганымы ичди, —дејәрдим.
Һәзиләр јадлары дағламасајды,
Фәләк Кәрәмләри бичди, —дејәрдим.

Һај вуруб, ғыј вуруб, үнләмәсәјдим,
Дәрәјә бурулуб чәнләмәсәјдим,
Ғајада ғарталы динләмәсәјдим,
Короғлу дағлардан көчдү, —дејәрдим.

Ај доғуб һөкмүндә дајанмасајды,
Улдузлар көз ачыб ојанмасајды,
Күнәш үфүгләрдән бојланмасајды,
Бабәкин чырағы кечди —дејәрдим.

Нәнәм лајласыны охшамасајды,
Ким идим, о мәни охшамасајды,
Оғул атасына охшамасајды.
Дүнја башдан-баша һечди, —дејәрдим.

МӘН ГОРХАРДЫМ

Мән горхардым туфандан,
Синәси сал ғажалы
Саһилләр олмасајды.

Мән горхардым хәзандан,
Нәфәси күл гоҳулу
Фәсилләр олмасајды.

Мән горхардым кәдәрдән,
Үрәкдән ғәһ-ғәһ чәкиб
Күләнләр олмасајды.

Мән горхардым өлүмдән,
Дүнја мәндән сонра
Кәләнләр олмасајды.

БИР АРЗУМ ВАР

Бир арзум вар, чичәк ача, күл битә,
Тәр јасәмән достдан доста пај ола.
Булуд бата, думан јата, чән өтә,
Күнәш ола, улдуз ола, ај ола.

Инсафдырмы јахшы ата јахшыны.
Јахшы кәрәк, јахшы тута, јахшыны.
Бир арзум вар, јахшы тапа јахшыны,
Ики көнүл бир-биринә тај ола.

Инсан оғлу мәһәббәтдән күч алар,
Ел көзүндә учалдыҗа учалар:
Бир арзум вар јаллы кедә ғочалар,
Бир арзум вар балалара тој ола.

ҮШҮҮЖАН ВАР

Нә шахта вар, нә сазаг,
Күнәш галхыб, нур сачыр;
 Үшүүрәм мән анчаг.
Нә дәниздә угулту,
 Нә дә үфүгдә чән вар.
Үшүүрәм мән анчаг;
 Һардаса үшүжән вар!..

ЈАНАР

Хәзан верэндә һөкмүнү
Чинчәк саралар, күл јанар.
Һинчран верэндә һөкмүнү
Чыга тәрпәдәр, тел јанар.

Сәрчә нәди, ганады нә,
Гарға нәди, фәрјады нә,
Гартал гыј вуруб дилләнә
Пәләнк ојанар, фил јанар.

Һүссјн Ариф бу нә даг,
Ач сипәнни вараг-вараг
Агач алышса бир очаг,
Шанр јанса бир ел јанар!

НӘ ИСТӘРСӘН

Чәмәнә бахмаг истәрәм,
Чисәк, мәнән нә истәрсән.
Зирвәјә галхмаг истәрәм,
Күләк, мәнән нә истәрсән

Нечә вар күкрәјиб-дашым,
Дүзләр кечиб, дағлар ашым,
Гој гарталла саламлашым,
Лејләк, мәнән нә истәрсән.

Гыров гонур изләримә,
Агры һопур дизләримә,
Вахтсыз дүшүб көзләримә
Ејнәк, мәнән нә истәрсән.

Чүјүрүн һалыны сорум,
Дағ кәлијлә мәчлис гурум,
Гој әлими суја вурум,
Әлчәк, мәнән нә истәрсән.

Јаш кәлдикчә јашым үстә,
Гыш галаныр гышым үстә,
Нә чахырсан башым үстә,
Шимшәк, мәнән нә истәрсән.

Өмрә, күнә борчумму вар.
Дејин, јенә борчумму вар.
Кәдәр, сәнә борчумму вар.
Көрчәк мәнән нә истәрсән.

Сусан да, диндирән дә сән,
Галдырыб, сидирән дә сән,
Јандырыб, сөндүрән дә сән,
Үрәк, мәнән нә истәрсән.

Һәгигәтәм, ја хәјалам.
Нә чавабсыз бир суалам.
Фәләк дә јох хәбәр алам,
Фәләк, мәнән нә истәрсән.

ДҮНЈА ДҮНЈАДЫР

Һәр кәс бир сүкутун жарыр багрыны,
Һәр нәгмә көнүлдә бир һисс оҗадыр.
Һәр чичәк торпагда бир тәзә нахыш,
Гара бир боҗадыр, аҗ бир боҗадыр.

Дәҗишир јерини ајлар, фәсилләр,
Нәсилләр јурдунда јени нәсилләр...
Өтүр гәринәләр, кечир әсрләр
Јенә чешмә чешмә, дәрја дәрјадыр.

Сыхлашыр кетдикчә сачларымда дән,
Бахышымда булуд, күлүшүмдә чән.
Ахы, нечә дејим: — Әбәдијәм.—мән.
Һәгигәт һәгигәт, хүлја хүлјадыр.

Еј җартал, зирвәдә мөһкәм уч, јенә,
Еј чәмән, сүфрәни кениш ач јенә.
Еј күнәш, варлыға шәфәг сач јенә.
Мән олдум-олмадым,
дүнја дүнјадыр.

ШАИРЛӘРИН

Јаранышдан тәбиәти чешмә кими
Тез буланыб, тез дурулар шаирләрини.
Мә'на долу, һикмәт долу сөзләрини
Јахын, узаг ел вурулар шаирләрини.
Јада јаддыр, өмүр сүрәр киши кими,
Ғапысына дост бурулар шаирләрини.
Бајрам күнү бәзәнәндә ана вәтән,
Синәсиндә тој гурулар шаирләрини.
Севинчләрн севинч кими дүшәр дилә,
Агрысы да агыр олар шаирләрини.

АЗ ГАЛЫБ

Һеҗ билмәдим вә'дә нәди, вахт нәди,
Ја ахшама, ја сәһәрә аз галыб.
Гатар кедир, бојланырам ајнадан
Бу шәһәрдән о шәһәрә аз галыб.

Узағлары, јахынлары арадым,
Мин сөһбәтдә, мин нәгмәдә вар адым.
Тәјҗарәдә јердән көјә бир алдым,
Бир дә көрдүм көјдән јерә аз галыб.

Һүсәјнин дејилмәмиш сөзү чох,
Ана јурдун очағы чох, көзү чох,
Дәрәси чох, тәпәси чох, дүзү чох
.Һејиф олсун, сон сәфәрә аз галыб.

ИСТӘМИРӘМ

Кечәјары...
көз гојурам тәбнәтә,
Нә һәрәкәт, нә данышыг, нә чал-чагыр.
Нә сөз дејим, нә ад верим бу мөһнәтә
Көјдән јерә булуд-булуд јуху јагыр.

Јатағында нәфәсини дәрир дәннз,
Тәмтәрағлы ғағајылар мүркүдәми.
Саһил сәссиз, күчә сәссиз, һәјат сәссиз.
Нәһәнк блина, галын дивар мүркүдәми.

Хәјал мәни чәкиб кедир овлағлара,
Ана марал, бала чејран јухудадыр.
Тарла һара, зәми һара, сүкут һара
Бөјүк-кичик, гоча-чапан јухудадыр.

Үфүгләрнн сејринәми далыр чәмән,
Бир шәфәгдәи гонуб кәлән нә'мәт үчүн.
Дагыи гаја гулагымы о дикләнән
Ишныг үчүн, нәгмә үчүн, сәһбәт үчүн.

Кәсиф думан бүрүјәндә зирвәләри,
Әләкләрми көкс өтүрүб јазыглашан.
Узанаида гаранлыгын көлкәләри
Арзулармы, әмәлләрми узаглашан.

Һаны сүбһүн шәһ горхулу, шәһ нәфәси.
...Белә вахтда гол бошалыр, көз гамашыр.
Бирчә аилыг ујујанда Јер күрәси
Бир әсрлик күчдән дүшүб, ағырлашыр.

Кечәләрин кәс өмрүндән, күндүзә гат,
Сәссиз, күјсүз дөвран сүрмәк истәмирәм.
Ојан күнәш, ачыл сәһәр, чагла һәјат
Мән дүнјаны јатмыш көрмәк устәмирәм.

ДЕЈӘРЛӘР

Чичәкләр, чичәкләр гүррәләнмәјин,
Бир ахшам күл фәсли битди, дејәрләр.
Илк баһар көчүнү баша вурмамыш,
Сон баһар јүјүрүб јетди, дејәрләр.

Гар алтда тәнкијиб, бозаранда гыш
Арандан јайлаға тәләсәр јағыш,
Ширин гаггылтыдан көјләр дојмамыш,
Дурналар сәф чәкиб, өтдү дејәрләр.

Гурујур ағачым, солур чәмәним,
Дәјишир көзүмдә јурдум, мәскәним.
Бир күи һәсрәтии чәкәнләр мәним
Һүсәји кәлмишиди, кетди, дејәрләр.

ГӘНИМӘТДИР

Јағыш төкәр хырда-хырда,
Көз очагда гәнимәтдир.
Елдән галан бир чығыр да,
Елсиз дагда гәнимәтдир.

Кәсиләндә ајаг сәси
Кәлинләрин гәһгәһәси.
Көрпә бир чүјүр нәфәси,
Буз булагда гәнимәтдир.

Һәјат нәдир инсан үчүн
Чәтин үчүн, асан үчүн.
Ураланмыш бостан үчүн
Солғун тағ да гәнимәтдир

Хәзан бахмаз бағча-баға,
Һүчүм чәкәр сола, саға,
Күләк вуран бир будаға
Сон јарпағ да гәнимәтдир.

Һүсәји Арифи анла,
Әлинчатмаз бир инсанла
Ара-сыра телефонла
Данышмағ да гәнимәтдир.

БИР ДЭ МЭН

Чох шеј эријачак... чох шеј дунјада,
Дэмир дэ, полад да, даш да, гаја да.
Бир гыш өз һөкмүнү дэјишэн дејил,
Бир пајыз, бир баһар, бир јај,
бир дэ мэн.

Гарангуш сусачаг, гартал сусачаг,
Даг кэли сусачаг, марал сусачаг.
Башадэк өтөчөк өз нэгмэснини
Бир дэниз, бир булаг, бир чај,
бир дэ мэн.

Күлө чеврилөчөк нэ гэдэр очаг,
Гаралачаг ишыг, сөнөчөк чыраг.
Һэјатда әбәди нур сачачагдыр,
Бир күнөш, бир улдуз, бир ај,
бир дэ мэн.

Мэнэ дэ элини чөкөр тәбиәт,
Јурдуму, јувамы сөкөр тәбиәт,
Сазымла, сөзүмлэ әбәдијјәтә
Чеврилэ билмэсәм бир өмүрдә мэн.

САБАҢЫН ХЕЈИР, АЈ ДОСТ

Көрүшүрүк сәһәрләр:
--- Сабаһын хејир, ај дост!
Шириндир шәрбәт гәдәр
«Сабаһын хејир, ај дост»

Хош арзу, јахшы нијјәт
Һәр шејдир ганан үчүн.
Һөрмәт лазымдыр, һөрмәт,
Һәјатда инсан үчүн.

Өтүр күн, өтүр кечә,
Фәсилләр јола дүшүр.
Фәсилләр дэјишдикчә
Нәсилләр јола дүшүр.

Биз кетсәк дэ дунјадан,
Һөрмәт кетмәјир, ај дост!
Јашајыр заман-заман
«Сабаһын хејир, ај дост»!

САБАҢА СӨЗ ВЕРИРӘМ.

Бу күн һарда десәниз,
орда көзләјин мәни.
Сөһбәт ачаг, сөз тутаг,
Хош үнсијјәт ешгинә
јорғунлуғу унудаг.
Унудуб һәр ачыны,
севиниб шадланаг биз.
Арамызда олмајан
достлары да анаг биз.
Узадыб сағлыглары,
чоһ нитгә јол вермәјәк.
Ширин мәчлисими
ичласа дөндәрмәјәк.
Һәмишә јер үзүндә
күмраһлыг, чағлыг олсун.

Он сағлыг әвәзинә.

Намымыз бир ағыздан

Сөjlәjәк «сағлыг олсун!»

Башга не'мәтдир өмүр,

башга не'мәтдир һәjат.

Һәм севинч дадышыг биз

бу jолларда, һәм дә гәм.

Бу күн һара дессәниз,

Деjин, һазырам,

анчаг,

Сабаһа сөз вермирәм,

Сабаһа сөз вермирәм.

ӨМҮР ЧЕШМӘСИ

Соjуjар чанымын оду бир заман, —

Бу бир һәгигәтдир, салырам jада.

О вахт көзләримдән сәнин чырагдан

Бир улдуз алышыб-jансын сәмада.

Күңләр доландыгча әриjәр бәдән

Ғачма архасынча дава-дәрманын

Ғолумун күчү дә истәрәм ки, мән

Күчүңә чеврилсин ичә инсанын.

Ахсын үрәкләрә ғәлбимин сәси,

Сөзүм дә слләрин сөзүндә ғалсын.

Биз кәлиб кетсәк дә, өмүр чешмәси

Әбәди һәjатын өзүндә ғалсын.

ҺЕJФ ДЕJӘРЛӘР

Күләк jери, көjү аjаглаjанда,

Ғопан будағлара һеjиф деjәрләр

Ғапыны ғыш кәсиб, ғар бағлаjанда

Позулан баһара һеjиф деjәрләр.

Jол вар jоха чыхар, из вар силинмәз,

Дуриалар өтәндә һеjиф деjәрләр

Зирвәдә зирвәнин ғәдри билинмәз,

О, көздән итәндә һеjиф деjәрләр.

Сағыны, солуну исидәр очаг,

Ғаралыб сәпәндә һеjиф деjәрләр.

Jерин көрүнәчәк, һүсәjн, бир вахт,

О заман сәнә дә һеjиф деjәрләр.

КӨРҮНҮР, ҺАРДАСА...

Бир палыд jыхылды чаj ғырағында,

Бир дуриа үзүлдү өз ғатарындан,

Бир ғартал ғыj вуруб ғажадан енди,

Бир пәләнк узанды jорғун, jарымчан.

Нә jаман үшүдүм, бу нә соjугдур,

Көрүнүр, һардаса бөjүк бир инсан...

JЕТИШМӘМИШ

Күләк ғалхыб һараj салыр,

Марал көлә jетишмәмиш.

Күн дарыхыр, ғаш ғаралыр,

Көч мәңзилә jетишмәмиш.

Чан алышыб гора дөнүр,
Лаш јанаға јетишмәмиш.
Гара телләр гара дөнүр,
Әл дараға јетишмәмиш.

Јоллар, изләр буз баглајыр,
Вахт чилләјә јетишмәмиш.
Һәштад бизи јахалајыр,
Лаш әллијә јетишмәмиш.

ТӘЛӘСИРӘМ

Бу булагдан су ичмәмиш,
О булага тәләсирәм.
Јурддан јурда, елдән елә,
Дагдан даға тәләсирәм.

Көлдән көлә нәзәр салыб,
Чајдан чаја тәләсирәм.
Гышда јазы фикирләшиб,
Јазда јаја тәләсирәм.

Чејран кими ајаг ачыб,
Дүздән-дүзә тәләсирәм.
Әлдә гәләм ахшам-сабан
Сөздән-сөзә тәләсирәм.

Күндән күнә, ајдан аја,
Илдән илә тәләсирәм.
Бир дејән јох, бу дүнјадан
Һара белә тәләсирәм...

БАҒЛЫДЫР

Ениш, јохуш бир-биринин давамы,
Дағ дәрәјә, даға дәрә бағлыдыр.
Өлүм, һәјат јанашыдыр әзәлдән,
Шәр хејирә, хејир шәрә бағлыдыр.

Нур әләниб бағча-баға јеријәр,
Көј дәннизә, боз торпаға јеријәр.
Бир үмманда нечә далга јеријәр,
Нечә јүрүн бир сәфәрә бағлыдыр.

Даглар ачар синәсини селилә,
Дүзләр јажар маһнысыны јелилә.
Тәбиәттин мин сәһрли телилә
Ај Күнәшә, Күнәш Јерә бағлыдыр.

Калдан күләр, калдан ағлар фикримиз,
Ганад ачар, ганад бағлар фикримиз.
Мисраларда чошуб чағлар фикримиз,
Ше'р фикрә, фикир ше'рә бағлыдыр.

Јашамады горха-горха һүсејн,
Күвәндикчә доғма халга һүсејн.
Инанмырам јаддан чыха һүсејн, —
Шаир өмрү өмүрләрә бағлыдыр.

СЭНИ ДҮШҮНЭНДЭ

*Тәбиәт ыургуну, тәбиһи сәнәт достум
Сәттар Бәһлуладәјә итһаф едирәм*

Сәни дүшүнәндә нә ичлас, нә зәнк,
Нә дә бир кабинет дүшүр јадыма.
Сәни дүшүнәндә жүз боја, жүз рәнк,
Ал-әлван тәбиәт дүшүр јадыма.

Чичәкләр гајнашыр нахышларында,
Шеһлә сырғаланан күлләр көрүрәм.
Булудла буланан бахышларында
Шәфәглә дурулан сәһәр көрүрәм.

Һардаса сөјүдләр салланыр суја,
Һардаса һәлә чән, һәлә јағышды.
Һардаса мешәләр кетмиш јухуја,
Һардаса пәјызды, һардаса ғышды.

Унудур јүкүнү көнүл бир анлыг,
Дүзләрин һавасы дүшүр јадыма.
Гырхбулаг, Шаһнабад, Ләзә, Хыналыг,
Гарталлар јувасы дүшүр јадыма.

Фырчанын һөкмүнә, һикмәтинә бах,
Отаға көл кәлиб, булаг кәлибдир.
Кичик бир кушәјә нечә бөјүк дағ,
Нечә дәрин дәрә гонаг кәлибдир.

Сәни дүшүнәндә кәлирәм дилә,
Руһланыб торпағын тәр нәфәсиндән.
Көзүмүн дүшмәни хәбисләр белә,
Чәкилир көзүмүн дүшәркәсиндән.

Оф, јенә јарама дуз сәпәләнди,
Зорла сахлајырам әлими, нејним.
Дашмы парчаланды, гајамы енди
Динч гоја билмирәм дилими нејним?

Һәр түлкү өзүнү саныб бир пәләнк
Јекәлик ешгилә чошуб-чағлады.
Нечә дилдән зирәк, ағылдан сејрәк,
Надандан сөз ачыб, китаб бағлады.

Бирини јухары чәкдиләр нәсә,
Өнүндә жүз кечид, жүз јашыл ишыг.
Бири «мәктәб» олду, бири «мәдрәсә»,
Дәрд алыб, гәм сатыб кефә бахмәчшыг.

Пас атмыш дәмири тутдулар зәрә,
Гызыл гијмәтиндә баша кечди мис.
Бу өзүндән разы өзүлсүзләрә,
Бир дејән олмады: — Кимләрдәнсиниз?

Гангалы нәркизә тај етдиләр ки,
Сәнәт әләминдә јениликди бу.
Маралы донуза бәнзәтдиләр ки,
Сирри ачылмамыш дәринликди бу.

Мејданда нә гәдәр фырылдагчы вар.
Һәлә дајанмајыб мүбаризәминз.
Тәзә голтугларда көһнә фалчылар,
Нә гәдәр баш-баша кәлмәлијик биз.

Вахтлымы доғулдуг, вахтсызмы олдуг,
(Бир дә гәм кәтиран бу сөһбәт нәдир.)
Ана тәбиәтин екиз оғлујуг,
Бизим гүдрәтимиз тәбиәтдәдир.

Чансыз чанлылардан инчимэ сэн дэ,
Чэтин яддан чыхыб унудуларсан,
Һэгиги сәһәтдән сөһбәт дүшәндә,
Сәһи дүшүнүрәм,
 Яхшы ки варсан.

1972

МЭНЭ ХЭБЭР ВЕРМЭ КИ...

Мәнэ хэбэр вермэ ки,
 кимсә нэ вахт далымча
 «Яхшы» деди,
 «Пис» деди.
Дејиб,
 елә десин ки!
Мән кимәм?
 Ади инсан!
Бачара билсэн әкәр,
 Бир кәмијә вер хэбэр
 Үмманлар гојнундакы
 Фыртына горхусундан.
Тәјјарәјә вер хэбэр
Навада курултому,
Думанмы, күләкми вар?
Булудлар архасында
 кизләнән шимшәкми вар?
Бачара билсэн әкәр,
Дурналара вер хэбэр
 һарда алычы гуш вар.
Машынлара вер хэбэр
Жолунун габағында
 бәлкә дәһшәтли учрум,
 кечилмәз бир јохуш вар.

Мәнэ хэбэр вермэ ки,
Кимсә нэ вахт далымча
 «Яхшы» деди,
 «Пис» деди;
Дејиб,
 елә десин ки!
Мән кимәм?
 Ади инсан!
Хэбәрчи олсан белә,
 елә хэбэр вер ки, сән,
Нәсилләр хилас олсун
 Бир аныг һүчумларын
мин иллик јарасындан.

ГАРДАШЛАР

Дағ кәнди...
 кичик дахма
 үч гардаш,
 бир дә ана.
Әли,
 Мүзәффәр,
 Әсәд.
Үчү дә мәктәблидир,
 икиси сәһәр тездән,
Бири ала чантаны
 көтүрүб күнорталар
 севинчлә дәрсә кедир.
Бахыб савадсыз ана
 гәлбиндә өвладларым
 савадлы олсун! — дејир.
Нә раһатлыг ахтарыр,
 нә дә динчлик истәјир

Чалышыб ахшам-сабаһ
 өвладларым һәјатда
 савадлы олсун!—дејир.
 Огуллар да меһрибан,
 зәһмәтсезән,
 хошсифәт;
 Әли,
 мүзәффәр,
 Әсәд.
 Нә «мәним»
 Нә «сәнин» вар,
 Пара алманы белә
 үч јерә бөлүр онлар.
 Кечәләр гызынырлар,
 бир-биринин алову,
 истиси,
 нәфәсилә.
 Үчү бир мütәккәјә
 баш гојуб
 мышыл-мышыл
 ујујур —
 хоруз баны
 ојанмаг һәвәсилә.
 Кичик, јохсул дахмада
 дүнја бојда ширинлик,
 сәмимијјәт јашајыр,
 Бири очаг чатанда,
 бири чөр-чөп дашыјыр.
 Бири ағач әкәндә.
 бири гојуна бахыр.
 Бири бәркә дүшәндә,
 о бирини чағырыр.
 Бири үчдүр,
 үчү бир.

Сүфрәлә јаван чөрәк
 бал кими ләззәтлидир.

Ајлар,
 илләр совушду,
 көчдү дүнјадан ана.
 Ону јола салдылар
 бир ахшам јана-јана,
 көчдү дүнјадан ана!..

Әли,
 Мүзәффәр,
 Әсәд.
 Јетимликлә биртәһәр
 пис-јахшы бөјүдүләр.
 Нәһәјәт, онлары да
 Бағрына басды шәһәр.
 Вахт елә жәтирди ки
 бири танымыш алим,
 бири мүнәндис олду.
 О бири дә јүксәлиб
 машинлы,
 катибәли,
 мөһүрлү
 рәис олду.

Ев-ешик дә дүзәлди:
 һәрәсинә үч отаг,
 арвад,
 Ушаг,
 чилчыраг.
 Артды кедиб-кәләнләр
 муавинләр,
 мүдирләр,
 Достлар.

«Гәдир биләнләр».
Хош сөzlәр,
јаглы дилләр.
Дәјишдикчә адамлар,
дәјишдикчә фәсилләр,
дәјишдиләр кет-кедә
Һәрә өз мәңзилиндә,
Һәрә өз әләминдә.

Гардашлар
олса-олса
ичласда тәсадүфән
растлашыб
«Јолдаш!» — дејә
рәсми саламлашдылар.

Кәлди вар,
кәлди дәвләт.
Ад,
сан,
вәзифә,
шөһрәт.

Кәлди
Һәр нә истәсэн.
Кетди
әзәлки сафлыг,
кетди әзәлки үлфәт;

Әли,
Мүзәффәр,
Әсәд.

ДӨЗӘРӘМ

Дөзәрәм узаглара —
Дүзләрин синәсиндә,
Чөлләрин гучағында.
Дөзәрәм буза, гара —
Дагларын зирвәсиндә,
Гышын оглан чағында.
Дөзәрәм аддымбашы —
Јолум үстдә нә гәдәр
Думан ола, чән ола.
Зүлмәтә дә дөзәрәм,
Гүрбәтә дә дөзәрәм, —
Ше'римн охујанда
Бирчә нәфәр јанымда
Дилими билән ола.

СЕЛЛӘР АПАРСЫН

Әзәлдән вурулуб алышмышам мән
Дәрәјә, тәпәјә, чәнә, чисәјә.
Дојмамыш торпағын тәрәвәтиндән
Хејли вар дүшмүшәм јорған-дөшәјә.

Фикрим узаглара учур бирбаша,
Ләпирлә, әликлә, гарла көрүшүр.
Бахырам чөлдәки ағача, даша,
Ади палчыға да тамаһым дүшүр.

Гулагым зәнкәдир, көзүм гапыда,
Нәдир көзләдијим өзүм билмирәм.
Чаным елә бил ки, тутулуб ода
Нечә бу әзаба дөзүм, билмирәм.

Атылыб бир күнчә дәфтәр, гәләм дә,
Ярымчыг гојмушам нәгмәләrimi.
Сөзләр бөјрү үстә галыб синәмдә
Шахтадан көмәшән гузулар кими

Гануна, гајдаја сығмырам нәсә,
Ағрынын һөкмүнә, гәрарына бах.
Һәким нәји мәнә пәһриз едибсә
Үрәјим о шеји истәјир анчаг.

Зирвәләр оглујам, ахыр анда да
Дөврәмдә гарталлар һарај гопарсын.
Мәни јер үзүндән апаранда да
Туфанлар апарсын, селләр апарсын.

КӨРДҮМ

Көјә бахдым,
Көјүн ала көзләрини
долан көрдүм.
Јерә бахдым,
чиңәкләрин јанағыны
солан көрдүм.
Дага бахдым,
Илдырымдан зирвәсини
талан көрдүм.
Дүзә бахдым,
Вахтсыз хәзан зәмисини
чалан көрдүм.
Чаја бахдым,
О саһилдә,
бу саһилдә

көзү јолда
галан көрдүм.
Гәлбә бахдым,
Бир дүнјалыг
Арзу, үмид.
Өмрә бахдым,
Бир нағыллыг
јалан көрдүм.

ЧӘКМӘЈИБ

Јүк вар, маја јүкү, јүк вар нәр јүкү,
Јүк вар пишик јүкү, јүк вар шир јүкү,
Һәр инсан чијниндә өмрүн бир јүкү,
Хәстәләр чәкәни сағлар чәкмәјиб.

Гулаг вар тутулар бир ади сәсдән,
Үзүлүр марагдан, дүшүр һәвәсдән,
Шамама фәслиндә бир јад нәфәсдән,
Чичәкләр чәкәни тағлар чәкмәјиб.

Чәкиб карваныны гушлар көчәндә,
Илдырым шығыјыб, јери сечәндә,
Күләк гамчылајыб, долу бичәндә,
Зәмиләр чәкәни бағлар чәкмәјиб.

Еј һүсејн Ариф, чаныны јажма,
Гар кими әријиб, чај кими ахма,
Дағларын көзүнүн јашына бахма,
Шаирләр чәкәни дағлар чәкмәјиб.

КИМИ

Көзүмү зирвэдэн чэкэн дејиләм,
Гартал гападыны салана кими.
Үзүлүб, чөркөдөн галан дејиләм,
Палыд бөјрү үстө галана кими.

Төбим чешмә-чешмә гајнамаг истәр,
Чәмәнлә гарышыб, гајнамаг истәр.
Хәјалым шәфәглә ојнамаг истәр,
Араны чән-чискин алана кими.

Чох вериб имтаһан Һүсејн Ариф.
Чаглар заман-заман Һүсејн Ариф.
Кетмәз гулаглардан Һүсејн Ариф,
Сон ашыг сазыны чалана кими

1982

ХАТИРЭЛЭР ДҮНЈАСЫ

ХАТИРЭЛЭР ДҮНЈАСЫНДА

Елә чахды, елә солду шимшәк күнләрим,
Ајлар, илләр бир-бириндән тутмады хәбәр.
Хатирәләр дүнјасына бир салам верим,
Хатирәләр дүнјасында нәләр вар, нәләр.

Хатирә вар, дөјүшдәки шәрәфим, адым,
Хәјалымда гәринәләр доланыр мәним.
Хатирә вар, нечә ону тапыб ојадым,
Јараларым көз-көз олуб суланыр мәним.

Мејвә вермир һәр ағачда ачан һәр чичәк,
Шаир өмрүм халга галан сөзүм үчүндүр.
Хатирә вар нәсилләрә билмәрәм кәрәк,
Хатирә вар, өз көнлүмдә өзүм үчүндүр.

АҒАЧДЭЛЭН

Өтүб кечән күнләрими сәсләјирәм мән,
Һәрә чәкир чәкдијини өз үрәјиндә.
Киши варды кәндимиздә илк ишыг чәкән,
Еви варды дүз вағзалын кирәчәјиндә. -

Електрик дирәјинин гучуб бојнуну
Бир гырпымда лампаларын јанына гачыр.
Бармағыјла нишан вериб ушаглар ону
— Ағачдәлән әми дејә чағырардылар.

Милләтнин сорушмаздыг, милләти инсан
Бу һәјәтә, о гапыја ишыг јажарды.
Кичик архын көрпүсүндә көрүнән заман,
Гоча, чаван она тәрәф аддымлајарды.

Үмид долу, севинч долу мүбарәк гәдәм,
Гаранлыға даг чәкәрди күнәш кәлиши.
Кечәјары ијнәсини саплајан нәнәм
—Быј, көзүнә ишыг кәлсин сәнин, ај
киши.

Елин белә алгышыны ешидиб јашар,
Елин белә һөрмәтијлә әзизләнәрди.
Бахышларда шә'лә чәкиб, јанар
бахышлар.
Күлүшләрдә изләр, көзләр тәмизләнәрди.

Гәлјаныны түстүләдиб динәр арамла,
Өмрү боју она, буна јахшылыг етди.
Бир дәфә дә гонаг кәлиб бизә атамла,
Тәзә евин чырағыны јандырды кетди.

Мән шәһәрә јола дүшүб галдым орада,
Ара-сыра нечә көзүм јашла долмасын.
Бир дәфә дә кедиб ону салмадым јада
Сус ај шаир!
Данышмаға дилин олмасын.

Өтүб кечән күнләрими сәсләјирәм мән,
Хатирәләр дүнјасынын әлини сыхыб
Киши варды, кәндимиздә илк ағачдәлән,
Киши варды, кәндимиздә јадымдан
чыхыб.

ГАРЫ ҺАРДАН БИЛӘ

Мүхтәлиф адамлар, мүхтәлиф кәсләр,
Кими унутмушуг, кими анмышыг.
Бир гары вар иди, дилли-дилавар.
Бир ашыг вар иди, туршмәзә ашыг.

Бу ону, о буну көтүрәр күјә,
О буну, бу ону динкилдәдәрди.
Ашыг башлајанда гаравәлијә,
Гары чин атыны миниб кедәрди.

Бир хәбәр доланыр...
ашығын ити
Батмыш саггалыны тумарлајыбдыр.
Сонра ешидирдик һәммин сөһбәти,
Гары ујдурубдур, гары јајыбдыр.

Бир хәбәр доланыр гарынын кечә
Чаггал хорузуну парчалајыбдыр.
Сонра ешидирдик ашыг кизличә
Нәсә зурначыја пычылдајыбдыр.

Бир хәбәр доланыр...
ашыг бығлары
Түстүјә верибди гарышанда шәр.
Сонра ешидирик кечәллә гары
Һардаса көрүшүб һимчимләшибләр

Бир хәбәр доланыр,
елдән хәбәрсиз
Төвләдә чаныны тапшырыб гары.
Сонра ешидирик гызанда мәчлис,
Ашыг гурашдырыб бу јаланлары.

Бир күлүш хэтринэ дурдуғу јердэ,
Рэгиб рэгибиндэн он јалан дејир.
Фүрсэт дүшэн кими хејирдэ, шәрдэ,
О бундан ујдурур, бу ондан дејир.

Иш елэ кәтирдн бир јај сәһәри,
Гарынын улдузу батһабат олду.
Ашыг ешидинчэ бу бәд хәбәри,
Гар кими агарыб икигат олду.

Ајларла көзүндән чәкилди јуху,
Хејли ачылмады о тутгун бахыш.
Гары һардан билэ онун јохлуғу,
Даһа чох ашығы јандырачагмыш.

ВИДАЛАШЫРАМ

Биринчи синифи битирәйдә мән
Дедим: — билмәдијим нә вар дүнјада?
Мәнә елэ кәлди артыг о күндән
Өтүб ушаглығым галды архада.

Илк ше'рим гәзетдә чап олду о күн,
Јолдашлар әлими сыхдыгча бир-бир.
Гүруру һәддини ашды көнлүмүн,
Дүшүндүм:—камалым дүнја гәдәрдир.

Јарымчыг ишләри салырам јада,
Тә'рифи, тәнгиди унудуб тамам.
Дејәсән садәләвһ ушаглығымла
Һәјатда јеничә видалашырам.

УШАГ ИКӘН

Јаша долуб бој атмағы,
Чох севирдим ушаг икән.
Истәјәрдим аз заманда
Бөјүкләрә чатмағы мән.

Дүшүнәрдим: «Бир мәнә дэ
«Әми», «дајы» дејәјдиләр.»
«Көрән, нә вахт һәр будаға
Узаданда әлим дәјәр?»

Ајағымын алтына мән,
Даш гојараг сәһәр, ахшам,
Фәрәһләниб сөјләјәрдим:
«Көрүн, нечә бој атмышам?»

Јаша долуб бөјүјәндә,
Даһа бөјүк һәсрәтлә мән
Ушаглығы анмағымы
Дүшүнмәздим ушаг икән.

ЈАШЫДЛАРЫМ

Дәрја тәлатүмсүз, торпаг динч иди,
Јашамаг арзусу үрәкдә, чанда.
Мәним јашыдларым о вахт кәнч иди,
Он једди, он доггуз јаш арасында.

Кәнчлик еһтирасы, кәнчлик гүруру
Әнкин үфүгләрдән верирди сораг.
Һәрә бир ананын көзүнүн нуру,
Һәрә бир атанын архасында дағ.

Булбүл будагларда өтүрдү дил-дил,
Она сәс верирди дэрэлэрдә чај...
22 ијун, 41-чи ил
Бир һарај гопарды, дәли бир һарај!..

Мәним јашыдларым дөрд гыш, дөрд
баһар,
Раһатлыг тапмады, динчлик көрмәди.
Өзкә билмәсә дә јаш сәнкәр биләр,
Чәтин нә демәкдир, дар нә демәкдир.

Думан кәсди јолу, чән тутду изи,
Фәлакәт далынча фәлакәт олду.
Шахтадан, сазагдан сахлајан бизи
Вәтәнә, торпаға мәнәббәт олду.

Өзүмдән нә дејим,
бир дөјүшчү тәк
—Һарда јашыдларым, орда мән!—дедим.
Башымын үстүндә чахса да шимшәк
Дөпмәрәм андымдан, әһдимдән—дедим.

Кери чәкилмәдән јад күлләләрдән,
Һај вуруб, гыј вуруб, сәснимн јајдым.
Бу күнүн үзүнә бахардыммы мән,
Дүнәнин үзүнә дүз бахмасајдым?!

Мәним јашыдларым чыхмаз јадымдан,
Елә мәгам дүшдү, елә һал олду.
Бир анын ичиндә нечәси сөндү
Бир күнүн әрзиндә чаван чал олду.

Биринин сир сөзү өзүндә галды,
Алышан синәнин көзүндә галды.
Биринин һәсрәти көзүндә галды,
Илк ешгин төһфәси илк мәләл олду.

Биринин голуну мәрми гопарды,
Биринин чаныны үшүтмә сарды.
Бири јүз јағынын бағрыны јарды,
Биринин шөһрәти бир маһал олду.

Бири дә өзүнү јыхды дөшәјә,
Ај һәким, нахошам, өлүрәм—дејә.
Әзәл горхусундан дөндү пишијә,
Сонра асланлашыб Рүстәм-Зал олду.

Биринин дағ ашды шаһин вугары,
Ел ону таныды ел хиласкары.
Биринә башдашы јонду достлары,
Бири адлы-санлы кенерал олду.

Дәјишди тәбиәт, дәјишди рузкар,
Јенидән башлады тојлар, нишанлар.
О барыт гохулу дөрд гыш, дөрд баһар
Бир һәгигәт икән бир хәјал олду.

ТАНЫДАРАМ ӨЗҮМҮ

Нәдәнсә вахт доланыб
Јаш өтдүкчә дүнјада,
Көрүрсән ахшам-сабаһ
Нәнәләр дүшүр јада.

Мәним дә нәнәм олуб,
Ағыр зәһмәтли нәнә.
Синәси нағыл долу,
Ширин сөһбәтли нәнә.

Һамыдан кеч јатса да,
Һәр кәсдән тез дуарды,
Баға-бағата бахыб,
Һәјәтә баш вурарды,

Сүпүркәни, күрәји,
Дәрини ондан соруш.
Нәји тапа билмәсән
Јерини ондан соруш.

Ачлығы, јорғунлуғу
Хәјалына кәлмәди.
Јүз ил өмр ејләсә дә
Дава-дәрман билмәди.

Бир ачы сөз десәјди
Атам ачыглананда—
Нәнәмин гучағына
Атылардым о анда.

Һәмишә хош бахышлы,
Ачыг габаглы нәнә.
«Ишим бәркә» дүшәндә
Сәнкәр гучаглы нәнә.

Ушаглыг инадыјла
Сарылардым бојнуна.
Сығынардым көксүнә,
Сыхылардым гојнуна.

Арыг, күчсүз гарыны
Бир гарлы дағ санардым.
Она үмид бағлајыб,
Она архаланардым.

Елә ки, дарыхырам,
Үрәјимә гәм дүшүр;
Өзүмдән ихтијарсыз
Јадыма нәнәм дүшүр.

Јенә әли телимдә,
О јенә верир үрәк:
— Бөјүјәндә јадындан
Һамсы чыхыб кедәчәк.

Додаглары тәрпәнир,
Илк нағыллар дилиндә
— Ич!—дејә кәкотундан
Чај кәтирир әлиндә.

Һарда чыхса гаршыма
Таныјырам ону мән.
О танымаз. Нә галыб.
Ушаглыг илләриндән?..

Ушаглыг күлүшүндән
Үзүмдә нә галыбдыр?
Ғашымда, кирпијимдә,
Көзүмдә нә галыбды?

Нә галар,
бир чијиндән
Нечә јүк кәлиб кечәр?..
Нечәсинин көнлүндән
Бөјүклүк кәлиб кечә?

Белимдә, күрәјимдә
Нечә даш јарасы вар.
Җаһ ашкара тушлајыб,
Җаһ хәлвәти атдылар.

Дәјишмәдим сәмтими,
Итирмәдим јерими.
Бурахмадым бир ан да
Әдәби сәнкәрими.

Башга изә дүшмәдим,
Өз изим ола-ола,
Кечәдән јапышмадым,
Күндүзүм ола-ола.

Итирмәдим сәсимн,
Өзкә сәсләр ичиндә.
Дөнүб өзкәләшмәдим
Өзкә кәсләр ичиндә.

Елә буна көрә дә
Миннәтдарам нәнәмә.
О сүдә, о өјүдә,
О әлчатмаз әләмә.

Нәнәм танымаса да
Таныдарам өзүмү.
Әзәлкитәк үзүнә
Сүртә-сүртә үзүмү.

Таныдарам өзүмү,
Дилимлә, хилгәтимлә.
Достлара мәнәббәтим,
Јадлара нифрәтимлә.

Бир дәфә Короглудан
Зүмзүмә единчә мән,
Алов далғасы галхар
Нәнәмин көзләриндән.

Дәјишмә һүсејни
Сачларына дүшән дән.
Таныдарам өзүмү
Танынмаз олсам да мән.

ДҮШҮР

Сон дәфә јатагда инилдәјәрәк
Һәсрәтлә сағ-солу сүздү о ахшам
Әлини әлимдән үзмә—дејәрәк,
Әлини әлимдән үздү о ахшам.

О чанлы һәгигәт, о чанлы әләм
Бир сирли-сәһрли јухуја кетди.
Ғоһуму, гардашы дејә билмәрәм,
Мәни бу дүнјада тәк гојду кетди

Көзләрә бахырам,
Соғулмуш булаг.
Јадыма гаралмыш очаглар дүшүр.
Ағлар сөјүдләрә бахырам бу вахт
Чијнимә саралмыш јарпаглар дүшүр.

ЈОЛ ВАР

Јоллар јорғунујам, елләр вурғуну
Руһума доғмадыр, дағ, аран јолу.
Јол вар Ғарабаға узаныб кедир,
Јол вар, Салјан јолу, Ләнкәран јолу.

Ушагдым,
Һәҗәтдә чаглайыб дашдым,
Гырғы көһләнимлә дүзләр долашдым.
Сонралар хизәклә шүтүҗүб ашдым
Шималда буз үстә агаран јолу.

Көјнәмә тәкәри даша дүшәндә,
Јагыша, јағмура, јаша дүшәндә,
Сәфәрин пајызә, ғыша дүшәндә
Јүз думан јолу вар, јүз боран јолу.

Ојанар дан јели, дағ күләји тәк
Дағлы бабаларын дағ үрәји тәк.
Ачар синәсини бағ чичәји тәк
Јашыл мешә јолу, көј үмман јолу.

Јол вар оддан кечән, аловдан кечән,
Чәтиндә јахшыны јамандан сечән.
Гафгаздан Берлинә аддымладым мән,
Јол вар сынаг јолу, имтаһан јолу.

Јол вар шүчаәтлә мат гојду әрзи,
Нәслин тарихиндән силинмәз изи
Улдуздан-улдуза учалдыр бизи.
Ғагарин мөһүрлү асиман јолу.

Јол вар, көрүшдүрәр ајрыланлары,
Кәләр тој машины, нишан гатары.
Баглаја биләјдим бирчә күн бары,
Бизи бу дүнјада апаран јолу.

КИМЛӘР АНЫЛМАДЫ, КИМЛӘР АНЫЛДЫ

Дүнјаја кәләнләр сајсыз-һесабыз
Кимләр анылмады, кимләр анылды.
Јоллары хәзәлә тутанда пајыз,
Кимләр јанылмады, кимләр јанылды.

Өмүр телләрини күлләр сөкәндә,
Илләрин үстүнә илләр чөкәндә.
Заман гәләмини тәрсә чөкәндә
Кимләр јанылмады, кимләр јанылды.

Вә'дә мүвәггәти, вахт е'тибарсыз,
Каһ әтирли баһар, каһ солғун пајыз.
Һәҗәтдан көчәнләр көчдү гәрарсыз,
Кимләр анылмады, кимләр анылды.

ДҮНЈАДА

Мән јох идим,
атам варды,
Бабам варды
Әчдадларым јашајарды
Мәндән сонракы дүнјада.

Јенә торпаг әтир сачар,
Ағачлар күл-чичәк ачар...
чошан чајлар
дашан селләр
Сал дашлары зирвәләрдән
Әтәкләрдә дашыјарды
Мәндән габагкы дүнјада.
Күнәш,

Улдуз,
 ај нечә вар
 елә варды...
 Улу дэдәм,
 Улу нәнәм
 Оддан кечәр,
 Судан кечәр
 Өз әлијлә әкәр,
 бичәр
 охујарды,
 охшајарды.
 Мәндән габагкы дүнјада
 Өзүм чаван,
 јашым гәдим
 Әчдадларым дура-дура
 нечә дејим
 Мән јох идим
 Мәндән габагкы дүнјада?
 Бу күнүмдән нә данышым,
 Бу күнүм көз өнүндәдир
 Илин бири белә кәлир
 Илин бири елә кедир
 Јашајырам
 Үрәјимдә Ариф дағы.
 Јох гәрарым
 Вахтлы-вахтсыз
 Мән көчсәм дә бу дүнјадан.
 Балаларым,
 Нәвәләрим
 јашајачаг
 јарадачаг
 Мәндән сонракы дүнјада
 Күнәш јенә һәмән күнәш,
 Һәмән улдуз,
 Һәмән дә ај

Һәмән чешмә,
 Һәмән дә чај
 Пајыз јенә һәмән пајыз
 Баһар јенә һәмән баһар
 Севинч,
 кәдәр
 көрүш,
 гүбар
 Шән нишанлар, —
 ширин тојлар
 Беш-үч сөзүм дүшәр јада
 Һүсејни дә,
 Арифи дә
 Бирчә анар нәтичәләр,
 көтүчәләр
 Ел-обада.
 Мән бу елә инанырам,
 Буна елә инанырам,
 Гәдир билән кәсләр мәни.

 Әсрләрин архасындан
 һарајлајыб
 Сәсләр мәни
 Фәрги нәдир,
 гәми нәдир
 Мәнсиз белә мәнимләдир
 Мәндән сонракы дүнјада.

ДҮНЈАДАН

Һәрә бир дәрәни, һәрә бир дүзү,
 Һәрә бир зирвәни сечди дүнјадан
 Нә гәдәр мәнәббәт. нә гәдәр истәк,
 Нә гәдәр изтираб кечди дүнјадан.

Һәсрәтләр ичиндә ана һәсрәти,
Чәкәм, җа чәкмәҗәм бу эзижәти
Гәлбимә мин гәлбин гәми, мөһнәти
Көзүмә көз җашы дүшдү дүнҗадан.

Һүсеҗн, тәклиҗә дөз индән белә,
Хәтринә дәймәсин сөз индән белә,
Гоһумлар, күсмәҗин сиз индән белә,
Сизи барышдыран көчдү дүнҗадан.

АНАЛАР

Елә ки, балалар кәлир дүнҗаҗа
О күндән һеҗ өлчүб, бичир аналар.
Маһны да охуҗур, ше'р дә деҗир,
Бәстәкар аналар, шаир аналар.

Унудуб илләрин җорғунлуғуну,
Һәҗәтдә динчлиҗи, евдә җухуну.
Севинчин азыны, гәмин чохуну
Җүкүн ағырыны сечир аналар.

Дөзүр һәр эзаба о билә-билә,
Җашаҗыр сиррини салмадан дилә
Вахт олур, галдырыб ағыны белә
Шәрбәт әвәзинә ичир аналар.

Алнында заманын ачдығы ғырыш,
Башына гор төкүб, гар әләҗир ғыш.
Одун истисиндән араланмамыш,
Суҗун соҗугундан кечир аналар.

Өзүм дә билмирәм, Һүсеҗн, ниҗә,
Башымын түстүсү чәкилир көҗә.
Торпагмы анасыз галмасын, — деҗә
Торпағын гоҗнуна көчүр аналар.

АТА

Чисәклә җуҗулан боз торпагына
Илк баһар җашылы хал салыб, ата.
Кечәләр Бақынын сәрхош күләҗи
Нечә җол үстүндән җол алыб, ата.

Дүшүр дә, дүшмүр дә кедәнләр җада.
Җарышыр инсанын башы дүнҗада.
Нә гәдәр улдузлар сөнүб сәмада,
Җердә тәр чичәкләр саралыб, ата.

Үшүдәр араны дағын соҗуғу,
Һардадыр көзүмдән чәкилән җуху.
Җабагда азыдыр, архада чоху,
Вахт-вә'дә нә җаман даралыб, ата.

Һәгигәт Һүсеҗнә хәҗал көрүндү,
Бүлудла гаралыб, чәнлә сүрүндү.
Дүнәнки көрүшләр җухуҗа дөндү,
Сабаһкы көрүшә аз галыб, ата.

БАБАЛАР

Бир суҗун башында мәскән салараг,
Бир җурдда мин очаг чатды бабалар,
Селләр күкрәҗәндә, мәҗрур сәсини
Чаҗларын сәсинә гатды бабалар.

Бир олүб һәјатда көнүл һәмдәми,
Бир бөлүб севинчи, бир бөлүб гәми.
Доста дост дедиләр өләнә кими,
Јадлара әбәди јадды бабалар.

Ениши, јохушу, дүзү бир олүб,
Мәрамы, мәгсәди үзү бир олүб.
Бәркдә дә бошда да сөзү бир олүб,
Шәрәфли, шөһрәтли, адлы бабалар.

Алышды истијә, дөздү сазаға,
Бағлады мејлини суја, торпаға.
Дүшмән һај саланда галхды ајаға,
Гылынчлы, галханлы атлы бабалар.

Күләшдә буғанын бојнуну буруб,
Һавада кәклији көзүндән вуруб,
Үркәк әликләри пијада јоруб,
Чејранлар далындан чатды бабалар.

Зирвәдә алныны охшады күләк,
Дәрәдә үстүнә әләнди чисәк.
Арабир гајаја дирсәкләнәрәк,
Гарталла баш-баша јатды бабалар.

Булудла дәрдини бөлән дағлара,
Шәфәглә шадланыб, күлән дағлара,
Јәһәрли, јүјәнли көһлән дағлара
Чығыр кәмәндени атды бабалар

Сәнкәрдә доғулүб, кешикдә дуруб,
Бир кәмәр гашына он нахыш вуруб,
Вахтында јарадыб, вахтында гуруб,
Вахтында јығышыб кетди бабалар.

Гурбаны, Аббасы, Әмраһы аныб,
Кәрәмлә алышыб, Дилгәмлә јаныб.
Түтәклә ујујуб, сазла ојаныб,
Каманла дил ачыб өтдү бабалар.

Хәјалын, камалын гүдрәтинә бах:
Әнкин үфүгләрдән кәтирәр сораг.
Күн кими әләмә шө'лә сачараг,
Ај кими кизләниб, батды бабалар.

ГЫЗЫЛ ӨКҮЗ

Јеникүн кәндиндә, јол гырағында,
Мәктәблә үз-үзә евимиз варды.
Булуд көз јашыны јерә сыханда
Кичик арх он јердән параланарды.

Адамлар обашдан чәмләшәрдиләр
Тарлада, зәмидә, әкин-бичиндә.
Гопарды һарајы тахта көрпүнүн
Атлылар чапараг кәлиб кечәндә.

Вахт олүб сабаһы арзуламышыг,
Вахт олүб архада галыб көзүмүз.
Башымда јурд салыб одунла долу
О көһнә араба, о гызыл өкүз.

Тәкәрләр титрәди, чағлар әјилди,
Аз галды чатласын бојундуруг да.
Бағырыб, чығырыб чыхды өзүндән
Чаван арабачы әли чубугда.

Каһ кечиб архаја верди дөшүнү,
Каһ да түтүн бүкүб, фикрә далды о.
Гычајыб дишини, каһ да јенидән
Зоғал чубугуну ишә салды о.

Каһ да өкүзләрин бујнузларындан
Јапышыб нә гәдәр габаға чәкди.
Дајанды араба, дајанды төкәр,
Гызыл сола чәкди, ағ саға чәкди.

Гулаглы-гујруглу гара булудлар
Чамыш сүрүсү төк галхды габагдан.
Палчыг саггыз кими, јол саггыз кими
Дүшдү арабачы әлдән-ајагдан.

Нәнәмин чијини кәсди мин сәнәк,
Агрыны, ачыны фикирләшмәди.
Бахыб һәсрәт-һәсрәт гызыл өкүзә:
— Анасы Маралын ејнидир—деди.

БАБАМ СӨНДҮРМӘДИ

Ахшамлар әл-ајаг чәкилән заман,
Чыраглар, јағданлар кәнддә сөнәрди.
Гаранлыг ичиндә, думан ичиндә
Чыгыр кизләнәрди, јол кизләнәрди.

Гапы ағзындакы јанан чырағы
Бабам сөндүрмәди өмрү узуну;
Бәлкә јол азан вар, бәлкә ачан вар,
Бәлкә дә бир гәриб сорушду ону.

НӘНӘМИН СӨЛӘДИКЛӘРИ

Бабамы көрмәдим нәнәмин көрдүм,
Чандан арығыжды, јериндән ити.
Илк күндән көнлүмү мән она вердим
О мәнә һамыдан мейрибан иди.

Бир әср өмр едиб көчдү нәһајәт,
Өмрүндә бир китаб охумамышды.
Јадымдан чыхмајыр һәр дузлу сөнбәт,
Мәнә мин китаблыг шејләр данышды.

Тез-тез бабалары саларды јада,
Сөзләрлә долуду синә дәфтәри.
Ше'римә чеврилиб галсын дүнјада
Нәнәмин бир заман сөјләдикләри.

ШӘКӘР

Ачардым буфети тәләм-тәләсик,
Сәһәрләр кизличә галхыб јеримдән.
Вурулуб шәкәрин ширинлијинә
Онсуз кечинмәздим ушаглыгда мән.
Вахт кечди;

Күнләрин јохмуш давамы,
Илләр дәјишдикчә, дәјишир инсан
Шәкәр хәстәлији тутду анамы,
Јанды, кечә-күндүз дојмады судан.

Шәкәр хәстәлији...

амансызды бу;
Агрысы, ачысы билмирсән нәдир.
Көзүмүн ишығы, көзүмүн нуру
Көзүмүн өнүндә әријиб кедир.

Дүшөндөн бэридир дава, дәрмана
Галмајыб эзэлки һәрарәт, һүнәр.
Мәним үрәјимә санчылыр санки
Ону ахшам-сабаһ үзән ијнәләр.

Бир дә фајдасыздыр бу килеј-күзар —
Һәјатын гәрибә сынағы вармыш.
Инсана һәр шејдән ширин олан шеј
Инсана һәр шејдән ачы олармыш.

БИЗ ИКИ УШАГДЫГ

Биз ики ушагдыг, велосипед бир,
Келәрдик, кәләрдик...
торпаг, кәнд јолу.
Билмәздик јолларда јорулмаг нәдир,
Гәлбимиз инамла, истәклә долу.

Биз ики алимик, јолумуз асфалт,
Башга-башга машын, башга да мараг.
Биз ики ушагдыг јанашы, хошбәхт,
Биз ики алимик, узагдан узаг.

МОТСАРТА

Кәлдин Прагаја, кәлди «Дон Жуан»,
Јаздын әсрләрә кәлдијин күнү.
Гајытдын Вјанаја, јорғун, јарымчан,
Гајытдын вәтәнә өлмәк үчүнмү?
Дујдун, сона чатыр өмрүн сәфәри,
Кимсәдән мәрһәмәт көзләмәдин сән.
Бәлкә гардаш елдә бир гарыш јери
Гәбриһлә зәбт етмәк истәмәдин сән.

ЧӘФӘР ХӘНДАНА

Һәмишә хошсифәт, ачыг, меһрибан,
Гајнар бахышлары күлүмсәјрди.
Һәр дәфә растлашыб, көрүшән заман
Руһуну охшајан бир сөз дејәрди.

Дојмадыг мә'налы сөһбәтләриндән,
Һәр дузлу кәлам да бир јадикардыр.
Билирдин, кимләри севир дәриндән,
Билмирдин, кимләрә нифрәти вардыр.

Јашар гулағымда ширин сәси дә,
Тәмиз күлүшү дә чана јатарды.
Ағлы һејран гојан һафизәси дә
Тәбии сәрвәти хатырладарды.

Ше'рсиз, илһамсыз көрмәдим ону,
Бахан унударды ағрыны, дәрди.
Вагифи, Сабири, Сәмәд Вурғуну
Әзбәр дејә-дејә, әзбәрләдәрди.

Сөһбәт Фүзулидән ачылан заман,
Бәзәрди алһыны әзәмәт, гүрүр.
Санардын, үзүлүб әсл дүнјадаң,
Сәнәт дүнјасында гәрар тутубдур.

Нечә көјнәмәјим јада саланда,
Сәсини сәсимә гатыбдыр мәним.
Илк дәфә әлһәмә гәләм аланда,
Илк дәфә голумдан тутубдур мәним.

Һансыны сөјләјим сизә, һансыны,
Олүб кечәнләри андыгча бир-бир?!
Ше'рин, ше'ријјәтин әлифбасыны
Мәнә о таныдыб, о өјрәдибдир.

Дәрнәјимиз варды...

О дәрнәкдә биз
Чәфәр мүәллимә гулаг асардыг.
Гызарды чал-чарпаз мубаһисәмиз,
Һекајә үјдуруб, ше'р јазардыг.

Һәрәнин гәлбиндә бир јени илһам,
Достлар галдырарды бири-бирини...
Чәбһәдән тәзәчә гајыдан Ислам
Сөјләрди илк чәбһә ше'рләрини.

Күрүн саһилнини анарды Аслан,
Гасымын фикриндә дағлар динәрди.
Чәфәр мүәллимин бахышларындан
Севинч сүзүләрди, нур әләнәрди.

Мәс'уд истиганлы, аловлу, көјрәк,
Бизимлә отурду, бизимлә дурду.
Ше'рими охујуб тә'рифләјәнтәк
Дәјәрдим: «Һәгиги тәнгидчидир бу!...»

Дуруб дүшүнмәздик вахт нә демәкдир,
Чајдап, чөрәкдән дә тутмаздыг хәбәр.
Әбәди анылыб, севиләчәкдир
Севинә севинә севиндирәнләр.

Чәфәр мүәллим дә јумду көзүнү,
Бир сабаһ күнәши булудда көрдүм.
Сусмуш додағыны, душтаг сөзүнү,
Күсмүш күлүшүнү табутда көрдүм.

Нә чарә, беләјмиш һәкмү һәјатын,
Дөрд оглун үрәји һичранла долду.
Гијмәтли бир инсан, нәчиб бир гадын
Бир евдә һәм ата, һәм ана олду.

Ғадындыр дәрдинә галан кишинин,
Сөзүндән, әһдиндән дөнмәз дејирләр!
Вәфалы гадыны олан кишинин
Очагы гаралыб, сөнмәз дејирләр.

Чохуну јандырыб, јахды ајрылыг,
Заман нәләр етди, вахт нәләр етди,
Јашымыз әллини ашмышдыр артыг,
О исә әллијә јетмәди кетди!

1976.

МИРЗӘ ҺАНЫ ДЕДИЛӘР

Јазда нишан гојулду,
Мирзә һаны —
дедиләр.

Пајыз кәлди,
тој олду

Мирзә һаны —
дедиләр.

Әзизләр көрүшәндә,
Көрүшдән сөз дүшәндә
Мәчлисләр јарашығы,
Елин ширин ашығы

Мирзә һаны —
дедиләр.

Бир күн нә көрүш олду,
Нә тој,

нә нишан...
анчаг

Мирзә һаны —
дедиләр.

ДАРЫХМАСЫН БАБАЛАРЫН

Нә сунта варды,
нә чаз
Көзләрими ачанда мән
дәли Күрүн ғырағында.
Ашыг варды,
синәдәфтәр...
Саз варды,
саз —
инчә телли.
Ашыг варды,
синәсиндә дастан,
нағыл,
гаравәлли.
Чох мәзәли
чих күлмәли...
Нә сунта варды,
нә чаз.
Саз варды,
саз...
Нечә сәсли,
нечә дилли.
Севинч,
кәдәр,
инфрәт,
гәзәб.
Ашыг варды
көзләрини ғыја-ғыја
һәр кечәндә кәрајлыја
ала көзләр сүзүләрди.
Унударды бөјүк, кичик
бир анлыға гәми, дәрди.
Бығларыны ешә-ешә

Короғлудан башлајанда
елин ағыр јығнағында,
дәли Күрүн ғырағында
папағыны сол көзүнүн
үстә басыб
Һај вурарды,
Ғыј вурарды:
«Һојду, дәлиләрим, һојду»
«Чәнки»,
«мисри»...
Һеч билмирдин,
нечә нишан,
нечә тојду.
Ғоч Короғлу нә'рә чәкир.
Алајпозан,
Дәмирчиоғлу,
Бәлли Әһмәд
сәрһәдләри,
сәнкәрләри
јарыб кечир. —
«Үч бир јана, беш бир јана»,
Јағыларын үрәјини
үшүтмәләр сарыб кечир —
«Баш бир јана, леш бир јана».
Бир дастанын нечә голу,
бир галанын нечә бүрчү,
нечә сәмти,
нечә изи,
нечә јолу.
Бағдад,
Тогат сәфәрләри.
Никар ханым
Кизироғлу
хәјалында
дирди кимн.

Хан Ејваз да
 икидләрин бири кими
 һарај чәкир.
Саз дил ачыр,
 нечә күндүз,
 нечә кечә.
Дүнја көрмүш,
 киши кими зәһмәт чәкиб,
 инсан кими өмүр сүрмүш
 ағсаггаллар,
 әһли-һаллар
 динләдикчә «әһсән» — дејир.
Дәли чобан атдан ениб,
Чомағыны бәрк-бәрк
 јерә дөјәчләјир.
Јадымдадыр һәмән ашыг...
Үз-көзүнү тәмизләдиб,
 узунбоғаз чәкмәсини
силдирәндә
 билирдин ки, тој олачаг.
Бир гыз-кәлин,
 билирдин ки, тој олачаг.
Гара гулплу газанларын
 исти буғу
 бир-биринә гарышдыгча,
 нечә јердә түстү галхыб
 нечә јердә көз дүшәчәк.
Әмраһлардан,
 Новрузлардан,
 Дилгәмләрдән,
 Алылардан
 сөз дүшәчәк.
Дәјишдикчә сазын көкү
 зәнкулә дә,
 зүмзүмә дә дәјишәчәк.

Азча јорғун көрән кими
мә'рәкәни,
Ашыг јенә башлајачаг
 мәзнәкәни
Ја косаја,
 ја кечәлә
 сөз атачаг.
Туршудачаг үз-көзүнү
Гарыларә саташачаг;
 ...Ләкәк гары,
Һәпәк гары,
 иман гары,
 илан гары.
Саман алтдан су јеридиб
Чөп алтында
 дәјирманы гуран гары...
Нәнәм јаман һирсләнәрди,
Һирси јенә тез сөнәрди.
 Билирди ки, зарафатды
 Белә шухлуг
 елимиздә бир адәтди.
Кетди бир-бир о гочалар;
 «Һәр гонағым бир вахты вар».
Ашырмышды јүзү нәнәм,
Көчәнләри хатырларды
 вахташыры,
 сөзарасы,
 Каһ Мусаны,
 каһ Мәммәди,
 каһ Һүрүнү,
 каһ Аббасы.
Билирдим ки, чох саташыб
 о туршмәзә ашыг она
Хәбәр алдым бир күн: — Нәнә,

Ашыгы да салырсаңмы
неч јадына
Нәнәм күлдү,
јамаң күлдү.
Күлә-күлә
бирдән-бирә
кирпијиндән
јаш сүзүлдү.

— О нәһләтә кәлмишими
сорушурсан.
Јох, јох, аллаһ еләмәсин;
Кетди о да,
кечәләрдән,
косалардан
гарылардан
бир дә десин.
Јенә бирдән күлдү нәнәм:
— һамы кетди,
кетди о да...
кечәләрдән,
косалардан,
гарылардан
бир дә десин.
Дарыхмасын,
сөһбәтпәрәст, мәзәпәрәст
бабаларын
о дүнјада.

ГӘРИБӘ АДАМ

Вахтсыз көчдү ата-ана,
Ајаг ачыб
долду јаша

о гапыда,
бу гапыда.
Нә ев тикди,
нә евләнди;
гышы,
јајы.
вурду баша
о гапыда,
бу гапыда.
Дүшүнмәди ајаггабы,
шалвар, көјнәк,
пенчәк үчүн.
Бир дэфә дә мағазанын
гапысыны танымады
гәнд, чај, дүјү,
чөрәк үчүн.
Дәрзи кимдир,
чәкмәчи ким? —
танымады.
Кејинмәјә
көһнә-көшкүл
тапыб сечди
о гапыда,
бу гапыда.
Чај гајнады,
чај вердиләр
Чај олмады
ајран ичди
о гапыда,
бу гапыда.

Чобан иди
һагсыз,
муздсуз,
тәшәккүрсүз...

Чамаатын мал-гарасы
габагында
Ахшамадэк чөлдө иди.
Чөрөк чантасы бөйрүндө,
Боз кәрмөшов чубуғу да
элдө иди.

Шәр гарышыб
нахыр кәндә гајыданда
Көрәрдин ки,
бардаш гуруб
о гапыда,
бу гапыда.

Шинелинин этәјини
Сүфрә кими
јерә сәриб,

Гаршысында
пендир, чөрөк
тәк отуруб
о гапыда,
бу гапыда.

Сәдр олсун,
Һәким олсун,
фәһлә олсун
фәрги бирдир.

Бир кимсәјә салам вериб,
Бир кимсәдән салам-калам
көзләмәдән чыхыб кедир.

Јорғунлугу,
хәстәлији билинмәзди,

Јорулса да
—јорулмушам—сөјләмәзди.

Гәрибәди.

Дүзү ону дүшүнән дә чох аз
иди.

Көчдү бир күн.
Јасы да бир јас олмады,
Көкс өтүрүб
бир нәфәр дә
сыхылмады,
позулмады.

Нә бир өвлад,
нә бир дахма,
нә бир дана
галды ондан
бу дүнјада.

Јарым әср мал отарыб,
гојун, гузу нарајлады
һагсыз,
муздсуз,
тәмәннасыз...

Кечәләди о гапыда,
бу гапыда.
Вахт дәјишиб,
Мүәллим чох,
Мүһәндис чох,
һәким дә чох
кәндимиздә.

Инди елә чобан һаны
Һагг уммаја,
пај уммаја
Чөлдә-дүздә мал отарыб,
гојун-гузу нарајлаја...

Бир заманлар анылмајан
Көр нечә дә дүшүр јада—

Мәләдикчә гызыл инәк,
ала бузов,
дәчәл чәпиш
Кәмирдикчә ағачлары
о гапыда,
бу гапыда.

ДӘЈИРМАНДАН ГАЈЫДАНДА

Әјнинләки палтарытәк
көзү,
сачы,
гашы гара.
Ачылмады тутгун үрәк
јазы,
јајы,
гышы гара.
Бир ағ күнүн һәсрәтилә
өмрү боју
јер шумлады
Јүк дашыды,
одун јарды.
Рәнки гара,
бәхти гара.
Бабам анчаг
Дәјирмандан гајыданда
ағарды.

БАБАМ ҺАГГЫНДА

Нәнәм дејәрди: — Бабан
Бојдан уча дејилди.
Нә бәјләрә баш әјиб,
Нә ханлара әјилди...

Аз өмрүнүн чохуну
Дағларда гачаг олду,
Бә'зән дә голубағлы
Зинданда дустаг олду.

Атамын сачы кими
Гывырчыг сачы вармыш.
Көзү бизим Фатманын
Көзүнә охшајармыш.

Алнына бахыб нәнәм
Сөјләјәрди арабир:
— Көр нечә дә алындан
Бабасына бәнзәјир.

Шәкли дә галмајыб ки
Һәрдәнбир алыб бахаг.
Өвладың һәрәсиндә
Бир охшары вар анчаг.

Ады мәнә гојулду
Һүсејн мәнәм бу күн
Горујачам бу ады
Сабаһкы нәвәм үчүн.

КҮЛНАЗ НӘНӘ

Нәнәм гајынанасындан
Тез-тез сөһбәт ачарды...
Күлназын ел ичиндә
Бөјүк шөһрәти варды.
Гадынлар арасында
Һамыдан көјчәк иди.
Бүзмәли кејинәрди,

Гара чалма башында.
Гартал бахышы варды —
Дурнанын бахышында,
Дар күндө дост үстүнө
Өзүнү саларды о.
Нә хејирдән галарды,
Нә шәрдән галарды о.
Једди оғул бөјүдән
Аслан үрәкли ана
Кирди нечә дөјүшә,
Чыхды нечә мејдана.
Бир пәјыз ахшамыјды
Һәјәтдә севинч, шадлыг...
Синәсиндә телли саз,
Чалыб-чағырыр ашыг.
Оғлун биринә тојдур,
Јаллы кедир чаванлар.
Бир тәрәфдә буғланыр
Гара гулплу газанлар.
Чалан ким, чағыран ким,
Бирдән јетишди хәбәр
Сојујуб буза дөндү
Шадлыгдан исинәнләр,
Ананын бајрамыны
Јаса чевирмәк үчүн
Фүрсәти өтүрмәјиб,
Залым дүшмән һәммин күн
Вуруб башга бир оғлу
Бојајуб ал ганына.
Һамы һејрәт ичиндә,
Һамы һиддәт ичиндә.
Көзләрдә гәзәб оду,
Һамы дәһшәт ичиндә.
Гардашын тој күнүндә
Гардаш бојаныб гана.

Бәјдәки виңдана бах,
Бәјдәки үрәјә бах,
Дөврә бах, замана бах.
Гардашын тој күнүндә,
Гардаш бојанды гана.
Итирмәди өзүнү
Јенә дә мәғрур ана.
Деди: — Тојун тој јери,
Јасын да јас јери вар.
Тој икијә бөлүнсүн
Мәчлисдәки адамлар.
Бир көзүмлә ағлајыб
Бир көзүмлә күләчәм.
Молла бир јана кечди,
Ашыг бир јана кечди
Зүлмәт бир јана кечди,
Ишыг бир јана кечди.
Бир тәрәфдә тој сәси,
Бир тәрәфдә вәј сәси...
Әглә сығмајыр бә'зән
Чанлы һәјат сәһнәси.
Чәкилиб бир мәчлисә.
Көз јашы төкдү Күлназ.
Кечиб башга мәчлисә,
Ашыға чалдырды саз.
Бир күндә каһ ојнады,
Каһ да дөнүб ағлады.
Һәм гырмызы кејинди,
Һәм дә гара бағлады.
Нәнәм гајынанасындан
Тез-тез сөһбәт ачарды.
Белә бир гадын олуб,
Белә бир ана варды.

ЗЫНГЫРОВ

Нәнәм гаҗынанасындан
Тез-тез сөһбәт ачарды:
Күлназда даг вугары,
Асиман сәбри варды...
Нәләр чәкмәди башы —
Каһ зиндан, каһ да сүркүн;
Ананын бөжүк оғлу
Дустаг едилди бир күн.
Икидин аҗагына
Вурулду дәмир гандал,
Башлады тәһгир, эзаб,
Башлады сорғу-суал.
Рәис истәһза илә:
— Арвад, бу нәдир—деди.
О зәнчир сәсләрилә
Аран нечәдир—деди.

Алов җағса да белә.
Апанын бахышындан,
Итирмәдән өзүнү
Чаваб верди бу заман:

— Зынгыров гызылгушун
Аҗагына вурулар.
Гарғанын аҗаглары
Һәмишә җалын олар.

Сөздәки һикмәтә бах,
Гопуб кәлди дәриндән;
Рәис вурулмуш кими
Тәрпәнмәди җериндән...

Нәнәм гаҗынанасындай
Ширин сөһбәт ачарды:
Күлназда шаир дили,
Алим камалы варды...

КӘҺӘР АТ

Бабанын вәфалы бир аты варды,
Чох бәркдән чыхмышды о җорға кәһәр.
Нәдәнсә эзәлләр ат сечәндә дө
Әслини, нәслини өҗрәнәрдиләр.

Гаранлыг кечәдә көрпүнүн алтда,
Кизләниб габагы кәсмишди дүшмән.
Сәссизлик нчиндә, җол аҗрычында
Атын гулаглары шәкләнди бирдән.

Од кими сычрады киши хәндәҗә,
Ачылды далбадал намәрд күлләси.
Оҗанды евләрдә җатан көрпәләр,
Ғалхыб җаҗылдыгча атышма сәси.

Бир дәфә һәҗәтдә нә көрдүк, аман,
Бабам нечә җердән җараланыбдыр.
Җапынчы бүсбүтүн буланыб гана,
Атын да дырнагы параланыбдыр.

Биз ону биртәһәр дүшүрән заман
Алов парлаҗырды санки көзүндән.
Бахмаҗыб чанынын аҗрыларына
Хиласкар атынын өпдү үзүндән.

Торпаға тапшырдыг нәһәјәт ону
Думанлы, чискинли, гарлы бир күндә.
Јери дырнагыјла газыјыб кәһәр
Нечә јол кишнәди гәбрин өнүндә.

Кетдим гәбиристана бир ахшам мән дә,
Алышдым, дајаниб бахдыгча мат-мат,
Гурујуб галмышды гәбрин јанында
Көзүндән сел кими јаш ахыдан ат.

ИСКӘНДӘР

Нәнәм гајыманасындан
Тез-тез сөһбәт ачарды:
— Күлназын дағ чүссәли
Искәндәр адлы икид,
Бир гардашы да варды.

Искәндәр, нә Искәндәр...
Бојлу, бухунлу, мәғрур.
Дурушунда әзәмәт,
Бахышында шәфәг, нур.
Гышда буз үстдә јатан,
Ијнәни нишан алыб,
Гуша көзүндән атан.
Күләш вахты ганыран
Тапылмазды голуну.
Дирәдәјмәдә кимсә
Дөјә билмәзди ону.

Гачанда көһлән белә
Чатмазды архасындан.
Бирнәфәсә кечәрди
Дәли Күр чошан заман.

Сынагдан кечирәрди
Бәркдә-бошда өзүнү.
Неч јердә сахламазды
Үрәјинин сөзүнү.
Јохсулларын тәрәфи,
Ачизләрин архасы...
Ондан тир-тир әсәрди
Кәндин бәји, дарғасы
Гочаглар башында чәм,
Һәр оғул бир дағ кими.
Һәмид Мәчиддән икид,
Ким танымыр Кәрәми.
Бачысынын дөшүндән
Сүд әмән Балаһүсәји,
Кабы, Исмајыл, Әләс...
Дава гызанда бири
Јүз-јүз кишијә әвәз.

Дил бир, сөз бир, намус бир...
Варлылар бир тәрәфдә
Онлар бир тәрәфдәдир.
Атышма гызды бир күн,
Тоз-торпаг көјә галхды.
Көјдән јағыш јеринә
Од јағды, күллә јағды.
Бир ағанын күлләси
Дағ кими Искәндәри
Јерә сәрди бир анда
Узанды боз торпаға
Баш ганда, синә ганда.
Атышма јенә гызды.
Искәндәрин јеринә
— Атын. — әмрини верән
Сәнкәрдәки Күлназды...
Боша кечмәди о күн

Бир күлләси Кәрәмин.
Һәр агачын дибиндән
Кәлди сәси Кәрәмин.
Атышма узаныб кәсди нәһәјәт,
Бир нәслин башчысы јумду көзүнү.
Көнлүнә ахса да көзүнүн јашы
Јенә сындырмады Күлназ өзүнү.
Гара кәләғәјы учујла силди
Алнында сыхлашан гызыл халлары.
«Интигам».

«Интигам» дејиб учадан
Чевирди үзүнү Кәрәмә сары.

Әли силаһында дајаныб Кәрәм,
Јенә әзәлкитәк инамлы, мәғрур.
Бир даһа учадан дилләнди Күлназ:
Палыд јыхылса да пөһрәләр дурур.
«Атамын Бир Искәндәри,
Инчи, дүрр Искәндәри,
Кедибдир бир чаныјла
Галыб мин Искәндәри».

Аты кәтирдиләр... Гара халлы ат...
Икид Искәндәрин досту, сирдашы.
Чанлы инсан кими дилә кәлди ат,
Ахды килә-килә көзүнүн јашы.

Гараја тутдулар гадынлар аты
О да гара кејди, гара бүрүндү.
Ат да инсан кими бүкүб бојуну
Кишинин башына дөндү, нә дөндү.

Чамаат јериди, галхды ел, оба
Күлназ мә'рәкәнин габағындадыр.
О күн гардашына дедији сөзләр
Һәлә гочаларын гулағындадыр.

— Сән кәзәрдин о Рүстәмин елиндә.
Чап бәсләрдин көһләнләрин
белиндә.

Нијә өлдүн бир кәдәнин элиндә.
Атыб тутуб, камандарым өлүбдү,
Әлдән кедиб үмидварым өлүбдү.

Нәнәм гајынанасындан
Тез-тез сөһбәт ачарды
Күлназда шир үрәји,
Шаир илһамы варды.

АМАНДЫР, ДУРНАЈА КҮЛЛӘ АТМАЈЫН

Тәзә түфәнкини көтүрүб бабам
Бир ону сынагдан кечирим дејә
Гыјыб сол көзүнү Күр гырағындан
Гәриб бир дурнаны тутду күлләјә.

Дурна јерә енди көксү јаралы,
Бабам фәрәһиндән галхыб севинди.
Бир дә өз көзүнә өзү инанды,
Бир дә түфәнкинә бахыб севинди.

Бир ахшам дүшмәнләр кәсди әтрафы,
Башына од јағды дағдан, дәрәдән.
Јүз дөфә арадан тәк чыхан икид
Бу дөфә чыхмады мүһасирәдән.

Атышды, вурушду сон күлләјәдәк,
Голлар архасында чатылды јенә,
Илләрлә зинданлар күнчүнә дүшән,
Зинданлар күнчүнә атылды јенә.

Сибирдэн, сүркүндэн кэлди сорағы,
Севинэн дә олду севинмәјән дә.
Ај өтдү, ил өтдү, доланды рузкар,
Гајытды вәтәнә, гајытды кәндә

Огуллу, ушаглы, гызлы, кәлини,
Бир әср өмр едиб, мурада јетди.
Вахт тамам оlanda, әчәлин әли,
Ону да дүнјадан апарды кетди.

Гоһумлар, гоншулар, достлар, танышлар,
Хәбәр тутан кими ахыб кәлдиләр.
Бир бајаты чәкди Зал гызы Күлназ,
Бир бајаты чәкди о синнәдәфтер:

Еләми аһу тутду,
Дүзләри аһу тутду.
Баламы ох тутмазды,
Дурнанын аһы тутду.

Бу сөзләр дүшмәди һеч вахт дилиндән,
Деди өләнәчән о, јана-јана:
—Амандыр, дурнаја түфәнк атмајын,
Амандыр, батмајын күнаһсыз гана...

АТАМЫН ЈАШЫДЛАРЫ

Бу Јеникүн кәнди, бу да һәмән јол,
О да бағ арасы чығырлар, изләр.
Атам ахшам-сабаһ кәлиб-кедән јол,
Хатирәләр долу китаба бәнзәр.

Доғма тәбиәти, доғма һавасы,
Гола күч, көзә нур, ағрыја әлач.
Бу Гурбан кишинин јурду, јувасы,
Бу онун әлијлә әкилән ағач.

Раһатлыг билмәди бирчә күн бары,
Чанында, ганында бағ-бағча дәрди.
Тикан чәпәрини каһ јола сары,
Каһ гоншуја доғру сүрүшдүрәди.

Бу Мапсыр дајынын тикдији отаг,
Һамы сәлигәдә ону дејәрди.
Сәһәр һаһарыны етмәздән габаг,
Һәјәти сулајыб тәмизләјәрди.

Чобан Әлигулу, Ихтијар әми,
Бурда өмүр сүрәр, бурда јашарды.
Сөһбәт чанавардан ачылан кими
Һәр кәсдән даһа чох о гызышарды.

Гојуна, гузуја үмид бағлады
Бир ајағы аран, бир ајағы дағ.
Әглинә кәлмәзди дәчәл өвлады,
Бир заман шөһрәтли ашыг олачағ.

Бизим дә евимиз чоҳуна таныш,
Әтраф гәрг олмушду күлә, чичәјә.
Тат Јағуб көрпүјә јахынлашмамыш,
Һарај гопарарды: —Ај Чамал, —дејә.

Самовар габагда долуб-бошалар,
Бирин дә хәбәрсиз дуруб кедәрди.
Бирин бығларыны ешиб сығаллар,
Бирин гәлјаныны түстүләдәрди.

Кәсмәзди гапыдан кәлиб-кедәиләр,
Атамын гәрибә ишләри варды.
Кичик бир гузуну сојана гәдәр,
Әлини беш јердән јаралајарды.

Калдан сүбһә гәдәр јанарды очаг,
Галхыб бозарарды түстү кет-кедә.
Нәнәм дә гонагы севәрди, анчаг,
Гыјмазды бир јолуг чүчәсинә дә.

Үзүм чардагынын алтда топлашыб,
Јашыллар чај ичиб динчәләрдиләр.
Дүнәни дүшүнүб, сабаһы аныб,
Бәзән дә бир јердә кечәләрдиләр.

Габырга сөһбәти түкәпән дејил,
Пәләр олмајыбды гоча дүнјада.
Һәрдән Гачаг Кәрәм, һәрдән Исрафил,
Һәрдән Күлназ нәнә дүшәрди јада.

Бир анда Бақыдан Тифлисә кечиб,
Хојдан, Марагадан сөз ачардылар.
Чиннар кәлкәсиндә раһат әјләшиб,
Хәјалән аләмни долашардылар.

Јаз кечәр, јәј өтәр, доланар пајыз,
Һәрәнин гәлбиндә бир арзу, бир кам.
Бирн охујарды тарсыз, гавалсыз:
— Ај дадан, атма даш, мән јаралыјам.

Бу Јеникүн кәнди, бу онун јолу,
— Һаны о кишиләр,
Һаны? —
сорушма.

Биринин нәвәси, биринин оглу,
Биринин кәлини чыхыр гаршыма...

Нә атам, нә Һажан, нә Алсөјүн вар.
Јенә өз вахтында ачылыр сәһәр.
Дүнјадан бешәлли јапышмышдылар,
Елә билирдиләр өлмәјәчәкләр.

БӘДӘЛ ОЛМАРАМ

Биринин ајағы учарды көјдә,
Биринин архасы јерә дәјәрди.
Ган-тәрә батардыг «Дирәдәјмә»дә,
Дост досту гајышла дөјәчләјәрди.

Истидән, сојугдан тутмаздыг хәбәр,
Бир гәлбин бир дүнја севинчи варды.
«Кизләнгач» ојнардыг гарышанда шәр—
Бири кизләнәрди, бири тапарды.

Үлфәт бағламышдыг јалла, јамачла,
Гајадан сычрајыб, чајдан кечәрдик.
«Топ-топ»ла,—«Гов-тут»ла, «Чилик-
ағачла»,
Чөлләрдә, дүзләрдә мәтинләшәрдик.

Батыб буланардыг тоза, палчыға,
Нечә јаз, нечә јәј нечә дә пајыз.
Елә ки, башлардыг «Гачаг-гачаға»
Кәнди көтүрәрди һај-һарајымыз.

—Мән Кизироглујам, ким мәнән—дејә
Бири гылынчыны даша чәкәрди.
—Мән гоч Короглујам, ким мәнән—дејә
Бири тез өзүнү баша чәкәрди.

—Мән Гачаг Кәрәмәм, ким мәнән—дејә
Бир ат белнидә чошуб-дашарды.
Бир Бәдәл дә варды—«мән кимдән»—дејә
Калһ она, калһ буна јахынлашарды.

Бәдәл, јазыг Бәдәл—«Мән кимдән»—
дејә

Калһ Кизир оглуна пәнаһланарды.
Бәдәл, јазыг Бәдәл «Мән кимдән»—дејә
Калһ да Короғлуну арха санарды.

Һәрдән оланлары салырам јада
Өтүб доландыгча ајлар, фәсилләр.
Ушаглыг илләри галды архада.
Ушаглыг илләри.... гәрибә илләр.

Әбәс әләнмәјиб сачларыма дән,
Тоггушур фикирләр, әмәлләр јенә.
Бир халгын адындан «мән кимдән» дејән
Бәдәлләр тапылыр, Бәдәлләр јенә.

Билирәм јеримн бу һәјатда мән.
Елимә, обама әнкәл олмарам.
Дөнүб торпаг оллам торпаг алтда мән,
Галыб торпаг үстдә Бәдәл олмарам.

МӘҢСҮН ПОЛАДОВУН ВӘФАТЫ МУНАСИБӘТИЛӘ

Сон сәфәр, сон мәнзил јетнишди артыг,
Бир үмид чырағы сөндү көзүндә.
Дүнән хатирәнә гулаг асырдыг,
Бу күн хатирәјә дөндүн өзүн дә.

Үрәксиз көрмәдим сәни һеч заман,
Данышдын үрәкдән, күлдүн үрәкдән.
Үрәк дә апарды сәни дүнјадап
Јыхылдын үрәкдән, өлдүн үрәкдән.

СЕЛЛӘР ИТИРӘРМИШ, СЕЛЛӘР ТАПАРМЫШ

Бу ил гыш бәрк кечди, тутулду јол, нз,
Кечидләр, долајлар, зирвәләр дүмағ.
Ачылды, јумулду гаты думан, сис,
Буз салхым-салхымдыр, гар јумаг-јумаг.

Јај да јаман кәлди бу тәрәфләрә,
Дәрәләр гајнады, дөшләр гајнады,
Көјдән бир дамчы да дүшмәди јерә,
Јердән сулар чошду, селләр ојнады.

Үстүнү гајалар, дашлар, ағачлар
Бүрүмүш торпағы сел елә јарды;
Јыхылды шаһ палыд, гопду хан чинар,
Дашлар бир-бирини дөјүб апарды.

Позулду чајларын бәнди, бәрәси,
Дағылды јувасы булагларын да.
Тоггушан дашларын кәсмәди сәси
Ләкит-көтүклүнүн гулагларында.

Көвдәләр ајрылды көтүкләриндән,
Сел јенә гудуруб, әлини чалды
Миниллик гәбирләр чыхды дәриндән,
Миниллик гатларын үстү ачылды.

Миниллик гəбирдə нə чан, нə чəсəд,
Нə инсан голу вар, нə инсан əли.
Миниллик гəбирдə миниллик сənət,
Инсан нəрарəти, инсан əмəли.

Кичик бир нахыш да бəјүк əсəрдир,
Бир бəјунбағында нечə нахыш вар.
Нахышлар иллəрдир, гəринэлəрдир,
Нахышда баһар вар, нахышда ғыш вар.

Ади бəрүнч сырға, бəрүнч телбасан
Үзүклəр үстүндə нэлəр нəкк олуб.
Елə бил инсанла башдан-бинадан
Көзəллик нəвəси əкиз доғулуб.

Вəһши дағ кəлинин сəрт бујнузуну
Нечə ујдурублар билə билмирəм.
Əлимлə силсəм дə бунун тозуну,
Көзүмүн јашыны силə билмирəм.

Нəр бəрүнч су габы, нəр бəрүнч кəмəр
Гəдим китабларын варағларыдыр.
Бəрүнч голбағылар, бəрүнч ијнэлəр,
Бəрүнч дөврүмүзүн јадикарыдыр.

Көкүмүз торпагда дəриндэн-дəрин,
Ара аддым-аддым, кəз гарыш-гарыш
Гəрибə хилгəти вармыш селлəрин:
Селлəр итирəрмиш, селлəр тапармыш.

БАЛАМА ОХШАЈАН МИН-МИН БАЛАМ ВАР

КЕТДИ

Бир күл битирмишди илк баһар мənə,
Ахшамдан сабаһа дурмады кетди.
Бир үрəк вермишди рузикар мənə,
Нəјатда ики күн вурмады, кетди.

Шимшəк тəк навада алышыб кечиб,
Мəһнəт шəрбəтини гəфилдэн ичиб,
Өзүнə бир көнүл нəмдəми сечиб,
Бир шадлыг мəчлисн гурмады, кетди.

Бəхт јатыб, мүсибəт ајағ үстəди,
Кəдəр далға-далға, дəстə-дəстəди.
Дүшмəди јатаға, дəјəк:—«хəстəди»
Атаны, ананы јормады, кетди.

Нəр кəсə мəһəббəт бəслəјən Ариф,
«— Дарыхдым, јаныма кəл»—дəјən
Ариф.
Мəһи һамыдан чəх истəјən Ариф,
Бу дəфə һалымы сормады, кетди.

МӘНИМИЈДИ

Бир саат бир жердә тутмаздым гәрар,
Араз мәнимийди, Күр мәнимийди.
Өмрүмүн, күнүмүн кәлһакәлиндә
Инчи мәнимийди, дүрр мәнимийди.

Сәсим каһ Газахда, каһ Гарабагда,
Мешәдә, чәмәндә, чајда, булагда,
Мејвәли аран да, чичәкли дағ да,
Елә билирдим ки, бир мәнимийди.

Һүсејн Арифин бағрыны дешдин,
Һарда гәрар тутуб, һараја көчдүн.
Ај оғул, сән нијә габаға дүшдүн
Сәфәр мәнимийди, јер мәнимийди.

ИЛК ДӘФӘ

Чәлдән вахтлы-вахтсыз евә дөнәндә
Илк дәфә гапыны ачарды Ариф.
Бахышлар көрүшүб, фәрәһләнәндә
Гуш кими үстүмә учарды Ариф.

Азачыг үрәјим санчыр,—дејәндә
Илк дәфә голумдан тутарды Ариф,
Сәһәри, Зәһрәни сәсләјәндә дә,
Илк дәфә һажыма чатарды Ариф.

Нечә сон анадәк салмајым јада
О бүтөв варлығы, жарымчыг өмрү.
Кетди мәндән габаг о дүнјада да,
Илк дәфә гаршыма чыхмагдан өтрү.

ИСТӘРДИМ

Истәрдим оғлумун башында һәр күн
Севиниб, шадланыб, күләним олсун.
Сәһәрдән ахшама дөјүлсүн гапым,
Евимә јүз кедиб-кәләним олсун.

Јанашы доланаг голум голунда,
Отурам сағында, дурам солунда,
Енишли-јохушлу өмрүн јолунда
Севинчи, кәдәри бөләним олсун.

Бир хош арзу кими галды бу арзу,
Беләјмиш Һүсејнә јазылан јазы.
Көзәл вәтәнимин көзәл бир гызы
Истәрдим мәним дә кәлиним олсун.

ҺАРДАСА

Һардаса јенидән кәлиб дүнјаја,
Дүшмәни јандырыб, јахмалысан сән.
Бахдығын дәрәјә, мешәјә, чаја
Јенидән ганрылыб бахмалысан сән.

Һардаса өлүмүн кириб гәсдинә,
Көксүнә күлләни сыхмалысан сән.
Һардаса өзүнү атыб үстүмә,
Јенидән гаршыма чыхмалысан сән..

БУ НЕЧӘ ДАҒМЫШ

Кәзиб, долашырам јухулу кими,
Бу нечә заманмыш, бу нечә чағмыш.
Гөвр едир давасыз-дәрмансыз јарам,
Бу нечә дүјүнмүш, бу нечә дағмыш.

Кәдәр гошун-гошун үстүмә күлдү,
Севинчин гул кими бојну бүкүлдү.
Дәјмиши дүшмәмиш, калы төкүлдү,
Бу нечә бостанмыш, бу нечә бағмыш.

Үфүгдүр алышыб бағрыны сөкән,
Зирвәдир шимшәкдән ағрылар чәкән,
Һүсејн оlanda билмәдинми сән
Бөјүк даға бөјүк гар жағачагмыш.

ӨЛҮМӘ ГУРБАН ОЛУМ...

Һәјат әтирли күлдүр,
Күлүмә гурбан олум.
Дағды, дәннзди, көлдү,
Көлүмә гурбан олум.

Чошуб-чаглајан көнүл,
Ачыб баглајан көнүл,
Күлүб аглајан көнүл,
Көңлүмә гурбан олум.

Даг сөкүлүб дедиләр,
Бел бүкүлүб дедиләр.
— Ариф өлүб — дедиләр.
Өлүмә гурбан олум.

ДЕДИ

Бир өвлад түстүсү чыхды башымдан,
Көјләр көз јашыны јерә сых, — деди.
Үмидим, истәјим көзүмдә галды,
Көнүл нәгмәсини јарымчыг деди.

Һәјат башдан-баша бир билмәчәдир,
Ишыглы күндүзүм зүлмәт кечәдир.
Сорушан олмады кефин нечәдир?
Көрән көкс өтүрүб:— Ај јазыг.— деди.

Һүсејн Арифәм, пајым зәһәрмиш,
Бу сәфәр нә јаман ағыр сәфәрмиш.
Ата баласыны нечә севәрмиш,
Көрүш демәјәни ајрылыг деди.

* * *

Еј ана тәбиәт, еј ана торпаг,
Мәнә дә гојнунда бир гарыш јер вер.

Букүнкү үнваным, су, һава, торпаг,
Сабаһкы үнваным Ариф јатан јер.

АРИФӘ

Аралы дүшмәдик биз бирчә ан да,
Јанашы өмр етдик һәјатда һәр күн.
Мән башга дүнјада, сән башгасында
Нечә мәни сәнсиз көрүрләр бу күн.

Көчәрдим, ај огул, сән көчән јерә,
Чанымы јандырыб, бағрымы јардын.
Атасыз галсајды Сәһәрлә, Зәһрә
Мәни һамыдан чох сән ғынајардын.

ДӨЗӘ БИЛМИРӘМ

Гәлбим яшла долуб, ахыр көзүмдән,
Сүзмәҗә билмирәм, сүзә билмирәм.
Мөһнәт дәннзиндә һәсрәт көлүндә,
Үзмәҗә билмирәм, үзә билмирәм.

Гучурам Зөһрәни, Сәһәри сәнсиз,
Янды Мәлеҗкәнин чижәри сәнсиз,
Бирчә кәздиҗимиз җерләри сәнсиз
Кәзмәҗә билмирәм, кәзә билмирәм.

Һүсәҗи бир күндә нечә сөз деҗир,
— Әлһин һәҗәтдән даһа үз—деҗир.
Вәфалы достларым: сәбр ет, дөз—
Деҗир.
Дөзмәҗә билмирәм, дөзә билмирәм.

ДОСТУМ РАСИМӘ

Чанында рузкарын паҗыз бораны,
Гәлбиндән нә гәдәр севинч итирдин.
Җарымчыг һәҗәтын аҗрыларыны
Бүтөв илһамыла дилә кәтирдин.

Гаш онун гашыдыр, көз онун көзү.
Јанаг о јанагдыр, додаг о додаг.
Бахырам: гаршымда Арифин өзү
Расим җырчасында мәһәрәтә бах.

Јерләр, јаслы јерләр о јерләрдими,
Санки, нә күн догуб нә ишыг дүшүб.
Гәзанын гарышыг ишләри кими
Хәтләр, нахышлар да гарышыг дүшүб.

Рәнкләр үрәк ганы...

сары, гырмызы
Гырмызылар алов, сарылар һәсрәт.
Дағлара, дашлара тохунан арзу,
Бир дүнја изтираб, бир дүнја мөһнәт.

Јохушдан нә десин даг ашмајанлар,
Хәзаны чәмәни соландан соруш.
Әбәди аҗрылан нә билир нә вар,
Кедәнин дәрдини галандан соруш.

Мәнимлә бир јаныб, бир јахылан
дост,
Јолуна нур сачан чыраг олајдым.
Ағыр кәдәримә шәрик олан дост,
Дәрин севинчинә ортаг олајдым.

ГЫЗЫМ НУШАБӘҖӘ

Арифин хатирәсинә

Өлмә, торпаглара гојмарам сәни,
Јерин голларымын арасындадыр.
Тәбии суларла јумарам сәни,
Сујун көзләримин гарасындадыр.

*Нүшабә Гәрибова
Ерм. ССР, Амәсија, Гузу кәнд.
10-чу сикиф шакирди*

Јеримдән тәрпәниб, кечә билмәдим,
Тутулмуш ајағым дуз дашыдырмы.
Көзүм яшла долду, сечә билмәдим,
Севинч јашыдырмы, гәм јашыдырмы.

Ешитдим сәснин, һикмәт долү сәс.
Җанышды голумдан јорғун чағымда.
Охудум ше'рини, одлу бир нәфәс
Баһара чеврилди гыш отағымда.

Сөһбәтин нәләри кәтирди јада,
Бир сөзүп нә бөјүк гүдрәти вармыш.
Бир сөзлә јүз кәми батар дәрјада,
Бир сөзлә мин көнүл пәрвазланармыш...

Нә сән ону көрдүн, нә дә о сәни,
Нәдәндир бу гәдәр севки, е'тибар,
Шаир доғулдунса доғма кимсәни
Тәкчә евиндә јох, һәр јердә ахтар.

Һәјатда чох јаныб-јахылмышам мән,
Белә јанмамышдым бу вахта кими.
Һүсејн Арифә тәсәлли верән
Ана Нүшабәми, гыз Нүшабәми?

СУАЛ

Ғајытдымы Зөһрә, кәлдими Сәһәр,
Ариф ләнкимәзди бу вахта кими.
Бу күн гардашындан тутдунму хәбәр,
Әминә, дајына зәнк еләдинми.

Ғазахдан нә јаман никаранам мән,
Ғоһумдан, гардашдан аралы галма.
Сәни сорушурду бир достун дүнән,
Бәлкә дә сөзү вар, көрмәмиш олма.

Суаллар верәрди, суаллар јенә,
Јахыны, узағы салыб јадына.
Дајан, бир суал да мән верим сәнә,
— Арифлә көрүшә билдинми, ана?

ДУНЈА НЕЧӘ БОШАЛЫБДЫР

Нә күндәјәм, нә көкдәјәм,
Ағрыларым баш алыбды.
Башы фикир, үрәји гәм,
Көзләrimi јаш алыбды.

Хәзан јели вахтсыз әсир,
Јер тәләсир, көј тәләсир.
Јолу, изи пајыз кәсир,
Ғапымызы гыш алыбды.

Дајан, туфан, дајан, күләк,
Ғој динчәлсин јорғун үрәк.
Ариф кетди, һүсејн тәк, —
Дүнја нечә бошалыбды.

АНА

Он оғул бөјүдүб јетирән ана
Әсл гәһрәмандыр,
еј әзизләрим!
Бир оғул итириб дөзән анаја
Дејин бу дүнјада
мән нә ад верим?!

БАХТСЫЗ КӨЧМЭСИН

Башгадыр көнүлдө ешгин һәвәси,
Нә гыш дүшүндүрүр, нә баһар мәни.
Ачын радиону јајылсын сәсим,
Динләсин аталар, аналар мәни.

Бир анлыг тәсадүф, бир анлыг туфан
Нәләр төрөтмәјиб.

Дәрк един бары
Горујун гәзанын тиканларындан
Чичәк балалары, күл балалары.
Нә чохдур күндүзүн, кечәнин шәри,
Даддыг ағрысыны һәр мүсибәтин
Бир мисал да чәким кәлмишкән јери
Јаратмаг асандыр, јетирмәк чәтин.

Горујун онлары бағчада, бағда
Енишдә, јохушда, дүздә горујун
Ширин нәғмәләри исти додагда,
Гајнар күлүшләри көздә горујун.

Јүзиллик мөһләтдир бир анлыг вахт да,
Ади күләјин дә һөкмүнү дујун.
Шамаманы тагда, гөнчәни шагда,
Көрпәни гучагда, голда горујун.

Нә јаман чырпыныр үрәјим јенә,
Галхан очағын да күл горхусу вар.
Демәк истәјирәм, гој дејим јенә,
Евин ев, чөлүн дә чөл горхусу вар.

Сүрүчүләр нашы, машынлар шимшәк
Шүтүјүр бир јанда, јаныр бир јанда.
Сәрһад кешијиндә дүрдүгүмүз тәк
Дураг кешијиндә өвладларын да.

Еј ана тәбиәт, еј ана Вәтәп,
Бир инсан һәјатдан вахтсыз көчмәсин.
Бир ата чијниндә јер күрәсиндән
Бир оғул ајрылыб, бир гыз көчмәсин.

БИР ДАҒ КӘЛИ ЈАРАЛАДЫМ ЗИРВӘДӘ

Бир дағ кәли јараладым зирвәдә,
Баш титрәди, ајаг әсди, даш ахды.
Бир чанлыны чандан салды бир зәдә,
Ики көздән ики дамла јаш ахды.

Дүшүнмәдим, анадыр, ја баладыр,
Овчу атар ов бәрәдән кечәндә,
Ала тула ганлы дашы јалады
О сөнүрдү тиканлыгын ичиндә.

Габаглашдыг, сөкүлмәмиш гызыл дан,
Мән силаһлы, о силаһсыз бу јердә.
Јарыјолда ајры дүшдү гатардан,
Мән күнаһлы, о күнаһсыз бу јердә.

Өз һалына тәкчә өзү аглады,
Кими вар ки, ким дајана јанында.
Дил узадыб, нәм торпағы јалады,
Суму кечди, хәјалымдан сон анда.

Додаг јаныр, јанаг јаныр, үз јаныр,
Булудуму, думанымы әјләсин.
Бојландыгча бахыш јаныр, көз јаныр,
Бу јанғыја селләр, сулар нејләсин.

Агыр-агыр дартыб бүкдү дизини,
Мунчуглады кирпиклөрдө донан тэр.
Индән белә тоз басачаг изини,
Индән белә нә жүрүш вар, нә сәфәр.

Бирдән-бирә елә чырпды өзүнү
Саг буңнузу гопуб галды гајада.
Еј һүсејн, мүхтәсәр ет сөзүнү
Бу ган сәни тутасыјды,
тутду да.

ҺҮСЕЈН АРИФ

Бабам ад газанды, елдә, обада,
«Гачаг» чағрылса да, гачаг олмады.
Зинданлар күнчүндә душтаг олса да,
Ајаглар алтында тапдаг олмады.

Көчүб ләјагәтлә кетди дүнјадан,
Ондан һүнәр, гејрәт галды јадикар.
Һәјата көзүмү ачдығым заман
Бабамын адыны мәнә гојдулар.

Ушагдым...

Гачаркән јыхылдым јенә,
Агрыдан агламаг истәдим,
бу дәм.
— Көр кимин адыны гојублар сәнә,
Һүсејн агламаз. —
Бағырды нәнәм.

«Көр кимин адыны гојублар сәнә.»
Бу сәс гулагымда галды нә вахтдан
Бу адла јеријиб дүшмән үстүнә,
45-чи илдә чыхдым сынагдан.

Горудум нәнәмин е'тимадыны,
Горхуб әјилмәдим фашист өнүндә
Горудум бабамын икид адыны.
Вәтән дөјүшүнүн агыр күнүндә.

Бир оғул итирдим бу јашымда мән,
Башыма фырланды аләм бир анда.
Бир оғул итирдим горху билмәјән,
Бир оғул итирдим Ариф адында.

Өмүрлүк ајрылыг чәтин олурмуш,
Нә јерә сығышдым, нә көјә дүшдүм.
Елә бил јенидән башлады вуруш
Елә бил јенидән чәбһәјә дүшдүм.

Хәбәрдар ејләдим јахышы, јады,
Тәкчә Һүсејн јох, Һүсејн Арифәм.
Јашатмаг истәрәм бу ики ады,
Баба Һүсејнәм, бала Арифәм.

Үмманын гүдрәти чағлар ичиндә,
Дағлара гошулуб, гарлы дағ олдум.
Дүнән бир дағ идим дағлар ичиндә,
Бу күн ики зирвә, ики дағ олдум.

Даға дағ дејилиб, дәрәјә дәрә,
Титрәмә, еј кағыз, әсмә, еј гәләм.
Мән севинч чәллады фашист кәдәрә
Һүсејн Арифи әјә билмәрәм.

БИР ДАҢА ВӘТӘНӘ, ХАЛГА БАҒЛАДЫ

Арабир әйләшиб габаг-габага
Дејиб, данышырдыг ај доғанадәк:
— Јаман дарыхмышам, кедәк Газаға,
— Баш үстә, ај оғул, лап бу күн кедәк—
— Көрмәк истәјирәм Кәлбәчәри дә,
— Көрәрсән, ај оғул, көрмәјә нә вар.
— Бахмаг истәјирәм Көј көлә бир дә,
— Бахарсан, ај оғул, бахарсан, бахар.

— Навалар гызанда кедәк Шәкијә...
Көнлү нә истәсә ону едәрдим.
Көрдүјүм јерләри көстәрим дејә.
Кетдијим јерләрә јенә кедәрдим.
— Јаман гаралмышды әминин ганы,
Бир шеј олмајыб ки?
— Јох, һеч нә олмаз.
— Кедәк данышдыраг Фатма ананы,
Хәстәдир, үрәји ачылсын бир аз.

— Сәни ахтарырды бир достун јенә,
Бир дә зәнк етдиләр, ахшам көрүшдүр.
Әглимә кәлмәјән кәлир әглинә
Јадыма дүшмәјән јадына дүшүр.

Анадыр, бачыдыр хәјалындакы,
Һәр шејин гајдына галарды евдә,
Өвладда дамара, гана бахын ки,
Мән оғул, о, ата оларды евдә.

Чатыб-чатмајаны саланда сана,
— Ким кетсин
— Ким алсын.
(ев бунсуз өтмәз)

Гымышыб дејәрди зарафатјана
— Шаир ше'р јазар, базара кетмәз.

Өпәрдим од кими тәр додағындан,
Алнында фәрәһдән пучурларды тәр.
Дејәрдим, — Ај оғул, дилинә гурбан,
Сөзү дејәндә дә, белә дејәрләр.

Бизә тапшырарды бир-биримизи
О кениш тәбиәт, о бөјүк һүнәр,
Јанашыб охшарды һәр биримизи,
Гоһумлар, гардашлар чәмләшәрдиләр.

Чаванлар кәләрди, ширин чаванлар,
Вахтын кечмәсиндән тутмаздыг хәбәр.
Бә'зән чај-чөрәји унудуб онлар,
Бирдән һарајаса тәләсәрдиләр.

Мәним күләрүзүм, меһрибан балам,
Нечә гаршыларды кәлиб-кедәни.
Кәнчләрлә бир дуруб, отуран балам,
Јенидән кәнчлијә сәсләрди мәни.

Кәнчләр, одлу кәнчләр, аловлу кәнчләр
Сизинлә гајалы дағлар ашардым.
Сизә гошулдугча һәр ахшам-сәһәр
Өзүм дә дәјишиб чаванлашардым.

Итирдим атам 74-дә мән,
75 анамы вуруб апарды.
Аман 76, сәнин әлиндән,
Башымда нә јаман туфан гопарды.

Јерми силкөлөндү, шимшөкмү чахды,
Тутулду гулагым, эсди ајагым,
Бөжүктөр, кичиклөр һөјөтә ахды,
Көтүрдү аләми сәсим, сорагым.

Сону көрүмәди бу издиһамын
Атылды аналар үстүмә сары.
Јапышды голумдан Ариф баламын,
Мәктәб јолдашлары, иш јолдашлары.

Итсә дә голумун күчү, гүввәти
Итмәди гајғысы бөжүк халгымын
Бир дә хатырладым бу һәгигәти
Чијниндә дашынды бу јүк халгымын.

Тәкчә сызламадым кимсәсиз јердә,
Јахынлар ағлады, јадлар ағлады.
Мәни шимшәк балам өлүмүјлә дә
Бир даһа Вәтәнә, халга бағлады.

ДАҒЛАР МӘНИ

Истәдим сәфәрә чыхым,
Күл узатсын бағлар мәнә.
Нә биләјдим залым заман
Чәкчәкмиш дағлар мәнә.

Туфан голду габағымдан,
Јер чәкилли ајағымдан.
Дәрд солумдан, гәм сағымдан.
Јолу, изи бағлар мәнә.

Јат Һүсејн,
нә гыш, нә јаз
Јатан бәхти сәс ојатмаз,
Аранын көз јашы чатмаз,
Гој ағласын дағлар мәнә.

АҒЛАЈА—АҒЛАЈА

Анан, бачын дөзмәсә дә,
Дөзәр ағлаја-ағлаја
Көз јашыны ачыг-ашкар
Сүзәр ағлаја-ағлаја.

Бу нә ситәм, бу нә тәлаш,
Көрмәјәјдим бу күнү каш.
Гәм көлүндә голум-гардаш.
Үзәр ағлаја-ағлаја.

Ким Һүсејни салды дилә.
Ода јахды билә-билә,
Јазыг атан индән белә
Көзәр ағлаја-ағлаја.

КИМӘМ МӘН

Бир бинајам, кәрпичләри сөкүлмүш,
Бир чәләнкәм, чичәкләри бүкүлмүш,
Бир ағачам, мејвәләри төкүлмүш,
Јаранышдан белә бәхти кәмәм мән.

Бир чәмәнәм сағы, солу саралмыш
Бир зирвәјәм кечидини гар алмыш,
Бир инсанам, јери, јурду даралмыш,
Дүнја бојда мөһнәтәм мән, гәмәм мән.

Бир палыдам, көвдәсиндән жарылмыш,
Бир гарталам, ганадындан вурулмуш.
Бир үрәјәм, шаһ дамары гырылмыш,
Индән белә нечә дејим кимәм мән?!

АРХАСЫ КЕТДИ

Бир будаг үзүлүб гопду ағачдан,
Бағрымдан бағрымын парасы кетди.
Алдығым жаранын, чәкдијим дәрдин,
Тәбиби, дәрманы, чарасы кетди.

Нә јаман олурмуш, оғул һәсрәти,
Неч ата көрмәсин бу мүсибәти.
Көнлүмдән көнлүмүн сөзү, сөһбәти,
Көзүмдән көзүмүн гарасы кетди.

Һүсејн хәстәдир гәм јатағында,
Булудлар тоггушур гашгабағында.
Јашымын әллини ашан чағында,
Архамын дағ кими архасы кетди.

ВАР

Елимин, обамын үзү ағ олсун,
Мин кәндә, шәһәрә мәндән салам вар.
Мин бир бачы, гардаш тутду голумдан,
Мин бир әмим, дајым, мин бир халам вар.

Торпағы дүшүнүб, сују анмышам,
Әзиз аталары атам санмышам,
Халгыма күвәниб, архаланмышам,
Архамда алынмаз мин бир галам вар.

Һүсејн Арифәм, фикримдә аләм,
Гаршымда атыны ојнатмасын гәм,
Бир дәфә демишәм, бир дә дејирәм.
Балама охшајан мин бир балам вар.

БӘХТИЈАР ВАҢАБЗАДӘЈӘ

Кедирсән, кәлирсән көзләриндә јаш,
Белә демәмишдик, иш белә кәлди.
Чанда чан јанғысы, көнүлдә тәлаш,
Пајыз нејләмишди, гыш белә кәлди.

Тәсәлли верирсән: «Чалыш, дөз.»—дејә,
Үстүмә әләнән гәм јағышыдыр.
Дөзүрәм дағ бојда ағыр иткijә,
Бәлкә дә дөзмәсәм, даһа јахшыдыр.

Галмышам, үмидим Сәһәрлә, Зөһрә,
Һәрәси бир оғул, һәрәси бир гыз,
Бахырам алышыб-јанан үзләрә
Бахырам, алышыр бахышларымыз.

Дујмаздым зәһмини ишин, зәһмәтин,
Јүкүмү чијниндә дашыјанда о.
Билмәдим гәдрини о сәадәтин,
Нечә хошбәхт идим јашајанда о.

Атамы, анамы өтүрәндә мән,
Арифи јадыма кәтирдим о күн.
Јеканә Арифи итирәндә мән,
Ики көз, бир үрәк итирдим о күн.

Оңсуз да өзүмө кэлэн дежиләм.
Тутуб тутдугуну һәјат, гардашым.
Мәним буза дөнүб әлимдә гәләм,
Сәнсә бу дүнјада јарат, гардашым.

БИР ДӘ КӘЛЛӘМ

Бу көјә, бу күнәшә,
Бу аја бир дә кәлләм.
Бу көлә, бу дүннизә,
Бу чаја бир дә кәлләм.

Вурғунам даға, даша,
Һәр кәдијә, һәр гаша.
Бу пајыза, бу ғыша,
Бу јаја бир дә кәлләм.

Ојан, нә бәрк јатмысан,
Көнүлләр гапатмысан,
Сән дүнјаја гајытсан
Дүнјаја бир дә кәлләм.

ЧӘКИР

Ај Ариф, багмыны галдыр бирчә ан,
Көр заваллы атан нә һәсрәт чәкир.
Ачдыгын гапыја бојланыр анан,
Бачын Сәһәр, Зәһрә нә зилләт чәкир.

Аныб агламага көзмү галыбдыр.
Диниб, данышмага сөзмү галыбдыр.
Дүнјада утанан үзмү галыбдыр,
Дејәм, тутдугундан хәчаләт чәкир.

Һүсәјн, үрәкдән јағ чәкилибдир.
Шамама позулуб, тағ чәкилибдир.
Сәһәткәра азмә дағ чәкилибдир,
Бир оғул дагы да тәбиәт чәкир.

ГАР БИЗИМ ДАҒЛАРА ЈАҒМАГ ҮЧҮНДҮР

Бу кечә јухуда көрдүм нәнәми,
Нәнә, Күлназ нәнә, гәһрәман нәнә.
Боз атын белиндән ашыб гуш кими
Пәләнк аддымыјла јанашды мәнә.

Сарылыб бојнума:
ај өмрүм-күнүм,
Илдырым шығыјыб чахмаг үчүндүр.
Башыны дик сахла, башына дөнүм,
Гар бизим дағлара јағмаг үчүндүр.

Әслини, нәслини дәриндән таны,
Көһләнли, галханлы, ғылынчлы кетди.
Бир оғул тојунда бир оғул ганы
Шәнлик сүфрәсинә гарышды кетди.

Чошду Баласәјүн, күкрәди Кәрәм,
Гырмызы кејиндим, гара бағладым.
Бир көзүмдә севинч, бир көзүмдә гәм,
Бир күндә һәм күлдүм, һәм дә агладым.

Ким дүшүб-дүшмәјиб биз дүшән һала,
Көјүн көз јашыдыр о әләнән гар.
Тәләјин һөкмүдүр, ај шаир бала,
Кимә баһар күләр, кимә ғыш ағлар!..

Һәгигәт јухујмуш, јуху һәгигәт,
...Илдырым шығыјыб чахмаг үчүндүр.
Кетди Күлназ нәнә, галды бу сөһбәт
Гар бизим дағлара јағмаг үчүндүр!..

1980

ВАХТЫДЫР

Чыраглар гаралыр, улдузлар сөнүр,
Дәрәјә чән долуб, чисәк вахтыдыр.
Тәбиәт дәјишир, рузикар дөнүр,
Чөлдә гар әләнир, күләк вахтыдыр.

Чалыныр дағларда шимшәјин зәнки,
Елә бил һардаса башланыр Чәнки.
Јашыл јарпагларын саралыб рәнки,
Галын мешәләрин сејрәк вахтыдыр.

Фикирли гајалар билмирәм нәдир?
Сулар гулағыма нәсә нәгл едир.
Кечә узандыгча узаныб кедир,
Күндүзүн өмрүнүн көдәк вахтыдыр.

Кетди анам, атам, кетди тутарым,
Совушду чәмәним, солду баһарым.
Дәјмәјин хәтримә, ај балаларым,
Јаралы көнлүмүн көврәк вахтыдыр.

ГАЛДЫ

Бир нәсил чијнимдә көчдү дүнјадан,
Бир заманын дады додагда галды,
Атанын, ананын шәкли көзүмдә,
Бабамын һавасы гулагда галды.

Јеникүн кәндиңдә гол-ганад ачдым,
Јеридим, јыхылдым, јүјүрдүм, гачдым.
Чәпәрдән адлајыб, бағы долашдым,
Исти, тәр нәфәсим јарпагда галды.

Охшады руһуму чичәјин әтри,
Обашдан ојанан күләјин әтри,
Буламанын тамы, чөрәјин әтри
Чијимин чатдығы очагда галды.

Адымы күрәклә гара јаздығын
Јајлагда илк дәфә гарым газдығым.
Булагдан дөнәндә чәндә аздығым,
Гајғысыз күнләрим узагда галды.

Јоргунлуг нә шејдир, салмадым јада,
Кәклик јумуртасы кәздим јувада.
Дизимин дәриси дашда, гајада,
Үзүмүн алову сазагда галды.

Гаранлыг әријиб, күнәш доғанда,
Дәрәдә зүлмәти ишыг боғанда,
Чијәләк топлајыб, моруг јығанда,
Тиканын јарасы ајагда галды.

Бөјүдүк, гочалдыг, азалдыг, артдыг,
Гапыны илк кәнчлик дөјәндә артыг,
Бүзүб додағыны көврәк ушаглыг
Әли чәнәсиндә гырагда галды.

Доланды ахшамым, өтдү сәһәрим,
Севинчим, шадлығым, гәмим, кәдәрим.
Узаг өлкәләрә дүшдү сәфәрим
Көзүм о дәрәдә, о дагда галды.

Каһ Әмрәһ дилләнди, каһ Сајад пәри
Алышды Кәрәмин синә дәфтәри.
Әсәдин, Мирзәнин зәнкуләләри
Јүз сазлы, сөһбәтлi јыгнагда галды.

Һүсејн Арифәм, даһа нә дејим,
Позулду нөврағым, батды диләјим.
Ата мәһәббәтим, шаир үрәјим
Арифи кизләјән торпагда галды.

ЕЛӘ ОЛДУ

Елә олду күлдү көпүл, күлдү үз,
Чичәк ачды ешгим, андым дүнјада.
Күлдү дәрә, күлдү тәнә, күлдү дүз,
Јери, көјү чәннәт сандым дүнјада.

Күнләр өтдү, ајлар, илләр доланды,
Севинч, кәдәр бир-биринә чаланды.
Туфан гопду, сујум бирдән буланды,
Елә олду, елә јандым дүнјада.

Думан чөкдү, чән көлүндә итди дост,
Һарај Ариф, сон мәнзилә јетди дост.
Кетди ата, кетди оғул, кетди дост,
Мән галмагла нә газандым дүнјада.

ӨМҮР КӨЗЛӘСИНМИ, КӨЗЛӘМӘСИНМИ

Варлығым диз чөкүб,
даша дөнәндә
Мән кимәм? —
Саһилә атылмыш кәми.

Баһарым гар төкүб,
гыша дөнәндә
Мән кимәм? —
Чискинли бир дағын гәми
Һәсрәтдән од тутуб,
аловлананда
Мән кимәм? —
Бир елин Јаныг Кәрәми.
Ичимдә туфанлар
гопан заманда
Мән кимәм? —

Бир сазын кәрилмиш сими.
Арифли күнләрим Арифсиздисә,
Кими ахтарырам,
гаршыда кими?
Дүнән бир сөз дедим:
«Өмүр көзләсә...»
Сахлаја билмәдим
әлдә гәләми.
Көрмәјиб һәјатда белә ајрылыг,
Бир ата, бир ана
бу вахта кими.
Еј Һүсејн Ариф,
нә фәрги артыг
Өмүр көзләсинми,
көзләмәсинми?

САХЛАДЫ МӘНИ

Еј енишли-јохушлу өмрүн өмүрсүз јолу,
Бу һәјат јаранышдан гүссә долу, гәм долу,
Итирмәк асандырмы јеканә, әзиз оғлу.
Бу сынаг мејданында чүр'әт сахлады мәни.

Гапыдан кәсилмәди кедиш-кәлиш бир ан да,
Дан јери агаранда, дан јери гызаранда.
Балалар балам кими бојнума сарыланда
Мәһәббәт һајан олду, һөрмәт сахлады мәни.

Каһ ачыг налә чәкди, каһ кизли јанды шаир,
Ичиндән јараланыб, гана бојанды шаир.
Бир сәс: — Көзлә өзүнү...
бир сәс: — Аманды, шаир.
Гајғы, тәсәлли долу сөһбәт сахлады мәни.

Баһарым ғыша дөндү, јерләр, көјләр гарлады,
Булуд бир дә ојнады, шимшәк бир дә курлады.
Адым бабамын ады, батырмарам бу ады,
Дәдә-баба дәјанәт, гејрәт сахлады мәни.

Көнлүмдә көзәрмәмиш нечә ғығылчым галыб,
Бир ше'р марағында мин-мин охучум галыб.
Гәдирбилән елләрә мисилсиз борчум галыб,
Вәтәнимә, халгыма хидмәт сахлады мәни.

Јенә мејлим сәфәрдә, јенә фикримдә аләм,
Јенә Залгызы Күлназ, јенә јаралы Дилгәм,
Јенә өнүмдә кағыз, јенә әлимдә гәләм
Зәһмәтә гурбан олум, зәһмәт сахлады мәни.

ТӘК ГОЈДУ

Әрзурумда батан ләлә
Кими тәк гојду, тәк гојду.
Мизраб кечди әлдән-әлә
Сими тәк гојду, тәк гојду.

Һәсрәт! — дедим сығмаз дилә,
Көрсүн! — дедим сөздүр һәлә.
Дәрд өзүнү чәкди зилә,
Гәми тәк гојду, тәк гојду.

Чајлар дүшдү һај-һараја,
Нә'рәсини јаја-јаја.
Дағ дөшүндән гопан гаја,
Чәни тәк гојду, тәк гојду.

Шимшәк чახыб, кәсди јолу,
Хан чинарын сынды голу.
Көј сүнбүлү дөјән долу,
Дәни тәк гојду, тәк гојду.

Алышырам гала-гала,
Гәм сазыны чала-чала.
Вахтсыз көчән Ариф бала,
Мәни тәк гојду, тәк гојду

АРЗУЛАРАМ МӘН

Бир әлим кетсә дә, бир әлим дурур,
Јарыш мејданында һәлә варам мән.
Бир күлүм итсә дә, мин күлүм дурур,
Елә зәнн етмәјин сон баһарам мән.

Хәзан сарсытмасын бағча-бағымы,
Күләк ојнатмасын чилчырағымы,
Туфан апарса да бир будағымы,
Чох голлу-будаглы бир чинарам мән.

Һәҗатда каһ галхыр, каһ енир ата,
Нә гәдәр севинир, гәмләнир ата,
Бир бала учундан—бәдбәхт бир ата,
Милҗон балаларла бәхтијарам мән.

Ганрылыб бахырам тарихимизә,
Сайсыз јағыларла дурдуг үз-үзә,
Дөзүм бабалардан мирасдыр бизә,
Мәғрур кишиләрә миннәтдарам мән.

Көксүнү ирәли кәрән достларым,
Һөрмәтлә голума кирән достларым,
Мәнә байсағлығы верән достларым,
Сизә чансағлығы арзуларам мән.

АРИФӘ

Ајағым алтында јатардын, оғул,
Үфүг бозаранда, күнәш батанда.
Һајыма, һојума чатардын, оғул,
Азча гулағына сәсим чатанда.

Башымын үстүнү чән-чисәк алыб,
Гәрарым түкәниб, сәбрим даралыб.
Дарыхма, ај өмрүм, вахта аз галыб,
Ајағын алтында јатар атан да.

НЕЈЛӘЈӘСӘН

Һәфтә өтдү, ај доланды
Вәдә чатды, —
Нејләјәсән.
Бар төкүлдү, мејвә јанды
Бағын батды, —
Нејләјәсән.

Үз чевириб көјә, јерә
Һарај чәкмә әбәс јерә
Јары јолда бирдән-бирә
Бахтын јатды, —
Нејләјәсән.

Үрәклә үрәјин Ариф.
Дилиндә диләјин Ариф.
Дөз јенә, һүсејн Ариф
Бу һәјатды, —
Нејләјәсән.

БӘРИ

Титрәјир күләкдән көврәк будаглар,
Сөјүдләр сачыны јоландан бәри.
Бозарыб бағчалар, гурујуб бағлар
Чичәкләр саралыб-соландан бәри.

Бир гартал бојнуну бүкүр гајада,
Бир кәми боғулуб, батыр дәрјада.
Бир шаир инләјир Ағстафада
Бир ата оғулсуз галандан бәри.

Сачмы мүгәссирдир,
дәнми—билмирәм,
Дағмы буланыбдыр,
чәнми—билмирәм.
Дүнјамы дәјишиб,
мәнми—билмирәм
Мән һүсејн Ариф оландан бәри.

ЈАШСЫЗ ОЛМАЗ

Көнлүнә сирдаш ахтар,
Көнүл сирдашсыз олмаз.
Көйдә илдырым чахар,
Зирвә телашсыз олмаз.

Јахын вармы узагсыз,
Чан одсуз, синә дагсыз.
Бу јолда гара ағсыз,
Ениш-јохушсуз олмаз.

Чошуб-чағласа дәрја,
Дүшмә һаја-һараја.
Бир күн ишығлы дүнја
Бир күн јағышсыз олмаз.

Саға бојлан, сола бах,
Јаваш долан, аста галх.
Күллү-чинчәкли торпаг
Тикансыз, дашсыз олмаз.

Јүз хәјала даласыз,
Нурдан көрпү саласыз.
Шанр башы баласыз
Даг көзү јашсыз олмаз.

ИНТИГАМ АЛДЫМ

Аранда Арифлә ачдым сабаһы,
Арифлә дағларын сејринә далдым.
Достлар мәскәниндә, достлар јанында
Арифлә динчәлиб, Арифлә галдым

Аныб гејрәтини гоч Короғлунун,
Әјмәдим гәддини шаир оғлунун.
Өмрүнү өмрүмә көчүрүб онун,
Адыны адымла јанашы салдым.

Һүсејн Арифәм, гүдрәтим гәләм.
Әһдимдән, андымдан дөнән дејиләм.
Дирилди Зал гызы, дил ачды Дилгәм,
Мән белә өлүмдән интигам алдым.

КЕЧДИ

Көрмәдимсә нечә дејим,
Күл солду, лаләзар кечди.
Дәрмәдимсә нечә дејим,
Тут дәјди, киләнар кечди.

Јолум дүшмәдисә даға,
Көј чәмәнә, буз булаға
Һаггым вармы данышмаға
Булуд чәкилди, гар кечди.

Нә диләдим дүнјаја мән,
Нә һасил бу диләјимдән
Ахшам-сабаһ үрәјимдән
Нә кечди—ағрылар кечди.

ӨЛҮМ ЈАШАСА ДА, ҺӘЈАТ ДАЈАНМЫР

Бир дурна үзүлүб, галды гатардан,
Бир дурна көзүнү ачды јувада.
Бир будаг гырылыб гопду чинардан,
Бир будаг дирчәлиб сүздү һавада.

Шахтадан гуруду шамын көвдөсө,
Чубуглар чүрүдү жагышта, гарда.
Жери негдикчө күнүн нәфәси
Бир көкдөн он пөһрө галхды баһарда.

Бир гартал вурулуб, көйдөн енөндө,
Бир гартал гыј вуруб, зирвөлөр ашыр.
Бир шаир гәләми буза дөнөндө,
Бир шаир синәси чаглајыб дашыр.

Ајлар жола дүшүр, өтүр фәсилләр,
Үрөк дајанса да саат дајанмыр.
Нәсилләр јурдунда јени нәсилләр,
Өлүм јашаса да һәјат дајанмыр.

ГАРДАШЫМ РӘФИГ ЗӘКАЈА

*Көнлүнү көрмәјән елләрми вардыр.
Көзүндә чешмәләр чаглајан кими.
Бағлармы талылар, телләрми вардыр,
Һүсөјн Арифә баглајан кими.*

Рәфиг Зәка.

Мисралар аловлу, дујгулар улу.
Нә јаман јанмысан јанан көнлүмә.
Бир халга дағ чәкди бир шаир оғлу,
Аман һарајладым, аман, көнлүмә.

Чискинли дәрәјәм, думанлы дүзәм,
Өмрүмүн чырағы кечөндән бәри.
Вәтәндә вәтәнсиз, евдә евсизәм,
Арифим дүнјадан көчөндән бәри.

Гөза бир гапыны багламајыбдыр,
Бизим гапымызы баглајан кими.
Фүзули

Мәчнуна агламајыбдыр,
Һүсөјн,
Арифә аглајан кими...

ОЛМУШАМ

Сығышмадым ев-ешијә,
Сәһәр-сәһәр, ахшам-ахшам.
О мешәдән бу мешәјә
Ат белиндә бурулмушам.

Севә-севә, дуја-дуја.
Галхдым дөшә, ендим чаја.
Мәтнләшиб гаја-гаја,
Чешмә-чешмә дурулмушам.

Соналар көлдән ичөндә
Әликләр гашдан кечөндә
Бир бахышла бир чәмөндә
Мин чичәјә вурулмушам.

Дилдән-дилә дүшдү адым.
Ачылдыгча гол-ганадым.
Јаман јердә ахшамладым.
Јорулмаздым,
јорулмушам.

Ај горугчу, азча дејин
Мәнасызды бу килејин,
Нә ов галыб, нә Һүсөјн
Һүсөјн Ариф олмушам.

АДЫНЫ КИЗЛЭДИ

Үфүгдә женичә сөкүлүрдү дан,
Һејранам сабаһын оғлан чағына.
Күмраһ бир сүрүчү енди машындан,
— Шаир, хош кәлмисән Күр ғырағына!

Дүнәнки боз чөлдә тәзә күл-чичәк,
Дүнәнки боз јердә нәһәнк биналар,
Һәлә чох бөјүјүб, чох дәјишәчәк,
Һәлә көрүләчәк чох ишимиз вар.

Тез-тез сөзләрини салырыг јада,
Көрәк дост достуну учуз тутмасын.
Бизи бу дүнјада ким унутса да,
Төкчә шаиримиз гој унутмасын.

Кечирик јағышдан, кечирик оддан,
Өтүрүк бүлбүлләр өтүшән кими.
Јада ше'р дүшүр јоруланда чан,
Хәстәнин көнлүнә нар дүшән кими.

Мешин пенчәјиндә бензин ләкәси,
Семент тозларыдыр кирпичләриндә.
Нечә дә руһуму охшады сәси
Јарыш мејданында, дөјүш јериндә.

Адыны сорушдум, әјди башыны,
Дилләнемәк истәјән динә билмәди.
Адыны сорушдум, чатды гашыны,
Дуруха-дуруха «Мәһәммәд» деди.

Мәғрур көркәмини сүздүм дојунча,
Көзүнүн ишыгы көзүмдә јанды.
Күчлүдән күчлүдүр, учадан уча,
О јандан, бу јандан сөһбәт узанды.

— Ај Ариф, шаир чох јорма, — дејә,
Бир сәс гулагыма ахды архадан.
— Ај Ариф,
Апладым, апладым, нијә,
Кизләди адыны бу һәссас чаван.

Хәјалым долашды дагы, араны,
Алнымда арамсыз пучурлады тәр.
Аталар сөзүдүр, көһнә јараны
Арифләр тәрнәдиб тәзәләмәзләр.

Дүзәлдиб белими, ачыб гәддимн,
Чыхдым сорағына өмүр јолумун.
Сарылдым бојнуна бир ата кими
«Мәһәммәд» баламын, Ариф оғлумун.

КӘПӘЗ

О нечә зирвәдир, думан ичиндә,
Чатыб гашларыны сүкута далмыш.
О нечә шимшәкдир, бир ан ичиндә
Бир гајә дөшүндә јүз јара алмыш.

О нечә булуддур башында сәнин
Аглар көзләринин јашы чәкилмәз.
О нечә чискиндир гаршында сәнин
Ајагы чәкиләр, башы чәкилмәз.

О нечә күләкдир, һәзин сәсилә
Јоргун гарталыны ујуда билмәз.
О нечә Көј көлдүр, өз нәфәсилә
Јанан чијәрини сојуда билмәз.

Көһләнми кишнәјән чошгун селиндә
Тәпә дә, дырнаг да, баш да кедибдир.
О нечә јәһәрдир, гаја белиндә
Полад үзәнкиси дашда кедибдир.

Һаны Һүсәјнин чаглајан чағы,
Гохларды әтрини, чөлүн, чәмәнин.
Нә Ариф вар иди, нә Ариф дагы
О заман сәјринә даланда сәнин.

Силиниб көнлүмдә күлләр, көзәлләр,
Сорушма сачымда дәни, ај Кәпәз.
Белә көрмәмишдим сәни әзәлләр,
Беләми көрмүшдүн мәни, ај Кәпәз?!

НЕЧӘ БИЛӘРДИМ

Газахда көзүмү ачдым дүнјаја,
Дүнјаја ачылан көзүм Газахды.
Газахда көз гојдум улдуза, аја,
О ајлы, улдузлу сөзүм Газахды.

Јер тәмиз, көј тәмиз, тәбиәт тәмиз,
Палыдлар, вәләсләр гол-ганадымдыр.
Јеникүн кәндиңдә ачылан бир из
Һәјата атылан илк аддымымдыр.

Мәчлисләр бөјүдү сазлы, ашыглы,
Зурначы Николун сәсилә долду.
Кәсәмән, Салаһлы, Чајлы, Ишыглы
Ешидиб көрдүјүм илк кәндләр олду.

Кишиләр ад гојуб чатды мурада,
Дејәнләр онлардан дастан дејәрди.
Абдалы, Һәмиди кәтирән јада
Алсөјүн—дејәрди, Һажан—дејәрди.

Гәдим Гарајазы, гәдим һаггы-сај,
Гуру көтүкләр дә мәнә әзиздир.
Дәли Күр бејнимдә ән гүввәтли чај,
О боз көпүкләр дә мәнә әзиздир.

Гәдим Чејранчөлү, әзәл үнваным,
Дәдә-баба очаг, дәдә-баба јурд.
Кәл бир дә башына дөнүм, доланым,
Ај сүрүнән думан, әјилән булуд.

Бир дејил, беш дејил, арзум, диләјим
Кағыз хәбәр тутсун, гәләм ешитсин.
Көјәзәнми дејим, Авејми дејим,
Дамчылымы дејим аләм ешитсин.

Сәсини, сөзүнү елләрә јайды,
Чахды шимшәк кими, гызды од кими.
Бу гәдәр синәси чағламасајды,
Бу гәдәр сәнәткар јетирәрдини.

Бир әли јаратды, бири дөјүшдү,
Чалды чәнкисини гоч Короғлунун.
Кәрәм Кәрәм кими дилләрә дүшдү,
Вағифи Вағифдир, Вурғуну Вурғун.

Нәсилләр даш үстә тәзә даш гојур,
Һәр сөһбәт бир дөврү кәтирир јада.
Бабам Баласөјүн бурда ујујур,
Бура көчүб кәлди Ариф балам да.

Мэрамы, мэгсэди башгадыр өмрүн,
Бизэ һәјат да һагг, өлүм дә һагдыр.
Арифин ајағы алтында бир күн
Һүсејн Ариф дә ујајачагдыр.

Дујуб гохламасам торпаг этрини
Ишыглы күндүзү кечэ биләрдим.
Белэ билмәсәјдим онун гәдрини,
Дүнјанын гәдрини нечэ биләрдим.

ӘЗИЗ БАЛАЛАРА

Дурун, балаларым, нәфәс-нәфәсә,
Гызыл јанағыңыз гызыл дан кими.
Верин, балаларым, верин сәс-сәсә,
Чағлајын бүлбүлләр чағлајан кими.

Сизинлә данышым, сизинлә диним,
Ушаглыг өмрүмә һәмдәм олубдур.
Пионер нәғмәси әзәлдән мәним
Хатирәләр долу нәғмәм олубдур.

Бахын балаларым, бахын көз-көзә,
Бир севинч көнүлдә нечә из салыб.
Нә дејим, бәлкә дә һәјатда бизә
Бал сөзү сүзүлүб, баладан галыб.

Фикрим зирвәләрә јол ачды бу дәм,
Бала мәнәббәти көјдән дәриндир.
Бир суал башымда долашды бу дәм
Баламы ширинди, балмы шириндир?!

Дүнәни, бу күнү кәтирин јада,
Сабаһын сүканы сабаһ сиздәдир.
Мәнә елә кәлир Ариф балам да
Позулмаг билмәјән чәркәниздәдир.

БИР КӨЗЭЛ ЭЛЛЭШДИ МЭЧЛИСИМИЗДЭ

ГЭРЭНФИЛ, ЛАЛЭ, НЭРКИЗ

Үч чичэжэ вурулдум,
Кэндимиздэ эзэллэр —
Гэрэнфил, лалэ, нэркиз.
Гохладым дөнэ-дөнэ,
Јохладым дөнэ-дөнэ,
Үчү дэ көзэл, тэмиз.
Сэсли-күлү ушаглыг
Иллэрин ганадында
Кечди сәссиз-сәмирсиз.
Бир пајыз ахшамында
Ајрылдым тәбнәтдән
Шәһәрә көчмәк үчүн.

Үч гыз чыхды гаршыма
Јарашыглы, севимли,
Адлары догма, эзиз.
Бир бојда, бир бухунда
Гэрэнфил, лалэ, нэркиз.
Бахдым һејрәт ичиндә;
Бахыб дедим: — Бәлкә дә
Һәмән кәндимиздәки
Үч чичәк үч гыз олуб
Чөлдән, дүздән хәбәрсиз;
Шәһәрдә ахшам-сабһ
Мәнлә көрүшмәк үчүн
Гэрэнфил, Лалэ, Нэркиз.

ДЕЈӘ—ДЕЈӘ

Чајлар дашыр, дашлар ашыр,
Бир-бирини дөјә-дөјә.
Шаһ будаглар шагылдашыр
Бир-биринә дөјә-дөјә

Буз зирвәдә парылтылар,
Гарлы дөшдә харылтылар,
Шимшәк чахды курултулар
Сыгышмады јерә-көјә.

Сона көчүб, көлдән кедир,
Әтир учуб күлдән кедир.
Сағлығымыз әлдән кедир
— Сағлыг олсун. — дөјә-дөјә.

ГОЈМАЈЫН

Мешәләр, гојмајын итсин булаглар,
Чешмәләр позулсун, чајлар позулсун.
Нәгмәләр, гојмајын суссун додаглар,
Ғајалар, гојмајын гартал јорулсун.

Лаләләр, гојмајын дүзләр бош гала,
Булудлар, гојмајын көјләр бошалсын.
Чичәкләр, гојмајын бүлбүл лал ола,
Көзәлләр, гојмајын шаир гочалсын.

ӨЗҮДҮР ДЕЈӘ

Бир көзәли бу ахшам
Апардыг чијнимиздә,
Яндым баш әјә-әјә.
Аглады көзләриндә
Дағ да, даш да, дәннз дә
Ағладым көзәллијә.
Башымын үзәриндән
Сәһәр бир дурна кечди—
Һејрәтлә бахдым көјә,
Нечә гәлбим ачылды,
Нечә һалым дәјишди,
— Бәлкә өзүдүр — дејә.
Дагылды кәдәрләрим,
Билмәдим нә ад верим
Өмүрсүз һәјатдакы
Өлүмсүз көзәллијә.

ИНАНМАРАМ МӘН

Десәләр көј дәннз
Чәкиб гурутмағ олар,
Буна инанарам мән.
Десәләр гарлы дағы
Сөкүб атмага нә вар! —
Јенә инанарам мән,
Десәләр мәһәббәт дә
Тез силинәр үрәкдән;
Буна инанмарам мән!

СӘН МӘНИМЛӘ КЕТ

Әтирли бағчаја, шәһли чәмәнә,
Лилпарлы булаға сән мәнимлә кет,
Арабир дәннзин далыб сејринә,
Јахына, узаға сән мәнимлә кет.

Кәзәк обалары, кәзәк елләри,
Һәр кәндә, шәһәрә сән мәнимлә кет.
Кәл бөләк севинчи, бөләк кәдәри,
Һәм хејрә, һәм шәрә сән мәнимлә кет.

Һараны бәјәниб сечәси олсам,
Ораја, еј сәнәм, сән мәнимлә кет.
Бир күн бу дүнјадан көчәси олсам,
Тәк онда демәрәм сән мәнимлә кет.

БИРИ БӘХТӘВӘР ОЛСУН

(нағмә)

Көрән дејир көзәләм,
Елә бил гызыл күләм,
Бир гәлби нечә бөләм
Бирини севәсијәм.
Бири бәхтәвәр олсун.

Һамы әзизләр мәни,
Нечәси изләр мәни.
Јорду бу көзләр мәни
Бири ирәли кечсин,
Бири бәхтәвәр олсун.

Жар гәдрини билән чох,
Данышан чох, күлән чох,
Севән чох, севилән чох,
Гој севиб севиләнлә
Бири бәхтәвәр олсун.

Биринә мејлим јатар,
Биринә ешгим чатар
Бири бәхтәвәр олсун.

БИРИ СӘНСӘН, БИРИ МӘН

Ики көрпә су ичир,
Бир чешмәнин көзүндән —
бири сәнсән, бири мән.
Ики ушаг јолланыр
Мәктәбә сәһәр тездән —
бири сәнсән, бири мән.
Ики кәнч тој еләјир
Гәлбләр вурур фәрәһдән,
бири сәнсән, бири мән.
Икиси тутуб кедир
Бир көрпәнин әлиндән —
бири сәнсән, бири мән.
Ики бәхтәвәр гоча
Әјләшиб сөһбәт едир
Өмрүн илк күнләриндән—
Бири сәнсән, бири мән.

ИШЫГ

Ишыгдыр һәјатда ән бөјүк не'мәт,
Узағы, јахыны сечән ишыгдыр.
Үрәкдән-үрәјә севки, мәһәббәт,
Бахышдан-бахыша кечән ишыгдыр.

Күнәш төһфәсидир, доғур үфүгдән,
Шәфәглә јујунан көл дә ишыгдыр.
Гызылы чаланда мешә, чөл, чәмән,
Чичәк дә ишыгдыр, күл дә ишыгдыр.

Инсанын гәдрини инсан биләндә,
Фәрәһдән алышан үз дә ишыгдыр.
Сөһбәт көнүл ачыб хоша кәләндә,
Нәғмәјә чеврилән сөз дә ишыгдыр.

Думанлы, чискинли дағлар ашанда,
Ағрыны, ачыны удду бабалар.
Јолу јаныланда, изи чашанда,
Үзүнү ишыға тутду бабалар.

Сабаһы ишыгла саламламышыг,
Ишыг ганымызды, вичданымызда.
Камал дүнјасынын нөврағы ишыг,
Ишыгсыз олмасын бир анымыз да.

Һејф ишыг чәкән доғулмадым мән,
Доғула билсәјдим нә иди дәрдим.
Вәтән көзәлинин бир күлүшүндән,
Мин кәндә, шәһәрә ишыг чәкәрдим.

ЈАНМА

Көнүлдөн әрижиб, чандан үзүлдүм,
Аһыма алышыб, үнүмә жанма.
Көзүмдә гаралан аја, улдуза,
Сачымда агаран дәнимә жанма.

Гәм шикара чыхыб, ајрылдыг ова,
Елә бил јох имиш о јурд, о јува.
Дағыма әләнән гара, гырова,
Јолума бурулан чәнимә жанма.

Тагы хәзан дөјүб, шахы јел әјмиш,
Галаны тоз позуб, бүрчү сел әјмиш,
Һүсәјн Арифин бәхти беләјмиш,
Фәрәһим, фәрәһсиз күнүмә жанма.

КӨЗЛӘРИМИН ӨНҮНДЭСӘН

Һарда олсан өмүр боју,
Мән архада, сән өндәсэн.
Ајлар боју, илләр боју,
Көзләримин өнүндәсэн.

Јох гәрарым бирчә ан да,
Јүк синәдә, агры чанда,
Үрәјимин агрысында,
Сачларымын дәннндәсэн.

Јердән, көјдән јох хәбәрим,
Баш апарыр фикирләрим.
Ајрылыға нә ад верим,
Мән сәндәјәм, сән мәндәсэн

КЕЧИБ

Көзүнә бахырам дурудан дуру,
Дурулуг көзүнә булагдан кечиб.
Үзүнә бахырам ишыглы, нурлу,
Бу күнәшдән гопуб, чырагдан кечиб.

Әтирли телләрдә әтирли бағлар,
Гызыл лалә кими гызыл јанағлар.
Ичиндән алышыб јаныр додағлар,
Гәлбин һәрарәти додагдан кечиб.

Әлин һәрарәти әлә шириндир,
Кәлишин, кедишин елә шириндир.
Сәсин она көрә белә шириндир,
Сәнә бу ширинлик Газахдан кечиб.

НӘ ВЕЧИНӘ

Әли чичәк, ајағы күл,
Тели ипәк, дарағы күл.
Үзү гөнчә, јанағы күл,
Боја онун нә вечинә?!

Күнәш әридә дағлары,
Әримәз синәнин гары.
Башы булуддан јухары
Дәрја онун нә вечинә?!

Нә фәләјә фәләк дејир,
Нә илләрә бојун әјир.
Јеришиндән јер титрәјир,
Гаја онун нә вечинә?!

Һәр сөзү дузлу-мәзәли,
Үз ишвәли, үз гәмзәли,
Сәрхошдур дунја көзәли,
Дунја онун нә вечинә.

ҮК ОЛАР

Сөз демә, сөз дәјәр она,
Фикри бөлүк-бөлүк олар.
Көзәлдир көз дәјәр она
Фәрәһи бешкүнлүк олар.

Ипәк телә әл јарашыр,
Түл бәдәнә түл јарашыр.
Күл јанаға күл јарашыр,
Күлләр күләр күллүк олар.

Чәкмә арана дағлыны,
Башлама кечә нағлыны,
Өзүнә сахла ағлыны
Ағыл көзәлә үк олар.

ЈАТЫР

Еј дост, һәр кәдәрим әјандыр сәнә,
Хејли замандыр ки, јар биһал јатыр.
Чалыр көч тәблини рузикар јенә,
Өлүм дөшәјиндә бир марал јатыр.

Түкәниб нәфәси даһа ган верир,
Өскүрәк нә кәсир, нә аман верир,
Чан алаи көзәлини өзү чан верир,
Чәкилиб о һүснү, о чамал јатыр.

Солан јанаглара салдыгча нәзәр
Башымда шүбһәли хәјаллар кәзәр.
Көзләр гүруб едән күнәшә бәизәр
Додаглар ағарыб, дили лал јатыр.

Күнаһың мә'ләјә лајиги әзаб,
Күн зүлмәтдә гәрг ола маһтаб?
Фә ә сорсан кәлмәјир чаваб,
Јар, дилимдә мин суал јатыр.

1946.

СОРУШ

Чох дүшдүм изинә, дедиләр ону
Бир күскүн чејранын изиндән соруш.
Ахшамлар нәм долу јорғун көзүнү
Јол азымыш дурианын көзүндән соруш!

Бахым күл үзүнә бир дәфә бары,
Сојутсун синәми Кәпәзин гары.
Дедиләр: — Одланан о јанаглары
Бир јанан палыдын көзүндән соруш.

Кәзмә дагы-дашы, кәз күнаһыны,
Сөзлә јумаг олмаз сөз күнаһыны,
Һүсеји, һәјатда өз күнаһыны
Өзкәдән сорушма, өзүндән соруш.

БӘЛКӘ...

Де, һансы чешмәнин көзүндән ичим,
Бәлкә бир дә ичдим, бәлкә ичмәдим.
Де, һансы чәмәнин күлүндән сечим,
Бәлкә бир дә сечдим, бәлкә сечмәдим.

Һәсрәтми гаршыда көзү јол чәкән,
Булудму буланыб, белә јаш төкән,
Бу јашыл таладан кечим вахт икән
Бәлкә бир дә кечдим, бәлкә кечмәдим.

Кетмәз хәјалымдан о даш, о гаја.
Кечә көз гојдуғум улдуза, аја.
Әзәл гондуғумуз јурда-јуваја,
Бәлкә бир дә көчдүм, бәлкә көчмәдим

ЈАРАШАН ОЛСА

Дејирләр шаирләр сөз овундадыр
Бу нечә марагдыр, нечә һәвәсдир.
Дејирләр шаирләр көз овундадыр,
Дејирләр шаирләр көзәлпәрәстдир.

Чәмәнә күл әзиз, чичәк доғмадыр,
Бахмагла дојармы көнүл көзәлдән?!
Гартал тәбиәтли сәнәт өвлады
Үзүнү зирвәјә тутуб әзәлдән.

Гуш да гуш ејинини кәтириб дилә,
Өмрүнә, күнүнә дајаг ахтарыр,
Будагда титрәјән тәр јарпаг белә
Өзүнә бәнзәјән јарпаг ахтарыр.

Дејирләр шаирләр севкидән мәстдир,
Сағына бојланар, солуну көзләр.
Дејирләр шаирләр хәјалпәрәстдир,
Тез јаныб, тез сөнән очага бәнзәр.

Атыны бир сәмтә сәјирдир һәрә,
Бир дә нә горхусу десин, дејәнләр.
Һәјатда шаиртәк севиләнләрә
Азмы бөһтан атыб севилмәјәнләр.

Фикримдә меһ кими әсди бир көзәл,
Ачыллам ачылса, соларам солса,
Һәгиги шаирә бәсди бир көзәл,
Һәгиги шаирә јарашан олса.

МӘНӘ ЕЛӘ КӘЛИР

Мәнә елә кәлир бүтөв гајајдыг,
Һардаса вурулуб, јарылмышыг биз.
Мөһнәт зәнчиријлә гәм мејданында
Һәсрәт дирәјинә сарылмышыг биз.

Кәлиб сорағымыз ағры дагындан,
Бүкүлүб белимиз јад тапдагындан,
Гопуб өз одундан, өз очагындан
Өзкә түстүсүнә бурулмушуг биз.

Јанырам сачдакы дәнә баханда,
Донурам көздәки чәнә баханда,
Мәнә елә кәлир, сәнә баханда
Һардаса көрүшүб, ајрылмышыг биз.

ЈАЗЫГ МӘН ОЛЛАМ

Нечә тәрәвәтли, нечә инчәсэн
Бәнөвшәми дејим, лаләми дејим.
Јаша хәјалынча, диләјинчә сән,
Еј сон сәадәтим, ахыр истәјим.

Дузлудур сөһбәтин, шириндир дилин,
Күлән бахышларда јаз көрмүшәм мән.
Нә сәнә охшајан тәзәтәр кәлин,
Нә сәнә бәнзәјән гыз көрмүшәм мән.

Чәлдә күләк, јағыш вермәјир ара,
Нә көјдә инсаф вар, нә јердә арам.
Пәнчәрә өнүндә елә отурма,
Сәнә сојуг дәјәр, јазыг мән оллам.

БАХЫРСАН, БАХЫРАМ...

Ипәк телин кими, ипәк хилгәтин
Әтрин күл әтрими, јаз нәфәсими?
Инчә бој-бухунун, инчә сурәтин
Тәлә веркисими, һагг веркисими?

Гашынмы көзәлдир, көзүнмү көзәл?
Гаш нахыш кәтириб, көз ишыг вериб.
Үзүнмү көзәлдир, сөзүнмү көзәл?
Әгә һүснә нечә јарашыг вериб.

Тәбиәт һикмәтли, һәјат сәһрли,
Далгалар өнүндә јорғун сәбрими
Бахырсан, бахырам далгын, фикирли,
Кәдәрлә гајнајыб-гарышдыгча биз.

ДАНЫША БИЛМӘДИК

Даныша билмәдин о күн мәнимлә
гәрибә ишди...

Даныша билмәдим о күн сәнинлә
һалым дәјишди
Бәнөвшә—Гызылкүл әфсанәсини
јадыма салдым,

Кичик бир отагда,
Ејни бир вахта,
Сән марта чәкилдин, мән маја галдым.

Дајанаг үз-үзә, дураг көз-көзә
Сајрышаг улдузлар сајрышан кими.
Нечә јарашырыг бир-биримизә
Көј јерә, јер көјә јарашан кими.

ЈАХШЫ, ЕЛӘДИРСӘ...

Ағ синән елә бил гарлы дағ дөшү,
Сәсин чешмәләрин шаграг сәсидир
Күлүшүн күнәшин сәһәр күлүшү,
Ана тәбиәтин һәдијјәсидир.

Инчә һәрәкәтин, тәмиз хилгәтин
Бир чанлы сәнәтдир, бир үлви ше'р.
Ширин данышығын, дузлу сөһбәтин
Әгиллә, камалла әтирләнибдир.

Дејирәм, көрәсән салыб јадына
О мәни бир дәфә сәсләјәчәкми.
Белә бир көзәли бәсләјән ана
Бир дә беләсини бәсләјәчәкми.

Мәсәл вар:— Арајыр һәр кәс ејнини,
Әзәлдән һөкм едән бир ғајдадыр бу.
Јахшы, еләдирсә нә үчүн сәни
Итирән мән олдум, тапан јад олду.

СОЈУГ ДӘЈӘР СӘНӘ

Сонасан, ғыјмарам кәлә,
Кәлдә сојуг дәјәр сәнә.
Күл јанында дөнмә күлә,
Күлдә сојуг дәјәр сәнә.

Ујма өзкә әмәлине,
Гошулма ғыза, кәлине,
Дүшәрсән јаман дилине,
Дилдә сојуг дәјәр сәнә.

Бу нә арзу, бу нә диләк,
Алышырам үрәк-үрәк,
Түл бәдәнә түл нә кәрәк,
Түлдә сојуг дәјәр сәнә.

Чәкмә дараға телини,
Кәмәрлә сыхма белини,
Әлдә сахлама әлини,
Әлдә сојуг дәјәр сәнә

Һүсејн Ариф, бу нә сирр.
Вә'дә өтүр, вахт тәләсир.
Көнлүмә көч, күләк әсир
Чәлдә сојуг дәјәр сәнә.

БИЗ КИМӘ НЕЈЛӘДИК

Биз кимә нејләдик.

Чаваб верән јох,
Мән көнлү јаралы, сән көзүјашлы.
Көјү булуд кәсиб, јери ғар тутуб,
Сән мөһнәт чискили, мән гәм јағышлы.

Түкәнди күнләрин ғарары кетди,
Ајларын, илләрин илғары кетди.
Бизим өмрүмүзүн баһары кетди,
Сән сары пајызлы, мән гара ғышлы.

Санки, нә күлмүшүк, нә шадланмышыг.
Нә тојда, нишанда ганадланмышыг.
Ахыр нечә солуб, нечә јанмышыг,
Сән алов далғалы, мән од ахышлы.

Һәсрәтдә јолдашыг, кәдәрдә тајыг,
Биз нәјик. —

Сал даша чырпылмыш ғајыг,
Дағлар архасына әјилән ајыг,
Сән вида сүзүшлү, мән сон бахышлы.

Дүнјамын ләззәти итди дүнјада,
Ғәза билдијини етди дүнјада,
Өмүр јары јердә битди дүнјада
Һүсејн Арифәм хәзан нахышлы.

ЛӘЗКИ ГЫЗЫ

О тәр јанағларын ғызаран заман
Сүзүлә-сүзүлә көзләрин күлүр.
Санки, Шаһ дағынын чәмәнзарындан
Чичәкләр топланыб, чәләнк һөрүлүр

Ачанда јаханы ағ тәмиз әлләр,
Ағ синә дағларын ағ зирвәсимн.
Чијнимә төкүлән гызылы телләр
Пајызын гызылы һәдијјәсимн.

Динләдим сәсини чај ғырағында
Бу сәс шыр-шырларын шаграғ сәсимн?
Әтирли нәфәсин сәһәр чағында
Меһ долу чәмәнин күл нәфәсимн?

Башына чәкәндә мави өрпәји,
Мави көјләрдими јелләнен бу дәм.
Сән көј кејинәндә бу көзәллији
Баһара дәјишиб, јаза вермәрәм.

Көзәллик һәрарәт, көзәллик атәш,
Көзәллик илһамдыр, руһдур, диләкдир.
Көзәл гыз сәмада бојланан Күнәш,
Торпагда ачылан тәзә чичәкдир.

Үзүн бозаранда һөкмүн гәтидир,
Гәзәб далғалары галхар дәриндән.
Зәһмли бахышлар сәртдир, итидир,
Ләзки бабаларын хәнчәрләриндән.

Заманын көһләни јејиндән-јејин
Башымын үстүндән илләр өтүшдү
Һејф. Ләзки гызы, сәнин кәнчлијин
Һүсәјнин гочалан вахтына дүшдү.

КӨЗЛӘРӘМ

Әзизләдим дәнә-донә,
Дөнүб јенә әзизләрәм.
Јөнүн бәри дүшәр дејә,
Јолу, изи тәмизләрәм.

Овутмағ үчүн үрәји,
Бу севкиши, бу истәји,
Торпагда гызыл чичәји,
Көјдә улдузу изләрәм.

Сөз вар, гашла, көзлә дедин,
Сөз вар, ону сөзлә дедин,
Һүсәјн: — Көзлә — дедин.
Өмүр көзләсә көзләрәм.

БӘНЗӘР

Нә гәдәр гыз гыздыр ата свиндә,
О мәгрур дајанан бир дага бәнзәр
Лакин кәлин олуб кери дөнәндә,
Һәр шәјдән сыхылан гонага бәнзәр.

Өмрә дарлыг едәр өмүр гәфәси,
Өтүрәр көксүнү көрсә һәр кәси.
Түкәнәр севинчи, сөнәр һәвәси,
Истисиз, түстүсүз очага бәнзәр.

Долашыр дилиндә сөһбәти, сөзү,
Чиллә ғырову тәк ағарар үзү.
Хәлвәти, ашкара јашаран көзү,
Көзүндән буланан булага бәнзәр.

Дејирсэн: чичэкдир солуб баһардан,
Дејирсэн: чејрандыр дүшүб тутардан
Дејирсэн: дурнадыр галыб гатардан
Дејирсэн: инсандыр јумаға бәнзәр.

Әбәс башламадым бу килејләри,
Дүнјанын дүнјадан јохдур хәбәри..
Арифсиз һүсејн ајлардан бәри
Нә хәстәјә охшар, нә саға бәнзәр.

ДЕЈИРЛӘР КӨЈЧӘДӘ БИР КӨЗӘЛ ОЛУБ

Гыздан тәрәвәтли, кәлиндән гәшәнк,
Көзәлләр ичиндә бир көзәл олуб.
Кишидән гејрәтли, оғландан зирәк,
Дејирләр Көјчәдә бир көзәл олуб.

Күмүшү хәнчәри бағлајыб белә,
Чөлләри, дүзләри кәзиб кечәрди.
Булаглар башында һөрүкләрилә
Сәһәнки јериндән үзүб кечәрди.

Чајлар гыжылтылы, дәрәләр дәрин,
Сојунуб чимәрди,
 бәдән гар кими.
Итәрди ичиндә ағ көпүкләрини
Кизләнпач ојнајан ушаглар кими.

Күндүзләр көз гојар ачан күлләрә,
Кечә улдузлары сајар, сајарды.
Зәриф бармаглары ипәк телләрә
Чәкиб, ашыглары јамсылајарды.

Галхыб јохушлары көһлән белиндә,
Булуддан башына чалма чаларды.
Марал тәк дағларын ајна көлүндә
Гапрылыб һүснүнү сејрә даларды.

Гоһуму, гоншусу тә'рифләјирди,
Онун вургунујду ата, ана да.
Халы тохујарды, јун әјирәрди —
Бир әли чәһрәдә, бири ханада.

Чорабы, әлчәји, долағы бәзәр,
Ади илмәнин дә өз назы варды.
Һәр һејбә бир әлван чәмәнә бәнзәр,
Һәр хурчун саралмаз бир лаләзарды.

Узаглар, јахынлар, дөјдү гапыны,
Гочалы, чаванлы дүшдүкчә бәндә.
Елчиләр апарды өз һесабыны,
Бир елин бәјини бәјәнмәјәндә.

Чохунун позулду кефи-дамағы,
Һәрә бир чавабда дөндү, нә дөндү.
«Кәсәмәнли нә чүр кејир папағы».
Јајылыб бир зәрби-мәсәлә дөндү.

Фүзули ешидиб тутсајды хәбәр,
Мәчпуна кизлинчә нәсә дејәрди.
Кәрәмин көзүнә дәјсәјди әкәр,
Әсли јох, бәлкә дә—Һәчәр.—дејәрди.

О дағлар маралы, дүзләр чејраны,
Ширин гошмаларда, нәғмәләрдәдир.
Сәһбәти көтүрүб Азәрбајчаны,
Гәбри ашыг Алы јатан јердәдир.

Нә бир сорушан вар, нә дә ахтаран,
Нә бир көнүл аһы, нә бир көз јашы.
Гәбир дә нә гәбир... үстү нә вахтдан
Мамырла өртүлү ади чөл дашы.

Батыб гәрг олурам гәмә, гәһәрә,
Богазым гурујуб, нитгим тутулуб.
Һајыф Гызылвәнкә, һајыф Һәчәрә
Дејирләр Көјчәдә бир көзәл олуб.

БИР КӨЗӘЛ ӘЛЛӘШДИ МӘЧЛИСИМИЗДӘ

Бир көзәл әлләшди мәчлисимиздә,
Отага нур јағды, әтир чиләнди.
Елә бил бөјүдү сүфрә дә, миз дә
Үрәк тәзәләнди, руһ тәзәләнди.
Бир көзәл әлләшди мәчлисимиздә.

Дил инчә, диш инчә, данышыг инчә,
Шәфәгләр ојнады јанагда, үздә.
Дәјишди сөз-сөһбәт, дәјишди кечә,
Көзләр бир нөгтәдә бирләшди анчаг—
Бир көзәл әлләшди мәчлисимиздә.

Тәгвимә бахырам—тәгвимдә јанвар,
Гәлбимә бахырам—гәлбимдә баһар!—
Бир көзәл әлләшди мәчлисимиздә,
Отаг нурла долду, әтирлә долду.
Нә дејим инсанын бәлкә күнәшлә,
Бәлкә дә чинәклә гоһумлуғу вар!..

МӘН ЈАЗМАДЫМ

Мән јазмадым, кәләчәјәм,
көзлә, јар мәни!
Көзлә десәм көзләјәнә
гынајар мәни.
Јағды јағыш, әсди күләк,
гара да дүшдүм.
Вурушларда нечә кәрә
дара да дүшдүм.
Елә олду, гәләм тапдым,
вараг тапмадым.
Гәләм тапдым, вараг тапдым,
бош вахт тапмадым.
Дөјүшүн дә өз һөкмү вар,
өз гәрары вар;
Күндә онун јүз һөкмү вар,
јүз гәрары вар.
Билә-билә белә сөзү:
јазмаг олармы?
Көнүлдәки мәнәббәти позмаг
олармы?

Билирдим ки, јары чанын
галыб јанымда
Јанындајды о вахт мәним
јары чаным да.
Вәфалы гыз! Сәдагәтин
сону вармы нечә?!
Севән дә өз севәнинин
унудармы нечә?!
Дөрдјол сулар буз бағлады,
бозарды дағлар,
Дөрдјол гардан дон кејинди
бағчалар, бағлар.

Дөрдјол төкдү јарпагыны
ала чинар да,
Дөрдјол ачды, дөрдјол солду
һејва да, нар да,
Сән көзләдин... Дөрд гыш өтдү
дөрд баһар мәни,
Бирчә дөфә јазмасам да,
көзлә, јар мәни!

СӘН ДӘРСӘ КӘЛМӘЈӘНДӘ

Дүшүр јадыма һәрден:
Мәктәб һәјәтиндә мән
Јолуна көз дикәрдим...
Гәлбим сызларды һәрден
Сән дәрсә кәлмәјәндә.

Дуруб-дуруб анардым,
Кизли-кизли јанардым.
Нечә достун ичиндә
Өзүмү тәк санардым
Сән дәрсә кәлмәјәндә.

Зәнк сәси учаларды,
Ушаглар сөз аларды.
Көзләрим бош масада,
Фикрим сиздә галарды,
Сән дәрсә кәлмәјәндә.

Дөзмәјиб буна бә'зән,
Дүшүб каһ да һәвәсдән,
Нә даным һәгигәти,
Гачардым мән дә дәрсдән,
Сән дәрсә кәлмәјәндә.

КӨРҮШӘРИК БИЗ

Һардаса чешмәләр чошуб-дашырлар,
Һардаса чығырлар, изләр бирләшир.
Һардаса узаглар јахынлашырлар.
Һардаса бахышлар, көзләр бирләшир.

Һардаса кечәјлә күндүз баш-баша,
Гызылкөл, бәнөвшә гоша дајаныр.
Һардаса үзүнү тутуб јаз гыша
Һардаса Ај, Күнәш биркә ојаныр.

Селләр, сулар кими ахыр өмүр, күн,
Вахт чатыр дәјишир нәсилләримиз.
Елә бил һардаса көрүшмәк үчүн
Јенидән дүнјаја кәләчәјик биз.

ЈОРУЛДУМ

Дүзләр кечдим, дағлар ашдым арамсыз,
Нә аранда, нә јайлагда јорулдум
Кечидләри, долајлары јохладым,
Нә јахында, нә узагда јорулдум.

Ајагларым кечди дашда, гајада,
Нә енишдә, нә јохушда јорулдум,
Исти сојуг һеч вармадым фәргинә,
Нә боранда, нә јағышда јорулдум.

Бир сөз дедин,
үмидими итирдим,
Кери дөндүм, јаман һалда јорулдум.
Нә чох, нә аз,
беш аддымдыр арамыз.
Сиздән бизә кәлән јолда јорулдум.

О ДЕЖИБ, ЕЛЭ ДЕЖИБ...

«Өмүр кечди, күн кечди
Чаван олмам бир дэ мэн» —
Бир сөз мин дилэ дүшдү
Бир шаирин дилиндэн.
Гочалыб, гәрибсәјиб,
Кедиб, она нэ дејим.
О дејиб, елэ дејиб,
Мэн нијэ елэ дејим.
Аловдур снәмдәки,
Күл олмарам јердә мән.
Гочалан дејиләм ки,
Чаван олам бир дэ мән.

ҺӘЈАТДА

Бир пәләнк пишиклә јанашы кетмәз,
Гартал гартал илэ сүзәр һәјатда.
Өрдәкләр јанашы, газлар јанашы,
Соналар јанашы үзәр һәјатда.

Чән чәнлә говушар, булуд булудла,
Биркә шөлә чәкиб гызар од-одла.
Дағын снәсиндә палыд палыдла
Борана, човгуна дөзәр һәјатда.

Өмүр асан дејил, күн асан дејил,
Вичдан сусан дејил, гәлб сусан дејил.
Еј Нүсеји Ариф, тәк инсан дејил.
Даш да даш ејнини кәзәр һәјатда.

Гоча Шаһдағынын зирвәси дүмағ,
Торпағы, һавасы, сују тәмиздир.
О даға, о даға бәизәрсән анчағ,
Вичдан ләкәсиздир, чән ләкәсиздир.

Нечә јол Муганын сејринә далдым,
Үфүгләр, чәмәнләр нечә кенишмнш!..
Орда да тәк сәни јадыма салдым,
Тәбиәттин кениш, хилгәттин кениш.

Дөздүм дөјүшләрдә ағрыја, дәрдә,
Әсла бүдрәмәди әлимдә гәләм.
Сәни хатырладым дөјүшләрдә дә,
Билдим ки, асланам, јалғыз дејиләм.

Көзәлләр кәссә дә бәнди, бәрәни,
Мәни горумадын шүбһәләнәрәк.
Өзүнә гысгандын бирчә сән мәни
Сәни Нүсејинә гысгандығым тәк.

1972

ШАИРДӘН ИНЧИМӘЗЛӘР

Бир сөз чыхды дилимдән,
Долду көј-ала көзләр.
Мән јалғыз, сән дә јалғыз...
Јох, ај дәјмәдүшәр гыз,
Шаирдән инчимәзләр.

Дилэк кимсәсизләди,
Үрәк кимсәсизләди.
Чичәк кимсәсизләди.
Донду чыгырлар, изләр
Бу кедишин гәсди нә?
Бир дејән јохму сәнә
Шаирдән иичимәзләр?!

Мизраб гызар, тел јанар.
Чәј алышар, көл јанар.
Јарпаг солар, күл јанар
Көрүшмәсә әзиләр.
Јүз гандыран олса да,
Сөз јандыран олса да
Шаирдән иичимәзләр.

ДЕДИМ БАЈҮШ НӘ СУСМУСАН

АЛИМ ВАР

Алим вар, космоса тутуб үзүнү,
Парлаг улдузларын батыр ичиндә.
Алим вар, гырх илдир јумуб көзүнү,
«Почт гутусу»нун јатыр ичиндә.

Алим таныјырам, гоча Гафгазын
Чешмә тәк дурулуб дибиндән чыхыр.
Алим вар, сол әли Сәлман Мүмтазын,
Сағ әли Нүммәтин чибиндән чыхыр.

Алим вар, көрәндә көзләрин күлүр,
Дејирсән: — Нә көзәл, нә мейрибандыр.
Алим вар, динәндә әтин төкүлүр,
Алим таныјырам, аллаһ амандыр!..

1974

ҮЧ МҮНӘГГИД

Бир отагда үч мүнәггид әјләшиб,
Бири корду, бири карды, бири лал
Бири узун, бири арыг, бири көк,
Бири гоча, бири чаван, бири чал.

Бири дејир:—Дуз шәкәрдән шириндир,
Бири дејир:—Аран дағдан сәриндир,
Бири дејир:—Көл үммандан дәриндир,—
Бири сәфег, бири мајмаг, бири кал.

Бири деди:—Милчәк филдән ағырдыр,
Сүбут үчүн о бирини чағырды.
Елә олду үчү бирдән бағырды
Кәл, һүсәјн, бу сөһбәтдән ләззәт ал.

ДАЈЫ

(мәзәли ше'р)

Гуллуғунда гул кимјәм,
Ај бығлары бурма, дајы.
Бир чибинә пүстә апар,
Бир чибинә хурма, дајы.

Гыр фындыгы, сындыр гозу,
Тут бечәни, кәс хорuzu,
Сағда булаг, солда гузу,
Бош-бошуна дурма, дајы.

Өз чанына сән гулаг ас,
Чан олмаса нә тој, нә јас
Мән гол чәким, сән мөлүр бас,
Чох фәргинә варма, дајы.

Агсаггалсан һөрмәт газан,
Гонагларла је, ич, узан,
Плов кәлсин газан-газан,
Азмы, чохму?—сорма, дајы.

Демирәм гујругдан кечин,
Дөшү тапын, буду сечин.
Нечә олду әкин, бичин?
Үрәјим гирма, дајы.

Таныјарлар филанкәсәм,
Инанарлар һәр нә десәм,
Фермаја да тәкчә бәсәм,
Чал башыны јорма, дајы.

Сөзүм ширин сөзүн кими,
Көзүм көрүр көзүн кими.
Һал әһлијәм өзүн кими
Бачоғлусуз вурма, дајы.

МҮНӘГГИД ДОСТУМА

Бир мүнәггид достум да вар,
Саға чумар, сола чумар.
Ахшам башгасыны тапар,
Сабах биз илә, биз илә.

Түтүн чөкүб додағына,
Ләкә һонуб јанағына.
Бојну армуд саплағына
Дөнүб, нәзилә-нәзилә.

Мәсләки мәркәз арағы,
Марағы конјак марағы.
Јелләнәр чубуг ајағы,
Јердән үзүлә-үзүлә.

Дан сөкүлдү ездэн көчөр,
Орда вурар, бурда ичэр.
Янымдан сивишиб кечэр,
Көзлөр сүзүлө-сүзүлө.

Жел дөжүб, чөпөр сөкүлүб,
Чэнэ батыб, диш төкүлүб.
Гамэт беш јердэн бүкүлүб,
Чэтин дүзэлө-дүзэлө.

Очаг кедиб, көтүк галыб,
Су чэкилиб, көпүк галыб.
Бир дэри, бир сүмүк галыб,
Галхар эзилө-эзилө.

Бел баглајыб агасына,
Дөнүб базар даргасына.
Дэрс дә дејир гагасына,
Ағыз бүзүлө-бүзүлө.

Ситатлары көһнө-тэзэ,
Бир-биринэ дүзэ-дүзэ.
Күл үфүрэр көзүмүзэ,
Сахта сөз илэ, сөз илэ.

Гурддан ајырмаз көпэји,
Сечмэз саманла көпэји,
Гарышыг салар ипэји,
Көһнө без илэ, без илэ.

Ешит мәни, ешит заман,
Диләмәдим сәндән аман.
Беләсини бу дүнјадан,
Бирчә тез елә, тез елә.

ВАЈ О КҮНДӘН

Фэрги бирди, нәһајэт,
Истәр әлли ил өмр ет,
Истәр јүз ил дүнјада.
Һеч кәс күнәшлө, ајла
Јанашы дөвран сүрүб
Галан дејил дүнјада.

Ја кеч, ја тез гонагсан.
Гонубсан, гопачагсан.
Вахтсыз көчмәјә нә вар?
Дөзмәк олар
јолларда
Чән ола, думан ола,
Гар ола, туфан ола
Һәр дәрдә дөзмәк олар,
Вај о күндән
инсана
Дэрс верән һејван ола.

ГАРТАЛЛА СӨҢБӘТ

Дағлара кетмишдим, гоча дағлара,
Үрәк тәзәләнди, руһ тәзәләнди.
Кетмишдим вугарлы, уча дағлара,
Бир гартал гыј вуруб һавадан енди.

Истәклиләр кими, әзизләр кими
Бә'зән гарталла да дәрдләшир инсан.
Бир дә һәрарәтлә сыхыб әлими
Деди: — Дағлар оғлу, хош бујурмусан.

Бура өз евиндир, өз мәскәниндир,
Рүһуна доғмадыр чығырлар, изләр.
Диндирмәк истәсән тәк мәни диндир,
Сөzlәр ешндәрсән, гәрибә сөzlәр..

Фили апардылар сығаллајараг,
Шир дә јаман јердә чашбаш галыбдыр
Артистин фәндиһә, әмәлиһә бах
Пәләнк гаганы да бәндә салыбдыр.

Бир дәфә жеријә аддым атмајан,
Әзәл кәздији тәк кәзә биләрми?
Чөлләрдә, дүзләрдә гәрар тутмајан,
Сиркдә гәрар тутуб дөзә биләрми?

Һәрә бир тор атыб, бир тәлә гурур,
Дәјишир варлығын хилгәти, рәнки.
Гамчыјла отуруб, гамчыјла дурур
Гајалар пәләнки, дашлар пәләнки.

Нечә сөјләјәсән јахына, јада,
Белә ојунлардан кар ашармы неч?
Түлкүлә, чаггалла бир мејданчада
Тәлхәклик пәләнкә јарашармы неч?

Сахта күлүшләрдән, тәрпәнишләрдән,
Чохлары башадәк хошланачагмы.
Кан да өз-өзүмә дејирәм көрән,
Кәмәндләр бизә дә тушланачагмы?

Башымыз үстүндә сыхлашды булуд,
Һәјәчан ичиндә ајаға галхдым.
Чөкдү арамыза бир анлыг сүкут,
О мәни сејр етди, мән она бахдым.

Дүшүндүм алнымы овушдуараг,
Дәрк едә билмәјән, гој дәрк етмәсин.
Чәсарәтә үмид, чүр'әтә мараг
Апа тәбиәтә инам итмәсин.

Миннәтчи олмадым һәјатымда мән,
Олдумса, үзүмә ашкара дејин.
Бирчә хәһишим вар, пәләнки сиркдән,
Һүсејни ичласдан азад ејләјин.

НАДАН ПРОФЕССОРА

Профессор ешитмишәм далымча,
Башламысан һәрза, һәдјан, әда сән.
Јерли-јерсиз ишә салма дилини,
Аләм билир киши мәнәм, кәда сән.

О китаба, бу китаба сохулдун,
Өзкәләрин һесабына тох олдун.
Чәтин вахтда, бәд ајагда јох олдун,
Дил-дил өтдүн нишанда сән, тојда сән.

Гырғы кимә шикарыны аланда,
Бир әлини әлли чибә саланда,
Ара-сыра имтаһана галанда,
Чичәк кими ачылырсан јайда сән.

Дејән јохму аз јығышын, аз вурун,
Бир дәфә дә дүз отуруб, дүз вурун.
Палаз гулаг, тотуг гарын, гоз бурун,
Јаратмысан тәзә ганун-гајда сән.

Бағбан олсан бағда ағач әкәрдин,
Бәниа олсан, нечә бина тикәрдин.
Чобан олсан сүрүжә баш чәкәрдин,
Алим олуб вермәјибсән фәјда сән.

Әзәл-ахыр табутуна кирәрләр,
Чәсәдинни јер үзүндән силәрләр.
Ја үчүнү, ја једдинни верәрләр,
Ондан сонра неч дүшмәзсән јада сән.

НӘ ДЕЈӘР БИЗӘ

Әтлик идарәси өз ишиндәдир,
Һәмән торпаг һәјәт, һәмән даш дивар.
Мејхош гапанчыјла, бамазә мүдир,
Көз вуруб худмани пычылдашырлар.

Кәсиб кирәчәјн гапычы гаға,
Ошун да өз һаггы, өз марагы вар.
Бирини әл үстү верәр габаға,
Бирини—кет!—дејә кери гајтарар.

Чапыг һесабдар да өзкә сајагдыр,
Кәләни, кедәни узагдан сечир.
Саһә рәнси дә ајыг ушагдыр
Сәрфәли достлара баш чәкиб кедир.

Әтлик идарәси гајнајыр јенә
Өкүзләр, даналар бојланыр мат-мат,
Әзкин чамышларын һәниртисинә
Бәрәлдиб көзүнү гысылыр Бозат.

Һаны о гантарға, һаны о јәһәр,
Илхыдан ајрылыб тора дүшүбдүр.
Гајалар белиндән сычрајан кәһәр
Кимә гисмәт олуб: һара дүшүбдүр?!

Ағзы көпүкләниб төјшүјүр үрәк
Буланлыг бахышлар бурулуб јола,
Чәкичи, әлини тәрәзидән чәк,
Алычы, алверн сабаһа сахла.

О чајла чаглајыб, күләклә учуб,
Олуб-кечәнләри хатырла бир-бир
Бабәклә шыгыјыб, Бабәклә учуб,
Бабәклә јорулуб мүркүләјибдир.

Агрыја, ачыја чох кәриб синә
Тә'рифи дилләрдә дастан олубдур.
Јаныг Кәрәмин дә јаныб дәрдинә,
Гачаг Кәрәмә дә һәјан олубдур.

Енишдә, јохушда бәркијиб чаны,
Думанлы-чискинли дағлар ашанда.
Икидләр ганына гарышыб ганы
Гылынчлар, галханлар габаглашанда.

Вәфасы вәфадыр, һүнәри һүнәр,
Она мишнәтдардыр нәсилләримиз.
Галдырыб башыны бабам нә дејәр
Аты колбасаја дөндәрәндә биз.

Нә сирли, сәһрли јараныб һәјәт,
Көнүл сөзлә долу, сөһбәтлә долу.
Јахшы ки, бу күнү көрмәди Гырат,
Јахшы ки, вахтында көчдү Короглу.

ЗООПАРКДА

А фил, хортумуна һајыфым кәлир,
А чејран, изләрин о изләрдими?
А гартал, янына дүшүб гаһадын,
А бүлбүл, сөзләрин о сөзләрдими?
А шир, о пәнчәми көрдүјүм пәнчә?
А пәләнк, дизләрин о дизләрдими?
А дурна, бахышын дәјишиб тамам,
А марал, көзләрин о көзләрдими?
А түлкү, бирчә сән јаман түлкүсән,
Дәмир гәфәсдә дә һаман түлкүсән.

БИР ДӘФӘ КӨКСҮНҮ ӨТҮРМҮСӘНМИ

Күндә бир чәмәндән јүз чичәк үзән
Бир јурдда бир чичәк битирмисәнми?
Јүз кәклик овлајыб, јүз үрәк үзән,
Һәјата бир кәклик кәтирмисәнми?

Кизләјә билмәзсән күнаһыны сән,
Зүлмәтә галдырдын сабаһыны сән,
Дәрјада сынама силаһыны сән,
Дәрјада бир балыг јетирмисәнми?

Барыт гоһусуну јамаг асанмы?
Чејрана, чүјүрә гыјмаг асанмы?
Анаы баласыз гојмаг асанмы?
Бир бала бөјүдүб јетирмисәнми?!

Еј фикри думанлы, хәјалы дүшкүн,
Һүсејн Арифи дәриндән дүшүн.
Јапан дағ, солан бағ, гоһан тач үчүн,
Бир дәфә көксүнү өтүрмүсәнми?

ПӘРДӘЛӘР

Пәрдә вар инсанын јумур көзүнү,
Фитнәни горујуб, шәри јашадыр.
Пәрдә вар чәкилиб тутур сәһнәни,
Билмирсән тамаша нә тамашадыр.

Пәрдә вар гаһајыр көјүн үзүнү,
Улдузлар гәрг олуб зүлмәтдә батыр.
Пәрдә вар, бәлкә дә онун даһында
Ајларын, илләрин мин сирри јатыр.

Пәрдәләр мүхтәлиф, пәрдәләр рәнк-рәнк,
Пәрдә вар ипәкдән, түлдән јараныр.
Пәрдә вар булуддан, пәрдә вар оддан,
Пәрдә вар күлүшдән, күлдән јараныр.

Сөкүб бирдәфәлик атаг онлары,
Јашајыб өмр едәк бу пәрдәләрсиз.
Тәкчә бөјүк-кичик арасындакы
Һөрмәт пәрдәсинә тохунмајаг биз.

BAJ

Шаир јананда:—Baj—демә.
Әјри јолу сечәндә вaј
Һејвәрәләр сарлығына
Тир-тир әсиб ичәндә Baji!

Долу кәләндә: Baji — демә
Хәзан күләндә:—Baj демә
Икид өләндә:—Baj демә
Јаман күнә дүшәндә вaј!

Тикан чичәкдән данышыб,
Пишик пәләнkdән данышыб,
Алчаг жүксәkdән данышыб
Башсыз баша кечәндә Вај!

ДЕДИ

Дедим:—Лалә, нә ачмысан?
Чарчысыјам јазын, — деди.
Дедим:—Күнәш, нә истисән?
Ач јаханы, гызын, — деди.

Дедим: Алма, нә дадлысан?
Мејвәсијәм бағын, — деди.
Дедим:—Палыд, нә күчлүсән?
Дајагыјам дағын, — деди.

Дедим:— Бүлбүл нә өтүрсән?
Севинч ашыб-дашыр,—деди.
Дедим: — Бајгуш, нә сусмусан?
Дүнја абадлашыр,—деди.

ИНАНМАГ ОЛМУР

Јанагда нечә боја,
Үзә инанмаг олмур.
Бахышда нечә рија,
Көзә инанмаг олмур.

Күләк дөјүр, јел әсир,
Шахлар баш-баша дәјир,
Ајаг елә бүдрәјир,
Дизә инанмаг олмур.

Һәгигәт ач, јалан тох,
Дүнән:—Бәли!

Бу күн:—Јох!
Сабаһын сабаһы чох,
Сөзә инанмаг олмур.

От солур, күл саралыр
Кедиш-кәлиш даралыр
Очаг елә гаралыр,
Көзә инанмаг олмур.

Јолу, изи даш тутуб,
Гапымызы гыш тутуб,
Әјри елә иш тутуб,
Дүзә инанмаг олмур.

ҮЗҮЈОЛА ШАИР

Достум!— дејә хатырлама ону сән,
Кеч башындан башабәлә шаирин.
Ахшам—сабаһ «бөјүкләрин» јанында
Дили ширин, үзүјола шаирин.

Ачылмајан гапылара из ачар,
Кирпикләри тәрпәнмәмиш көз ачар,
Нечәләри һүнәриндән сөз ачар
Голу јекә, өзү бала шаирин.

Мүхәннәтдир көрпүсүндән кечилмәз,
Ағыллыдыр гујусундан ичилмәз,
Кишилији, гадынлығы сечилмәз,
Бир күн дајы, бир күн хала шаирин.

Ичи бошдур шоран јурдун гозу тэк,
Зәһлә төкәр торпаг јолун тозу тэк,
Дамагыны өзү јалар гузу тэк,
Јамаң чатыб агзы бала шаирин.

Кәл һүсејн, үрәјини сыхма сән,
Шимшәк олүб һәр мејданда чахма сән,
Әбәс јерә габагына чыхма сән,
Өзү орта, бәхти ә'ла шаирин.

ТУЛА

Ләпир-ләпир, чыгыр-чыгыр
Сүмсүмәји хошлар тула.
О лүләни, бу лүләни
Рәғибинә тушлар тула.

Сагы тәпә, солу дәрә,
Һарда бечә, һарда фәрә,
Кечид-кечид, бәрә-бәрә,
Сәфәринә башлар тула.

Биринә мејдан сулајыб,
Биринә гујруг булајыб,
Ганлы синәләр јалајыб,
Боғазыны јашлар тула.

Марал ачды нә вечинә,
Кәл боғазды нә вечинә,
Чејран азды нә вечинә,
Саһибинә охшар тула.

Гулағы дүшдүмү сәсә,
Аман вермәз о һеч кәсә,
Зирвәләри бирнәфәсә,
Бир гырпымда ашар тула.

Синә-синә, јата-јата,
Тоз торпаға бата-бата,
Ону, буну сата-сата,
Дөвран сүрүб јашар тула.

ЈАХШЫ КИ...

Јахшы ки, јајылыр күнүн шө'ләси,
Әримәк билмәзди гар бу дүнјада.
Јахшы ки, пәләнкин курлајыр сәси,
Чаггаллар чәкәрди чар бу дүнјада.

Азмы һәгигәтин кәсиб сөзүнү,
Јалан баша кечиб, чәкди өзүнү,
Јахшы ки, даһиләр ачыр көзүнү
Динир намус, гејрәт, ар бу дүнјада.

Еј һүсејн Ариф, дилиндә Дилгәм,
Нә сәһрли һәјат, нә сирли аләм...
Јахшы ки, гылынчла тоггушур гәләм,
Јахшы ки, шаирләр вар бу дүнјада!..

КИТАБЫН ИЧИНДӘКИЛӘР

Азәрбајҗан симфонијасы

Азәрбајҗан симфонијасы	3
Фәһлә әли	11
Нефт дашларында дүшүнчәләр	14
Тәһһа буруг	19
Балығын да баласы вар	20
Торпаг ешги	21
Нечә варсыңыз	22
Бәлкә буна көрә...	22
Бир овуч торпаг	26
Сәјүд пәјасы	27
Әбди борч	27
Булудлар	29
Гәдим көнд	30
Дурналы	31
Көрән дағлар мәненә гәрибсәјирәни...	32
Тәбнәт дүшүнүр	33
Дағлар нә дүшүнүр, дағлар нә дујур	34
Дағлара чән дүшәндә	34
Җемшан ағачы	35
Хәзан чачәји	36
Булаг	38
Дәүм	38
Зирвәдә буз үстә өлүр дағ кәли...	40
Демир	41
Долу	42
Көкләр көбәрсәзди	42
Хырдалан	42
Җәј бизә олсун	45
Көчәләр	46
Бәллар	46
Бәјүрткән	47
Дәһһалар	48
Пәјизә	49
Булаглар	50
Јахшы ки вармыш	50
Ағбулага кәлмишәм	51
Мешәләр	52
Дағлар	54
Пәлид јаныр, тәк јаныр	55
Дәрәләр чәкир	55
Һәр дағ	56

Турач	56
Булуддан јухары	57
Сазым динир	57
Саз	58
Ашыг Әләскәрә	62
Җызылвәнк гәбристанында дүшүнчәләр	63
Мәни	65
Җалмајыб	66
Ај дағлар	67
Көк вә будаг	68
Көтүк	68
Јалтада сон баһар	69
Оғлумла сәјәһәтдә	69
Торпагында	73

Сибир төһфәси 88

Дүшүнмәк, дүшүнмәк истәјирәм мән...

Дүшүнмәк, дүшүнмәк истәјирәм мән	98
Җошма	100
Бир дә...	100
Тапылмаз	101
Биләндә ки	101
Сығмаз	102
Унудулармы	103
Шаһрәм	104
Арзу	104
Чагыр	105
Хәбәр јох	105
Көрүнмәз	106
Җүрубәдир	106
Күнаһым нәдир	107
Мешәдә хоруз баны	107
Фәрәһим	108
Һәјат бир јохушдур, заман бир јохуш	109
Чәрәк	109
Јол верин	110
Инананда дүнјаја	110
Көнүл дејир јаша һәлә	111
Инсан	112
Ше'р дејилми?!	112
«Ағлы гаралы дүнја» китабының вәрәгләркән	113
Җалыбдыр	115
Јаш әллини ашанда	115

Инсаны горујун	117
Нә дејим	117
Дејердим	118
Мән горхардым	118
Бир аразум еар	119
Үшүјөн вар	120
Јанар	120
Нә истәрсән	120
Дүнја дүнјадыр	122
Шаирләрин	122
Аз галыб	123
Нетәмирәм	123
Дејерләр	124
Гәнишәдәр	125
Бир дә мән	126
Сабаһын хејир, ај дост	126
Сабаһа сөз вермирәм	127
Өмүр чешмәси	128
Һејиф дејерләр	129
Көрүңүр, һардаса...	129
Јетишмәмниш	129
Тәләсирәм	130
Бағлыдыр	131
Сәни дүнүнәндә	132
Мәнә хәбәр вермә ки	134
Һардашлар	135
Дөзәрәм	139
Селләр апарсын	139
Көрдүм	140
Чәкмәјиб	141
Кимн	142

Хатирәләр дүнјсында

Хатирәләр дүнјасында	143
Ағачдәдәи	143
Ғары һардан билә	145
Видалашырам	146
Ушағ икәи	147
Јашыдларым	147
Тәһидарам өзүмү	149
Дүшүр	153
Јол вар	153
Кимләр анықлады, кимләр анықды	155
Дүнјада	155
Дүнјадаи	157

Аналар	158
Ата	159
Бабалар	159
Ғызыл өкүз	161
Бабам сөндүрмәди	161
Нәләмин сөјләдикләри	163
Шәкәр	163
Биз ики ушағды	164
Мотсарта	164
Чәфәр Хәндана	165
Мирзә һаны дедиләр	167
Дарыхмасын бабаларын	168
Ғәрибә адам	172
Дәјирмандан ғајыдаида	176
Бабам һаггында	176
Күлһаз нәиә	177
Зыңгыров	180
Кәһәр ат	181
Искәндәр	182
Амандыр, дурнаја күллә атмајын	185
Атамын јашыдлары	186
Бәдәл олмарам	189
Мөһсүн Поладовун вәфаты мүнәсибәти илә	190
Селләр итирәрминш, селләр тапармыш	191

Балама охшајси мин-мин балам вар

Кетди	193
Мәнимнијди	194
Илк дәфә	194
Истәрдим	195
Һардаса	195
Бу нечә дағмыш	195
Өлүмә гурбан олум	196
Деди	196
«Еј ана тәбиәт, еј ана торпағ»	197
Арифә	197
Дөзә билмирәм	198
Достум Расимә	198
Ғызым Нүшабәја	199
Суал	200
Дүнја нечә бошалабдыр	201
Ана	201
Вахтсыз көчмәсин	202
Бир дағ кәли јараладым зиркәдә	203

Нүсөйи Ариф	204
Бир даһа Вәтәна, халга бағлады	206
Дағлар мәни	208
Ағлаја-ағлаја	209
Кимәм мән	209
Архасы кетди	210
Вар	210
Бәхтијар Ваһабзадаја	211
Бир дә кәлләм	212
Чәкир	212
Гар бизим дағлара јазмағ үчүндүр	213
Вахтыдыр	214
Галды	214
Елө олду	216
Өмүр көзләсиниң, көзләмәсиниң	216
Сахлады мәни	217
Төк гојду	218
Арчуларам мән	219
Арифә	220
Нејә-јәсән	220
Бәри	221
Дәһсыз олмаз	222
Җитиһам алдым	222
Кечди	223
Өдүм јеһисә да, һәјәт дајанмыр	223
Гарданым Рәфиг Зокаја	224
Омунһам	225
Адыһы кыһләди	226
Кәпәз	227
Нечә биләрдим	228
Оһаң балалара	230

Бир көзәл әјләшди мәчлисимиңдә

Гәриһил, Лалә, Нәриһә	232
Дејә-дејә	233
Гојмајын	233
Өзүдүр дејә	234
Иһанһарам мән	234
Сән мәһимлә кет	235
Бири бәхтәвәр олсуң	235
Бири сәһсан, бири мән	236
Иһығ	237
Јанһа	238
Көзләримниң өһүдәсән	238

Кечиб	239
Нә вечиннә	239
Јук олар	240
Јатыр	240
Соруш	241
Бәлкә	241
Јарашан олса	242
Мәнә елә кәлир	243
Јазығ мән оллам	243
Бахырсан, бахырам	244
Даныша билмәдин	245
Јахшы, еләдирсә	245
Сојуғ дәјәр сәнә	246
Биз кимә нејләдик	247
Ләзки гызы	247
Көзләрәм	249
Бәһзәр	249
Дејирләр Көјчәдә бир көзәл олду	250
Бир көзәл әјләшди мәчлисимиңдә	252
Мән јазмадым	253
Сән дәрсә кәлмәјәндә	254
Көрүшәрик биз	255
Јорулду	255
О дејиб, елә дејиб	256
Һәјәтда	256
Җыһсанчығ	257
Шаирдән иһчимәзләр	257

Дедим бајғуш нә сусмусан

Аһим вар	259
Үч мүнәггид	259
Дајы	260
Мүнәггид достума	261
Вәј о күндән	263
Гарталла сәһбәт	263
Надан профессора	265
Нә дејәр бизә	266
Зоопаркда	268
Бир дәфә көксүнү өтүрмүсәһми?	268
Пәрдәләр	269
Вәј	269
Деди	270
Иһанһағ олму	270
Үзүјола шаир	271
Тула	272
Јахшы ки...	273

Кәңчләр үчүн

Гусейн Ариф Джамал оглы

В РАЗЛУКЕ

Стихи

(На азербайджанском языке)

Рәј'чи И. Тапдыг.

Редактору Муса Әлэкбәрли. Рәссамы И. Гулијев.
Бәдди редактору Н. Рәһимов. Техники редактору Н. Сүлейманов.
Корректорлары Х. Ғаријева, Р. Гасимова.

ИБ № 1278.

Җыгылмаға верилмиш 22. 12. 82. Чапа ымзаланимыш 25. 05. 83.
ФГ 13648. Кағыз форматы 70х90/32. Мәтбәә кағызы № 2. Јүксәк
чап үсүлү. Гар. Литературнаја. Шәрти ч/в. 10,24. Учот нәшр.
вәрги 10,0. Сифариш № 105. Тиражы 15 000. Гижмәти 1 ман.
50 гәп.

Азәрбајҗан ССР Дөвләт Нәшријјат, Полиграфија вә Китаб
Тичарәти Ишләри Комитәси.

«Кәңчлик» нәшријјаты, Баки, һүсү һачыјев күчәси, 4.
26 Баки комиссары адына мәтбәә, Баки, Әли Бајрамов күчә-
си, № 3.

11110101

116

h 95